

Núm. 816

ABRIL 1998

650 ptes.

MUNTANYA

BOLLE

Protecció total

MAITE HERNÁNDEZ
al cim del GASHERBRUM 2
el dia 13 de juliol del 1.997
a les 12 del migdia.
Al fons la silueta del K 2

**Nova línia multiús per muntanya,
amb oculars BOLLE 100
(protecció 100% U.V. i I.R.)**

FAT NAJA BANDY BANDY NAJA

Foto: J.M. Eguillot

PEDRA NEU

C/ Brasil, 50
(Cinturó / Avda. Madrid)
BARCELONA
Tel. 93 330 27 74

PEDRA-NEU

17ª OFERTA D'ESCALADA

PEDRA-NEU

10 cintes exprés
+ 20 mosquetons **12.995 ptes.**

Bastó telescòpic
de muntanya **2.795 ptes.**

Arnès d'escalada
+ Sabatilla d'escalada **11.995 ptes.**

Arnès d'escalada
+ Corda d'escalada (50 m) **15.995 ptes.**

LLOGUER DE: GRAMPONS • PIOLETS • ARVA • ESQUÍS DE MUNTANYA
CANVI DE SOLES DE: BOTES • PEUS DE GAT

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

Entitat declarada d'utilitat pública

Any CXXII, Vol. 102, Núm. 816, Abril 1998

Redacció, administració i publicitat:

Paradís, 10 pral. 08002 Barcelona, tel. 93-315 23 11, fax 93-315 14 08, adreça electrònica:

cec.centre@mx3.redestb.es

Director: Josep Nuet i Badia, adreça electrònica: nuet@bcn.servicom.es

Secretari: Joaquim Bordons

Consell de redacció: Francesc Beato, Joaquim Bordons, Francesc X. Gregori, Josep M. Panareda, Miquel Rafa

Corrector lingüístic:

Eulàlia Nuet i Badia

Cartògraf i dibuixant:

Armand Ballart

Dissenyador i maquetador:

José Nuet i Badia

Publicitat: Adolf Garcia, Exclusives Publicitàries, tel. i fax. 93-237 95 01

Fotocomposició: PC Gràfic, adreça electrònica: pcgrafic@mx3.redestb.es

Fotomecànica: T4 Sorrosal, SA.

Impressió: IMGESA, Alarcón, 138. 08930 Sant Adrià de Besòs

Dipòsit legal: B. 545 - 1958

ISSN: 0212 - 2111

Preu d'aquest exemplar: 650 ptes.

(IVA inclòs)

Preu de la subscripció anual: 3.400 ptes.

(IVA inclòs) (sis exemplars).

A l'estranger: 4.900 ptes.

Comanda de números endarrerits a la redacció de la revista.

La revista MUNTANYA és membre de

A.P.P.E.C
ASSOCIACIÓ
DE PUBLICACIONS
PERIÒDIQUES
EN CATALÀ

Els articles publicats a MUNTANYA expressen l'opinió dels seus autors.

La revista MUNTANYA, editada pel Centre Excursionista de Catalunya es publica sense cap finalitat lucrativa.

El copyright dels articles, tant de la part literària com de les il·lustracions, és propietat dels autors respectius. Per tant, és absolutament prohibit la reproducció total o parcial, per qualsevol sistema, dels articles de la revista MUNTANYA sense permís escrit dels propietaris del copyright.

Portada: Creuant l'estany Sec de Malniu en sortir el sol.

Foto: Francesc Xavier Gregori

Editorial: Una nota etapa 46

La remodelació del refugi de la Renclusa. Antecedents, per Josep M. Sala i Albareda 47

Regionalisme, nacionalisme, separatisme, excursionisme. Alguns punts sobre tants ismes, per Francesc Roma i Casanovas 52

L'ermita de la Mare de Déu de Montsant, per Modest Montlleó i Espasa 57

El tour de la Fenolleda, 1: Cauders de Fenollet-Marcèvol, per Martí Puras i Rexach i Joan Puras i Rexach 59

El Puigpedrós amb esquís: un clàssic amb classe, per Francesc X. Gregori 66

El volcà de Santa Margarida, 1: mapa de vegetació, per Joan-Bernat Andreu 69

Ascensió al Taga en BTT, per Joan M. Vives i Teixidó 74

Esquiament per l'Albera, per Joan Budó i Ricard 76

Mont Blanc, el somni, per Lluís Roca 77

Modest Montlleó i Espasa, per Joan Roig i Montserrat i Hilari Sanz i Gonet 81

Vies d'escalada, a cura d'Armand Ballart 83

Notícies, llibres & mapes 85

Normes de publicació de MUNTANYA

Els autors que vulguin publicar els seus treballs a la revista MUNTANYA han de tenir present el següent:

Els articles cal que siguin inèdits i escrits correctament en català, en suport magnètic (disquet PC) amb indicació del programa i versió o en el seu defecte a màquina. Se'n presentarà una còpia en paper a doble espai en fulls de mida DIN A4, deixant uns marges d'un parell de centímetres.

Els articles, d'un màxim de sis fulls, negociables, aniran encapçalats pel títol que l'autor proposa i portaran a continuació el nom dels autors. No portaran notes a peu de pàgina.

Els peus de les il·lustracions i el nom de l'autor aniran escrits en un full a part, precedits

d'un número que es repetirà a la fotografia o dibuix corresponent.

Per a facilitar la correcció dels originals, no utilitzeu el subratllat en els textos que vulgueu publicar. Tampoc no utilitzeu codificacions ni lletres diferents en els arxius informàtics.

Els mapes, dibuixos i gràfics haurien de ser dibuixats correctament amb tinta xinesa sobre paper blanc, també els podeu aportar en format digital (disquet PC), preferiblement fets en Corel Draw.

Les fotografies, en nombre de sis a dotze per article, en diapositives, còpies de paper color o blanc i negre brillant, cal que siguin ben exposades i amb bona definició, que tinguin contrast, però que no siguin excessivament fosques.

Una nova etapa

La carta de comiat a tots els socis del qui ha estat president del Centre durant els darrers anys.

Com vaig manifestar ara fa poc més d'un any, en ésser elegit president del Centre per un nou mandat de quatre anys, la meva voluntat era cedir el relleu en aquesta responsabilitat tan bon punt el nou president Enric Nosàs s'hagués fet càrrec de la dinàmica actual del Centre. Produïda aquesta situació, he fet efectiva la meva renúncia com a president el passat 16 de març.

En el meu comiat voldria expressar, primer de tot, l'agraïment pel suport i confiança que m'heu donat en la direcció de l'entitat. És molt gratificant per a un president poder comptar amb l'ajut i col·laboració de molts socis que d'una manera generosa i eficaç contribueixen a fer entitat. En aquesta situació la tasca del president se simplifica molt, alliberada de l'atenció per les petites coses de cada dia, cosa que li permet la serenitat i la reflexió necessàries per a anar veient com, d'una manera global, el Centre va avançant en l'acompliment de la seva missió.

No m'agrada mirar enrere. Per als muntanyencs, el cim sempre el tenim davant. Però és veritat que també és bo veure el camí que has seguit per a poder, en el futur, millorar quan convingui, però, sobretot, per a recordar els bons moments que has viscut amb els companys.

De les actuacions que en aquests cinc anys ens vam proposar una gran part s'han realitzat, algunes estan en curs i d'altres no han convingut o no hem pogut endegar-les.

No sóc jo, potser, el més adequat per a fer-ne un balanç; el que

sí que us puc assegurar és que darrere d'aquestes actuacions no hi ha faltat mai l'esforç, la dedicació i la il·lusió de moltes persones. Tanmateix, si en algun cas no hem sabut respondre al que s'esperava de nosaltres, us demano la vostra comprensió i disculpa.

En acabar aquesta etapa, m'agradaria il·lusionar-vos, afirmant –sense tòpics– que el Centre té un futur ple d'oportunitats. Som una entitat complexa –entesa la complexitat com a diversitat i pluralitat– que sabem d'on venim i on anem. Penso que hem estat i serem capaços d'anar adaptant els nostres valors i principis a un entorn canviant; actualment això és molt important.

Hem d'ésser innovadors a l'hora d'estructurar l'oferta d'activitats i serveis. Però aquesta innovació, en el fons i en la forma, ha d'ésser compatible amb una manera de fer pròpia del Centre. Però, per damunt de tot, no podem perdre mai el paper de liderat que ha d'assumir el nostre voluntariat davant d'una necessària però selectiva professionalització.

Reitero el meu agraïment a tots els qui heu contribuït en aquesta etapa a fer avançar el Centre, agraïment que faig extensiu a l'equip professional del Centre que ha representat per a mi un suport molt eficaç.

Desitjo, finalment, els millors encerts a la nova junta, que, com ja sap, compta des d'ara amb la meva col·laboració.

Molt cordialment.

CONRAD BLANCH I FORS

La remodelació del refugi de la Renclusa. Antecedents

Josep M. Sala i Albareda

El laboriós i lent procés previ a la remodelació de l'entranyable refugi de la Renclusa, explicat pel nostre expresident, que hi ha treballat de manera incansable.

El refugi de la Renclusa, inaugurat el 1916, malgrat els treballs de conservació i millores realitzades posteriorment l'any 1951, data en què s'obrí de nou després dels desperfectes soferts com a conseqüència de la guerra civil i les dificultats de l'època immediatament posterior, s'havia anat envellint i una modernització s'imposava necessàriament. Era un problema que anguniejava les successives directives del Centre.

A continuació, per ordre cronològic, donarem compte dels passos fets fins a arribar a l'estat actual i al començament de les obres.

1984

S'enllesteix un projecte de millores i es comencen les obres, que són parades immediatament per manca dels preceptius permisos municipals i d'ICONA (Instituto para la Conservación de la Naturaleza).

1986

A principis de l'any 1986, després de la renovació de part de la directiva i el canvi de president, s'intenta reconduir la situació amb una visita a l'alcalde de Benasc, José Marión, per part del nou president, Josep M. Sala, acompanyat pel tresorer, Josep Abril, en què, després de presentar-se com a nous directius de l'entitat, manifesten la

voluntat d'una mútua entesa, basant-se en els llargs anys de presència del Centre als peus de l'Aneto i, per tant, com a veïns de Benasc. L'entrevista trenca el gel i l'alcalde promet facilitar les coses amb vista a la millora del refugi. Malgrat aquesta bona disposició, s'havia de vèncer l'oposició per part d'ICONA, que entenia que la concessió del terreny el 1912 per reial ordre, finia al cap dels 99 anys i que per a ocupar més terreny del que ocupava actualment el refugi, calia tramitar nous permisos d'ocupació.

1989

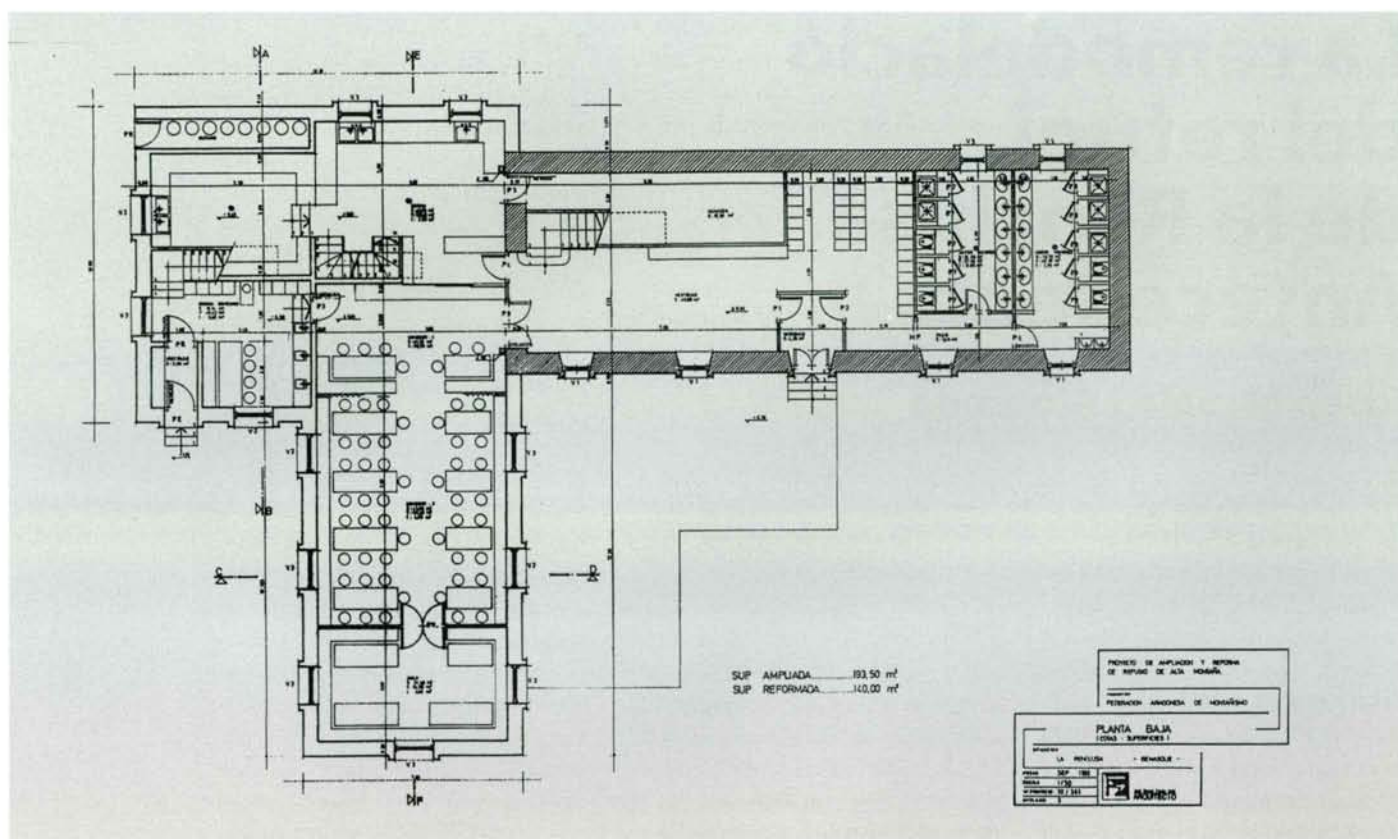
A l'estiu del 1989, una visita concertada a Benasc per part del president del Centre, permeté parlar amb l'enginyer d'ICONA, Sr. Jato, i amb l'alcalde de Benasc, José Marión. La posició de l'alcalde fou decisivament favorable als interessos del Centre, indicant que per part de l'Ajuntament no hi hauria problema a donar permís per a ocupar una major extensió de terreny de l'ocupada per l'actual edifici. S'encarrega a l'arquitecte Juan Manuel Ferraz, amb despatx a Barcelona i Benasc, un projecte de modernització i millora de tots els serveis, sense, però, ampliar el nombre de places.

S'inicia la recerca del finançament, començant per la Secretaria General de l'Esport de la Generalitat de Catalunya, que veu amb molt bons ulls el projecte, encara que hi ha l'obstacle de la situació de la Renclusa en territori de la comunitat aragonesa. La valoració del projecte s'estima rondant els seixanta milions de pessetes.

Mentrestant es tramiten els oportuns permisos tant municipals com del Govern d'Aragó, que són concedits. El finançament sembla estar en bona part assegurat per l'interès mostrat per un patrici soci del Centre, que ha reiterat diver-

El refugi de la Renclusa l'octubre de 1997. Les obres ja han començat.

El plànol de la planta baixa del refugi de la Renclusa, segons el projecte de reforma i ampliació de l'arquitecte Juan Manuel Ferraz.

Hi veiem el menjador, en el nou cos que es construeix, la cuina i el menjador dels guardes, en l'angle superior esquerre i l'entrada amb els armaris i els sanitaris a l'extrem dret.

ses vegades, per mitjà del nostre antic president Agustí Bou, estar disposat a sufragar bona part del cost de les obres. Desgraciadament, la seva mort arribà abans de formalitzar documentalment el seu donatiu. Els hereus, per motius dignes de tot respecte, no volgueren o no pogueren fer efectiva la predisposició del seu pare. Calgué buscar un nou finançament i es reprengueren els contactes amb la Secretaria General de l'Esport, al front de la qual Josep Lluís Vilaseca dedicà seriosos esforços per trobar un camí que permetés una ajuda oficial al projecte. Aquest camí semblava ser finançar les obres a parts iguals entre el Centre, la Secretaria General de l'Esport de la Generalitat de Catalunya i la Consejería de Deportes de la Diputación General de Aragón.

Això motivà prendre contacte amb la Federación Aragonesa de Montañismo, interessant-la en el projecte. Diverses reunions, una mica tibants al començament, però que aviat se suavitzaren, tingudes unes vegades a Saragossa i altres a Lleida, començaren a assenyalar un possible camí a seguir.

A finals del 1989, l'Ajuntament de Benasc concedeix l'oportuna lli-

cència d'obres i es fa efectiu el cànon corresponent. S'estudien les fórmules per a veure si el Centre podria, amb els seus propis mitjans, pagar tot el projecte. S'hauria pogut recórrer a una nova hipoteca (s'estava pagant la contreta l'any 1984 per a atendre les obres del nou refugi d'Amitges i reparacions al xalet de la Molina), però la directiva refusa un nou endeutament que deixaria lligada de mans una propera nova directiva.

1991

El 22 de juny de 1991 es firma a Covadonga, entre el Consejo Superior de Deportes i la Federación Española de Montañismo, un conveni en virtut del qual el Govern Central es compromet a aportar a un Pla Nacional de Refugis una quantitat variable de diners, depenent de cada una de les comunitats autònomes amb equipaments de muntanya, que ha de ser complementada amb una aportació proporcional per part de les Conselleries d'Esports de les respectives comunitats. A la comunitat aragonesa li són assignats 450 milions, que la mateixa Conselleria d'Esports haurà de complementar amb

250 milions, al llarg dels anys 1991 al 1994. Aquest conveni obliga, segons la nova normativa, a abandonar el projecte tripartit i a posar-nos d'acord amb la Federación Aragonesa de Montañismo, per estar el refugi de la Renclusa en territori aragonès. Cal expressar l'agraïment del Centre al llavors secretari general de l'Esport de la Generalitat de Catalunya, Josep Lluís Vilaseca, per les hores dedicades a buscar una solució, que implicant-hi la Diputación General de Aragón, permetés una ajuda de la Generalitat al projecte de la Renclusa.

Des de la nova perspectiva, es continuen les reunions amb la FAM, que es mostra disposada a incloure la Renclusa en el seu pla de refugis del Pirineu aragonès. Però surt el problema de la propietat del refugi. Els aragonesos opinen que la concessió, que segons les lleis no pot sobrepassar els noranta-nou anys, caduca el 2011 i que, per tant, caldria una ampliació d'aquesta concessió o bé una de nova. Però en aquest cas la FAM voldria participar en el 50% en la nova concessió i gestió del refugi.

Cal prendre una determinació. El Centre no disposa dels diners

necessaris per a realitzar unes obres d'envergadura, per la qual cosa caldria pactar amb la FAM per a tenir accés a les ajudes estatals previstes en el Pla Nacional de Refugis, o bé deixar que el refugi continuï en l'estat precari actual, sense donar uns serveis mínims, que el nivell actual del món excursionista reclama, fent-hi tan sols les reparacions de més urgència. La directiva, fent prova de pragmatisme, escull pactar amb els aragonesos, per tal que la Renclusa sigui el refugi que pugui donar un bon servei i una bona imatge a tots els muntanyencs, tant del país com estrangers, que el cim més alt del Pirineu, l'Aneto, crida cada any en major nombre.

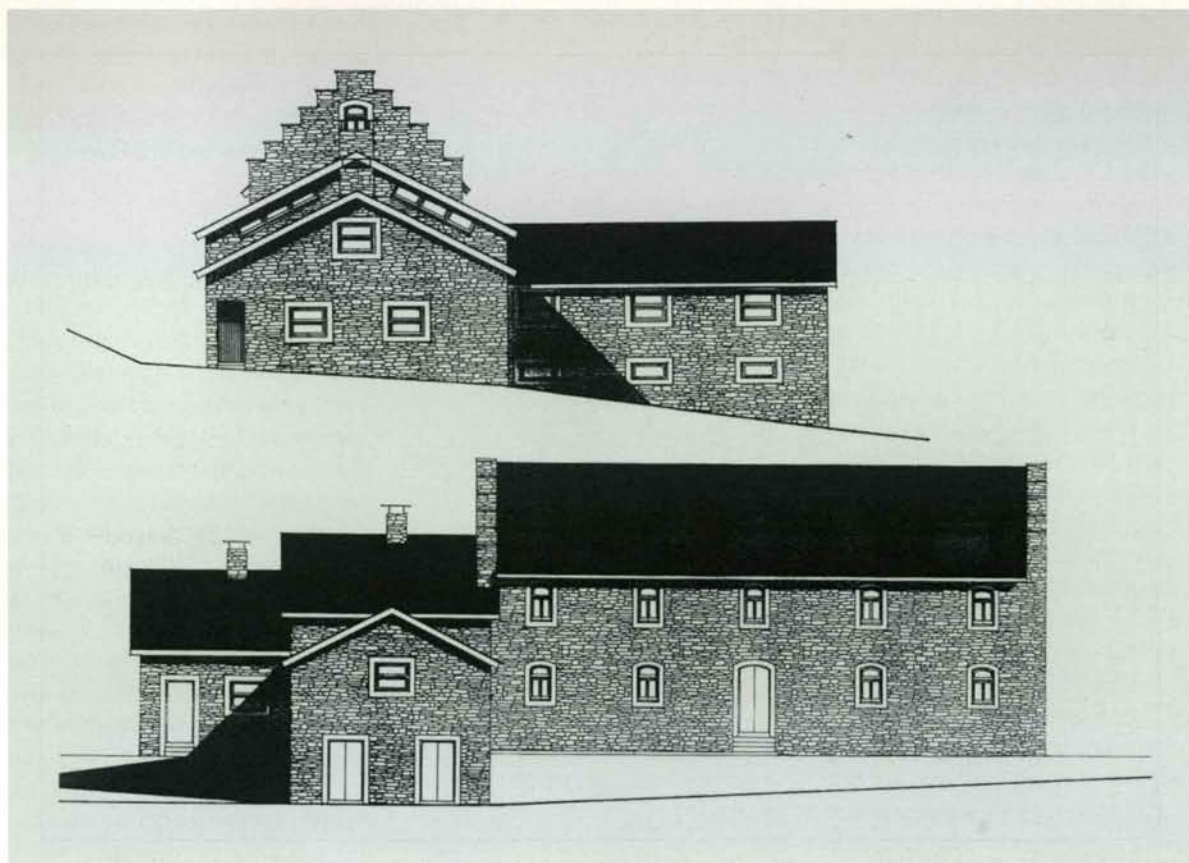
Per a tenir certesa dels nostres drets i la seva durada pel que fa a la concessió feta per reial ordre del 1912, i escatir si pot interpretar-se com que en lloc d'una concessió fos una donació, s'encarrega un dictamen als catedràtics de Dret Administratiu Elisenda Malaret, de la Universitat de Barcelona, i Fernando López, de la Universitat de Saragossa. En el seu dictamen indiquen que, segons el seu parer, i tractant-se d'una reial ordre del

1912, podria semblar una donació de terreny a ocupar per un edifici destinat a refugi, però que aquesta ocupació ve condicionada per un preceptiu permís de l'Ajuntament propietari del terreny i que en cas d'ampliació o nova ocupació cal un nou permís o concessió. En els arxius del Centre hi ha les escriptures de l'ocupació del terreny, de cessió de drets de pedra i fusta per part de l'Ajuntament de Benasc, etc., etc., fent sempre referència a la reial ordre. Però aquesta, si és que en algun moment ha estat en mans del Centre, i amb això ens referim al seu text complet, ha estat impossible localitzar-la, tant en el mateix arxiu, com en consultes formulades directament als organismes de Madrid. També es consultà el registre de la propietat de Boltanya (on consten les propietats del terme de Benasc) sense que hi hagi res inscrit a nom del Centre Excursionista de Catalunya.

Es reprenen els contactes amb la FAM i, després de llargues conversacions i cedint cada u una mica en les respectives exigències, el 25 d'octubre de 1991 es firma a Saragossa un acord entre el Centre i la FAM, pel qual la Renclusa

serà regida a parts iguals entre les dues institucions i la FAM inclourà dins el pla de refugis del Pirineu aragonès, el de la Renclusa en un lloc preeminent. De mutu acord s'encarrega un nou projecte a l'arquitecte Juan Manuel Ferraz, projecte que amb la perspectiva d'un finançament suficient, és molt més ambiciós que l'anterior. En poques línies, es tracta de mantenir l'actual edifici, modificant-ne la distribució interior, amb la inclusió d'un complet equip de sanitaris, i construir una ala perpendicular on situar un nou menjador que permetrà disposar de més espai en el vell edifici. També es preveu la instal·lació d'una depuradora d'aigües residuals i una nova portada d'aigua al refugi i en una fase posterior la construcció d'una microcentral generadora de fluid elèctric. El cost total del projecte sobrepassa els cent seixanta milions.

Comença la marató per a obtenir els permisos necessaris, repartits entre el Govern Central, el d'Aragó i l'Ajuntament. Es torna a topar amb el problema del venciment de la concessió d'ocupació del terreny i això obliga a noves reunions, repartides entre

Projecte de la façana NE, a dalt, amb el nou cos del menjador, i la façana NW, a baix, amb els cossos que queden adossats a l'edifici primitiu.

Firma del conveni entre el Centre i la FAM, a la seu de la Federació Aragonesa de Montañismo, el dia 25 d'octubre de 1991.

Saragossa, Benasc i Lleida, per a trobar una solució. L'Ajuntament està disposat a col·laborar sempre que es doni entrada a una representació seva en l'administració del refugi. Cal trobar una fórmula per a allargar la concessió. Una reunió a Saragossa amb alts càrrecs de l'administració autonòmica dóna una orientació positiva al tema.

Mentrestant sobrevé l'ajust pressupostari per part de l'Estat i es congelen les subvencions acordades en el Plan Nacional de Refugios. De totes maneres, aquestes subvencions vénen donades a les comunitats autònomes perquè les traspassin a les corresponents federacions de muntanya, que són les que estableixen les prioritats a l'hora de modernitzar o edificar de nou els refugis projectats en la seva zona d'influència.

Tots aquests condicionaments ens reafirmen que la col·laboració o agermanament amb la FAM ens és del tot necessària. Segueixen noves reunions i a la fi sembla que l'únic camí per a aconseguir desencallar el projecte és el d'una nova concessió a 49 anys a nom del Centre i la FAM a parts iguals. Estudiada la fórmula per lletrats als quals el Centre ha demanat el seu parer i d'acord amb la FAM i els oportuns organismes administratius del Govern aragonès, s'estableix que el Centre renunciarà al que queda de l'actual concessió (la concedida

el 1912) i que al mateix temps se'n concedirà una de nova, per a un període de 49 anys, a nom del Centre Excursionista de Catalunya i de la Federació Aragonesa de Montañismo, tal com s'ha indicat anteriorment.

1994

Mentre es porta a bon fi aquest acord, gràcies a gestions del nostre president, Conrad Blanch, a través del diputat de CiU al Congrés de Madrid, Francesc Homs, s'aconsegueix que en els pressupostos de l'Estat per a l'any 1995, s'hi inclogui una partida de quaranta milions, destinada expressament al refugi de la Renclusa, dins el Plan Nacional de Refugios. Falten encara, però, permisos de tota mena, informes hidrològics, geològics, de no agressió al medi natural, d'activitats nocives, etc., etc., que amb paciència i dedicació per part de la FAM i en especial de Modesto Pascau, s'obtenen l'un darrere l'altre.

1996

Falta donar personalitat jurídica a aquesta conjunció d'interessos del Centre i de la FAM. Cal estudiar i trobar una fórmula que doni resposta a aquesta situació. S'acorda crear un Consell de la Renclusa i el juliol del 1996, en dues

reunions successives a Benasc (els dies 2 i 8), es firma el document que permetrà donar cos legal a l'esmentat Consell, així com la renúncia a l'actual concessió i l'automàtica concessió de la nova per un període de 49 anys, o sigui, fins l'any 2055, a nom del Centre i de la FAM. A les esmentades reunions, a més dels representants del Centre i de la FAM, hi assisteixen l'alcalde i regidors de l'Ajuntament de Benasc i representants dels organismes autonòmics implicats en el projecte. El Consell de la Renclusa estarà format per nou membres, tres del Centre, tres de la FAM i tres de l'Ajuntament de Benasc. La presidència i secretaria, del Centre i la FAM, s'alternaran cada any. El domicili social serà a la Renclusa.

Durant l'agost del mateix any s'obren les pliques corresponents al concurs convocat per a realitzar les obres del refugi. Només s'hi ha presentat l'empresa PRAMES, amb participació de la mateixa FAM, la Diputació General de Aragón i altres organismes i particulars. El projecte i pressupost s'ajusta al de l'arquitecte J. M. Ferraz, per la qual cosa s'atorga d'una manera provisional a PRAMES la realització de l'obra. La provisionalitat ve donada perquè l'Ajuntament de Benasc no ha pogut donar l'oportú permís d'obres a falta d'algun dels molts permisos o informes de què hem parlat anteriorment.

1997

Ha passat un altre estiu sense que s'hagi pogut fer res, però afortunadament les dificultats es van vencent i arriben els últims papers, que permeten que, d'una manera solemne, el 15 de juny tingui lloc a la Renclusa, en presència del conseller de la Presidència del Govern aragonès, Manuel Giménez Abad, de José Marión, alcalde de Benasc, regidors i altres personalitats i els presidents del Centre, Conrad Blanch, i de la FAM, Jesús Rivas, la presentació de l'acord, que permetrà, per fi, començar les obres. Al vespre del mateix dia i en el saló de plens de l'Ajuntament de Benasc, es constitueix d'una manera formal el Consell de la

Renclusa (Consejo de la Renclusa), que presidirà el primer any el president del Centre i la secretaria del qual serà portada per la FAM. Seguint els passos per a deixar-ho tot formalitzat, s'inscriu fiscalment el Consell, amb domicili, tal com s'ha indicat anteriorment, a la Renclusa, i s'obre un compte corrent bancari, per a rebre les subvencions i poder fer els oportuns pagaments, que sempre hauran d'anar signats per dues persones autoritzades, una per part del Centre i una altra per part de la FAM.

El camí per a començar les obres està expedit. A primers de juliol aquestes comencen i el 7 del mateix mes es reuneix a la Renclusa una nombrosa quantitat de personalitats de la Diputación General de Aragón, que, acompanyades per representants de l'Ajuntament, de la FAM i del Centre, estudien sobre el terreny l'emplaçament de la microcentral i després de dinar, en una distesa sobretaula, s'acaben de perfilar alguns aspectes legals. Des d'aquestes planes ens plau expressar la nostra satisfacció per la posició plenament constructiva i aplanadora de possibles dificultats, dels senyors Pérez Bujarrabal (Jefe del Servicio de Ordenación y Mejora Forestal), Martín-Portillo (Jefe de la División de Ordenación del Territorio), Ferrer (enginyer del Departamento de Montes de la DGA) i Cantero (Departamento de Cultura y Deporte de la DGA), que volgueren pujar a la Renclusa i veure sobre el terreny les obres iniciades i el projecte de les futures.

Durant l'estiu del 1997 les obres efectuades i corresponents a una primera fase del projecte han estat: una nova conducció d'aigua captada al barranc de la Maladeta, amb el corresponent dipòsit decantador i doble canonada enterrada; una estació depuradora d'aigües residuals; l'excavació pels fonaments del que serà el nou menjador i magatzem, i la instal·lació provisional, mentre durin les obres, sobre una plataforma construïda expressament, d'una caseta prefabricada on hi ha instal·lats dos vàters, dues dutxes i uns lavabos, amb disponibilitat d'aigua calenta. Falta fer la connexió final perquè aquestes

noves instal·lacions puguin funcionar. També s'ha repassat el refugi lliure deixant-lo en bones condicions d'ús i el camí d'accés a la Renclusa des de la Besurta. Durant les obres, membres del Consell de la Renclusa visitaren els treballs, a més de la reunió del juliol, el 9 d'agost i al final de les obres el 23 d'octubre.

Amb tot, durant aquests anys de negociacions, el Centre ha continuat fent les reparacions més urgents i imprescindibles per a un mínim bon funcionament del refugi, així com la costosa reparació de la capella de la Verge de les Neus, que havia sofert un esfondrament de part de la paret i volta de la porta d'entrada. Aquestes obres i reparacions han estat pagades per la caixa del Centre.

Esperem que -si no surten nous problemes i el finançament, que sembla anar per bon camí, no falla- les obres puguin continuar el proper estiu i acabar-se durant el 1999.

El Centre haurà cedit part dels seus drets històrics indefinits, però difícils de mantenir en el pla legal, i tindrà l'orgull de posar a disposició de tots els muntanyencs, socis o no, un refugi confortable i digne del cim més alt del Pirineu, el pic d'Aneto, en el qual seran sempre presents, tant la visió històrica dels nostres pioners, com la presència activa del Centre en la seva gestió.

La capella de la Mare de Déu de les Neus, al costat de la Renclusa, després de les obres de consolidació, l'octubre de 1997.

És de justícia citar, si més no com a deure d'un mínim reconeixement, els nostres socis que en un moment o altre han aportat els seus consells i ajuda i dedicació de moltes hores i desplaçaments perquè la Renclusa pugui ser una realitat, i d'una manera especial Josep Abril, Andreu Rafa, Jofre Doderó, Joan Ribera, Enric Nosàs, Conrad Blanch, Jordi Solà i Ernest Gutiérrez. A tots ells, en nom del Centre i meu propi, moltes gràcies.

Acabada la redacció d'aquest article, s'ha rebut la confirmació que en els pressupostos de l'Estat per a l'any 1998, ha estat assignada una partida de 50 milions per a les obres de la Renclusa, gràcies als bons oficis d'amics del Centre.

La depuradora d'aigües residuals i la caseta provisional dels sanitaris, l'octubre de 1997.

Regionalisme, nacionalisme, separatisme, excursionisme. Alguns punts sobre tants ismes

Francesc Roma i Casanovas

Una anàlisi del creixent sentiment nacional que es pot detectar al llarg de la història de l'excursionisme, en aquesta comunicació presentada a les I Jornades sobre la Qüestió Nacional (Barcelona, 13 i 14 de gener de 1996).

És bastant coneguda la idea que l'excursionisme català des de sempre ha estat molt vinculat amb el catalanisme. Jo mateix he dit en més

d'una ocasió que el que el caracteritza és el vincle dialèctic que ha mantingut al llarg de la seva història amb el fet catalanista. Però, fins ara, mai no havia volgut entrar a concretar més, a explicitar si era un catalanisme d'arrel regionalista, nacionalista o independentista. Això és el que vull fer en aquest escrit, sistematitzant el que ja he escrit en un altre lloc (F. ROMA I CASANOVAS, en premsa).

Un tímid regionalisme

Ja en la ressenya de la primera excursió de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques (ACEC, en endavant) Josep Fiter afirmava que aquesta entitat volia contribuir a «*sentar el bon nom de Catalunya*». Tot i que aquesta entitat es fes dir Catalanista des de 1876, quan es va constituir, això no ens hauria de dur a enganys perquè és força patent en la producció escrita d'alguns dels seus membres que els afanys que els guiaven eren més aviat d'un tipus regionalista.

Això és prou evident en la memòria de l'ACEC de l'any 1877, precisament en el mateix volum on Fiter havia fet aquella primera afirmació d'afany catalanista, en el qual s'incloué un escrit de J. M. Valls i

Vicens que, reflexionant sobre la necessitat de conservar els costums catalans, acabava afirmant que ningú no estimava més Espanya que els «*verdaders catalans*». Valls i Vicens es mostrava conscient que Catalunya tenia una situació econòmica millor que la resta de la península i parlava «*d'aquesta hermosa Espanya a qui ningú rendeix més vassallatge ni estima sa grandesa més que Catalunya, perquè aquesta amb la sang del seu cos defensà sa independència, mentre que amb les armes del treball i amb les riqueses del seu sòl i de les seves fàbriques i tallers li dona gales, adorns i joies, per presentar-se (...) a totes les nacions que en poc la tenen i estimen, considerant-la sense vida*».

En aquest llarg text apareix una clara referència a la guerra del Francès i he de fer notar que aquesta és una preocupació constant dins del primer excursionisme. Es visitaven llocs, es recollien documents i informacions sobre els fets d'aquella lluita contra l'exèrcit napoleònic, fins i tot se'n celebrà un recordatori en 1879 i es va homenatjar un dels herois dels fets del Bruc. Certament, l'enemic per a aquells primers excursionistes era més el francès que no pas l'espanyol. El nacionalisme espanyol i el català no eren encara divergents, ans al contrari. No puc saber què en pensava el poble, però els excursionistes s'encarregaren de fer-nos creure que aquest havia estat completament en contra de la vinguda francesa. És aquesta guerra, aquest revulsiu extern, quelcom que es volia utilitzar per a crear la primera identitat catalana, com es demostra en un text referit a la família Maspons i Labrós que ens fa saber com aquesta, en la seva masia de Bigues, conservava un altar estelat (en 1808) per un soldat francès que creia que hi havia algun tresor. Després, «*l'avi dels Srs. Maspons no volgue mai esborrar el forat obert per la baioneta de l'estranger i els fills dels seus nets aprenen avui de llurs pares a enfortir, mirant aquell forat, el sentiment de pàtria*» (F. X. TOBELLÀ, 1879). Penso que no cal fer cap comentari més en aquest sentit.

Per contraposició, els afanys espanyolistes del primer excursionis-

EXCURSIÓ A MONGAT.

26 Novembre 1876.

LO BRESSOL DE LA ASSOCIACIÓ CATALANISTA
D'EXCURSIONS CIENTÍFIQUES.

Eran las set del matí del dia 26 de Novembre de 1876.
Sonà un xisclot i lo tren del litoral va posarse en marxa.
En un vagó de segona classe, cinch joves sostenian animada conversa, y per l'interés ab que enrahonavan be's podia compendre l'entusiasme que 'ls hi produhia la contemplació de las bellasas que mostra la natura, y los recorts que 'ns han trasmés los segles.

Al parar lo carril a Badalona, baixaren tots cinch, y encaminantse per la carretera, se dirigiren a Mongat.

Allí, al peu d'aquell turó regat ab la sang de tants màrtirs, se deturaren los expedicionaris, y dos d'ells, asseyenise en las rocas, obriren las capses de pintar al oli, provant d'abocetar la vista del castell tan nomenat en las crónicas de la guerra de 1808, mentres los demás, guiats per

VOLCH I.

1

me són ben clars des del seu naixement. En un ofici de l'Associació d'Excursions Catalana del 21 de març de 1879, adreçat al marquè de la Victòria de les Tunes s'afirmava que aquesta entitat no tenia «ningún fin político, ni religioso; el estudio y mejora de Cataluña española es su único objetivo y a él subordina todos sus actos». Era també aquell any, concretament el 20 de maig, quan l'AEC homenatjava Víctor Balaguer, per haver estat un excursionista *avant la lettre*. Balaguer, en el seu discurs d'agraïment no es pogué estar de dir que «tot servei que faci a aquesta associació, el faré igualment a Catalunya i fent-lo a Catalunya, el faré també a tota Espanya». I no hi va haver cap daltabaix. El mateix ideari, referit especialment a la llengua, el trobem en el discurs que Balaguer llegí en els Jocs Florals de Reus i que figura en *Al pie de la encina*. Per cert que en aquest mateix llibre parla d'Artur Osona com «Un joven catalanista -que así parecen llamarse hoy los que antes nos llamábamos sencillamente catalanes». És el principi d'una ruptura importantíssima, un trencament que va de sentir-se català i voler el millorament de la regió catalana per assegurar la regeneració del conjunt estatal a un intent de definir una identitat nacional centrada únicament i exclusiva sobre la «nació» catalana. Pere Pagès va deixar escrit en un butlletí del Centre de 1901 que Osona havia estat

fent campanya pel penedès intentant convèncer la gent que votés per enviar a les Corts un representant «genuinament de la terra».

Aquest excursionisme era molt ben vist a Madrid, especialment pel president del Foment de la Producció Espanyola i diputat pel districte de Vic, Pere Bosch i Labrús, que l'any 1880, davant el Congrés dels Diputats i davant la reina, reivindicava la utilitat d'aquests primers estudiosos del país que pretenien aplanar i preparar un «gloriós pervindre a la pàtria espanyola». El mateix Joaquim Riera i Bertran en el seu discurs presidencial d'inauguració del curs de 1883 de l'ACEC afirmava que no es trobaria, dins del fet excursionista, cap prova per a demostrar que «les aficions catalanistes pugnen amb la idea de nacionalitat espanyola».

Francesc Ubach i Vinyeta, en el seu discurs de l'any 1889, parlava de la riquesa del país vinculant-la a la represa literària i de com aquesta «remolca a través del mar mort del centralisme i envers la salvadora platja dels ideals regionalistes, a la nostra estimada Catalunya». Però ja el discurs del proper president, Ramon Picó i Campamar, es mouria en unes altres coordenades. Picó reconeix en el seu escrit que volia parlar del regionalisme, precisament en un moment que aquest semblava estar mort. Comentant la figura d'un poeta del segle v, acaba connectant amb les idees de Torras i

Francesc Maspons i Labrós, president del Centre Excursionista de Catalunya, l'any 1895, reconeixia que existia un catalanisme polític i un de pràctic i científic.

Bages per poder afirmar que la regió «és la pàtria, no la petita, com alguns l'anomenen, sinó la verdadera i, per lo tant, l'única». La regió esdevenia una «unitat social natural» i no pas formada en congressos ni en dietes d'homes d'estat. Som a les portes del nacionalisme més clarament definit.

El catalanisme naixent

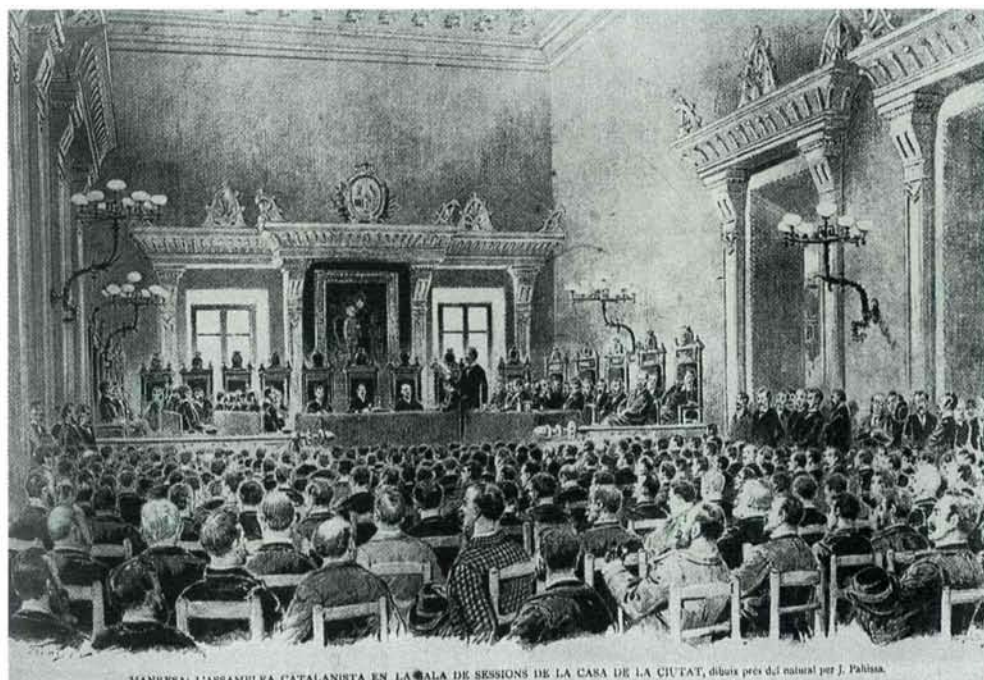
Som en el moment que es discuteixen i publiquen les Bases per a la Constitució Regional Catalana, les conegudes Bases de Manresa, en les sessions de discussió de les quals prengueren part molts excursionistes o persones vinculades a aquest fet (J. RAMON I MORROS, 1995). Els afanys catalanistes eren molt importants dins del primer excursionisme i no ens estranyi gens que molts dels seus socis fossin alhora membres de la Unió Catalanista, de manera que cada vegada que aquesta organitzava una assemblea molts excursionistes que feia temps que no es veien es podien saludar de nou. Després de la de Terrassa, a la qual assistiren Font i Sagué i Flos i Calcat, entre altres, els delegats del Centre Excursionista de Catalunya foren tants que qui redactà la nota no s'atreu a donar els noms «per a no incórrer en omissions» (BCEC, núm. 77, juny de 1901, pàg. 176).

Anys abans de la publicació de l'obra emblemàtica de Prat de la Riba, diversos excursionistes ja utilitzaven el terme «Nacionalitat Catalana». Entre ells Norbert Font i Sagué i Francesc Flos i Calcat, que és per aquest motiu que els he des-

En la ressenya de la primera excursió de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques Josep Fiter afirmava que aquesta entitat volia contribuir a «sentar el bon nom de Catalunya».

Francesc Ubach i Vinyeta, el darrer president de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques.

MANRESA: L'ASSAMBLA CATALANISTA EN LA SALA DE SESSIONS DE LA CASA DE LA CIUTAT, dibuix pròpi del natural per J. Pallàs.

En les sessions de discussió de les Bases per a la Constitució Regional Catalana, les conegudes Bases de Manresa, prengueren part molts excursionistes o persones vinculades a aquest fet.

tacat més amunt. Aquest concepte ja el podem trobar escrit en un article que Font i Sagué publicà en 1900 i en un altre de 1902. En ambdós casos, Font utilitzava el mot per a referir-se a la tasca de «reconstrucció de la Nacionalitat Catalana» que duia a terme el Centre Excursionista de Catalunya.

Per a Font, el darrer objectiu de l'excursionisme científic era recollir i observar tot el que es veïés al llarg de les excursions per a assolir el «desvetllament científic, artístic, literari, i en conseqüència polític, de la Nacionalitat Catalana». L'estudi morfològic de Catalunya tenia no sols una finalitat científica sinó també política, perquè permetia la divisió en comarques.

D'altra banda, en la seva *Història de Catalunya*, Font afirmava que «(...) los factores més importants que han intervingut en la reivindicació de la Nacionalitat Catalana (...)» han estat fonamentalment els estudis històrics. Aquest era el valor que per a ell i per a altres excursionistes de l'època tenia la recerca en el nostre passat a través de la història, el folklore, l'arqueologia, etc.

Si per a Font i Sagué la història havia d'adquirir un valor pedagògic i propagandístic d'uns ideals polítics, el mateix es plantejava Francesc Flos i Calcat en el terreny de la geografia. En la *Geografia de Catalunya* de l'any 1896, Flos parlava d'una «pàtria natural» i de-

finia la nació com una extensió de territori ocupada per habitants amb una llengua comuna i un caràcter, usos, història i costums diferents dels altres. En canvi, l'Estat es considerava un cos polític o com aquell territori que es regia per unes mateixes lleis. «Les nacions són obra de la naturalesa i els estats dels càlculs dels homes», afirmava.

Els afanys de regeneració de Catalunya són molt importants dins del fet excursionista. Alguns dels directius de les primeres entitats propugnaren un excursionisme que havia de servir per a conèixer i fer conèixer (és a dir, construir) una pàtria. Era una tasca que culminava el camí emprès simbòlicament per l'«Oda a la Pàtria», i els Jocs Florals. A aquell tipus de catalanisme l'excursionisme no dubtà a contribuir-hi amb les seves recerques volgudament científiques, assegurant a tort i a dret que havia pres una «forma literària i artística enterament distinta de l'alpinisme que s'ha desenrotllat en altres països» (Ceferí ROCAFORT, 1902). Era un catalanisme d'arrel regionalista, un catalanisme que negava la política al seu interior perquè aquesta dividia les persones en partits diferents que anaven contra els interessos de la nació. Les primeres entitats excursionistes deien que no feien política, llevat que per política s'entengués alguna de les coses que precisament feien. Gairebé podem

dir que aquells primers excursionistes volien una Catalunya com la dels Maspons, una Catalunya que no lluitava en el terreny polític, sinó un país d'hermoses llegendes, de records gloriosos, de costums cristians i patriarcal, apacible, page-sívola «la Catalunya de la poesia, dels follets i de les dones d'aigua» (F. MASPONS I CAMARASA, 1902).

Però el mateix Maspons en el seu discurs com a president del Centre Excursionista de Catalunya de l'any 1895 ja reconeixia que existia un catalanisme polític i un catalanisme «pràctic, científic», tot i que creia que aquestes dues vies duïen al mateix fi, però per diferent via. Pel seu discurs també sabem que alguns catalanistes ja havien criticat la negativa del Centre d'entrar en el terreny polític (F. MASPONS I LABRÓS, 1895).

En els anys del canvi de segle la política «esquitxa» el Centre, tot i que aquest es nega, com en els primers anys, a intervenir-hi directament pretextant que dividiria el front unitari que, deixant de jugar el paper passiu que sempre havia jugat, passaria a tenir un paper actiu en la marxa del país. De manera que les mires del Centre no havien de ser polítiques, sinó que només volia fer pàtria, no discutir formes de govern (C. A. TORRAS, 1903).

Els crítics en favor de l'apoliticisme dels excursionistes i del fet excursionista català són generalitzats fins a la dictadura de Primo de Rivera (per exemple: «De re històrica». *Butlletí del C. E. Comarca del Bages* i J. DANÉS, 1911). Però també és cert que molts socis de les entitats excursionistes tindran papers polítics d'importància, com, per exemple, Puig i Cadafalch presidint la Mancomunitat, Cambó fent el paper de ministre de Foment o Ventosa i Calvell actuant com a ministre d'Hisenda. Tot això variarà amb els anys vint, quan hi haurà un important canvi dins del fet excursionista, produint-se una entrada d'elements de les classes populars en les diferents entitats. L'any 1918 el Centre Excursionista de Catalunya assistia a l'acte de lliurament a la Mancomunitat del plebiscit dels municipis de Catalunya

demanant l'autonomia i la seva junta s'adheria a aquesta petició (BCEC, núm. 285-286, octubre-novembre de 1918, pàgs. 254). Era una de les manifestacions més clares de la via nacionalista, tot i que els temps havien de canviar ràpidament.

La dictadura, detonant del nacionalisme radical

L'any 1922, en una excursió col·lectiva al pla de la Garga, la guàrdia civil impedeix, amb el màuser a la mà, que els excursionistes allí congregats cantin «Els Segadors». Som a les portes de la dictadura, un fet que va servir per a radicalitzar i per a fer més populars les posicions del que s'anomenava nacionalisme radical o separatisme. Josep Miracle deia en 1932 que l'excursionisme i la sardana havien fet possible que molts dels infants de l'any 1923 no es desviessin pels «viaranys tortuosos de l'indiferentisme i de la insensibilitat», de manera que

llavors formaven una selecta minoria al costat de Catalunya (J. MIRACLE, 1911). Si abans de la dictadura era difícil trobar cap entitat excursionista que es definís a favor de posicions clarament polítiques, un cop implantada aquesta i amb la segona república posterior moltes entitats començaran a demanar trencar amb l'ideal apolític de l'excursionisme (F. DESOLA, 1930). Altres veus demanaran l'apoliticisme del fet excursionista, però clamaran per la decidida preocupació per aquests afers dels seus practicants (A. S., 1930). El Centre Excursionista Rafel Casanova, de Gràcia, va arribar a publicar el «Catecisme del jove patriota» proposat per Estat Català (*Programa-revista del C. E. Rafael Casanova*, núm. 7, maig de 1923, pàgs. 93-94). Tot això no ens ha d'estranyar, perquè la repressió primoriverista va abastar molt clarament les entitats excursionistes: censura, tancaments de locals sota diferents pretextos, escorcolls, controls als màxims dirigents, etc., eren

a l'ordre del dia. La senyera o els seus colors, presents en molts escuts i banderes de diferents entitats foren perseguits, fins i tot en les entitats més grans, com per exemple el Centre Excursionista de Catalunya.

Amb tot, no manca una «connexió excursionista» amb els fets del Garraf ni amb els de Prats de Molló, com tampoc no van faltar les entitats que demanessin la llibertat dels processats per aquests fets, deixant de banda el paper destacat que tingué Batista en aquest sentit (*Minerva*, núm. 92, abril de 1930, pàgs. 25-26). També diverses entitats excursionistes ingressaren dins l'Associació Protectora de l'Ensenyament Català. Els contactes entre les entitats excursionistes i personatges vinculats a partits de l'òrbita dels que després trobem en l'Esquerra Republicana són molt freqüents en aquells dies.

Més endavant, un cop passada la dictadura, l'excursionisme ja va fer un clam unànimе en favor de

Ballada de sardanes davant del Cerdà de la Garga, el 5 de març de 1922, en el decurs de l'excursió col·lectiva organitzada per la Lliga de Societats Excursionistes. Aquest dia la guàrdia civil va impedir als congregats que cantessin «Els Segadors».

Amics, hem de fer nostre aquella màxima de Juvenal: "Mens sana in corpore sano". Enrobustim el cos i l'esperit.

excursionisme

Periòdic quinzenal

El bon excursionista és el germà de tot altre excursionista i com a tal el tracta i l'ajuda en tota avinentesa

Número solt 15 cèntims

Any I + Núm. 1 -- Barcelona, 6 d'Abril de 1928

Redacció i Administració: Sant Pau, 95, Impremia

Capçalera del periòdic Excursionisme. Des de les seves pàgines J. M. Batista i Roca va difondre els seus ideals patriòtics.

la democràcia i de l'estatut, posant-se al costat de Macià. Els visques a la República i a Catalunya se succeïren, sense tant sentiment en el primer sentit; la demanda de vot a favor de l'Estatut va ser unànime. Entre aquells excursionistes Macià fou molt venerat, i no és gens agosarat dir que alguns veien en ell la promesa d'una «intervenció per a organitzar l'excursionisme català, com a instrument per a lograr la fortitud de la raça» («Francesc Macià i Llusà». *Minerva*, portaveu del C. E. *Minerva*, núm. 137, gener-febrer de 1934, pàg. 1). Alguns autors creuen que el que pretenia Batista, i en general l'escoltisme d'aquells anys, era assolir la «lliure determinació del nostre país» a través de constituir unes organitzacions basades en les idees de Baden Powell (R. L. RABELLA, 1930). Altres pensadors veuran els afanys de salvació nacional en els sòkols txecoslovacs i es plantejaren d'imitar el seu exemple en la via cap a la independència. L'ideal dels sokolistes es féu molt patent a través de la revista *Excursionisme*, a la qual estava clarament vinculat Batista. L'afany independentista dels excursionistes queda patent quan recordem que ja als anys trenta es cantava la cançó «La muntanya venerada» amb una estrofa que deia «quan la plana sigui morta, quan no hi resti ni un ser viu», que es convertia, per a alguns excursionistes, en «quan Espanya sigui morta...».

Aquest nou excursionisme, aquest nou nacionalisme es basava en la idea que la millora de la pàtria passava pel perfeccionament físic, intel·lectual i moral de tots els seus membres. Com més fossin els practicants de l'excursionisme més serien els éssers perfectes i «com que la societat no és altra cosa que la

reunió de tots els individus, aquesta perfecció transcendirà també a la Societat i aquesta serà més perfecta» (A. GRANADA, 1927). Això donava via lliure a les idees de caire darwinista social que suraven en molts butlletins de l'època, alguns dels quals citaven sense vergonya H. Spencer. Ja no era el passat allò que havia d'emmirallar els excursionistes, sinó el futur (*Butlletí de l'A. E. Júpiter*, núm. 99-100, juliol-agost de 1931, pàg. 11). I en aquest no s'hi treballava a través de la història sinó de la gimnàstica, de la política (vegeu-hi l'entitat Palestra clarament vinculada al fet excursionista), de l'educació i la cultura, física o intel·lectual. El càmping fou una peça essencial en aquest nou afany i no oblidem que el Càmping Club de Catalunya actuà durant un temps de cobertura legal a la Societat d'Estudis Militars, que havia estat darrere de l'intent d'atemptat contra el Rei i el Dictador als túnels de Garraf.

No em vull allargar inútilment comentant les idees i les obres de Batista en diferents escrits, ni el seu *Manual d'excursionisme* perquè tot això és molt conegut per la historiografia. Aquest escrit tan sols volia aportar unes dades que em semblava interessant que fossin conegudes perquè els historiadors les poguessin tenir presents a l'hora de tractar el tema del catalanisme. Em sembla que queda demostrat, un cop més, quelcom que ja va intuir fa anys Josep Fontana quan relacionava el canvi econòmic amb les actituds polítiques. Idees les seves no gaire allunyades de les darreres aportacions fetes per Joan Lluís Marfany, autors als quals dec molt de la manera de plantejar aquest escrit, sense que ells ho sàpiguen.

Bibliografia

J. DANÉS: «Els aplecs excursionistes». *BCEC*, núm. 194, 1911, pàgs. 103-108.

F. DESOLA: «Nosaltres voldríem...». *Atlàntida*, portaveu de l'A. Cultural *Atlàntida*, núm. XXI, agost de 1930, pàg. 13.

A. GRANADA: «La Societat i l'Excursionisme». *Minerva*, núm. 62, octubre de 1927, pàg. 116.

F. MASPONS I CAMARASA: «En Francisco de S. Maspons i Labrós». *BCEC*, núm. 86, març de 1902, pàgs. 65-81.

F. MASPONS I LABRÓS: «Caràcter i extensió del programa excursionista». Barcelona, 1895.

J. MIRACLE: «Una veritat». *Unió Excursionista Barcelona*, núm. 12, maig de 1932, pàgs. 86-87.

R. L. RABELLA: «L'educació de la joventut». *Butlletí del G. E. Joventut Catalana*, núm. 31, novembre-desembre de 1930, pàgs. 235-236.

J. RAMON I MORROS: «Excursionistes que intervingueren en les Bases de Manresa de 1892», dins *Miscel·lània Salvador Miralda i Oliva*. Barcelona, UEC, 1995.

F. ROMA: *Història social de l'excursionisme català (dels orígens a 1936)*. Vilassar de Mar, Oikostau, en premsa.

Ceferí ROCAFORT: «Memòria del Sr. Secretari». *BCEC*, núm. 88, maig de 1902, pàgs. 113-120.

A. S.: «Excursionisme i Política». *Excursionisme*, núm. 47, 7 de març de 1930, pàg. 1.

F. X. TOBELLÀ: «Excursió a Vallderrós y Sant Miquel del Fay efectuada en los días 12 y 13 de octubre de 1879». *Butlletí de l'AEC*, núm. 13. 30 de novembre de 1879, pàgs. 205-210.

C. A. TORRAS: «Discurs del Sr. president», *BCEC*, núm. 99, abril de 1903, pàgs. 99-112.

L'ermita de la Mare de Déu de Montsant

Modest Montlleó i Espasa

Descripció d'una bonica ermita del Montsant feta per un enamorat d'aquesta muntanya.

Aquesta ermita pertany a la paròquia d'Albarca i se n'encarrega el rector d'Ulldemolins, que en té les claus. Està situada a 1.030 m d'altitud i edificada sobre el cingle de l'Espaset. És la més elevada de totes les ermites del Montsant. El lloc té un panorama dilatat vers les muntanyes de Prades, comarca de les Garrigues i Priorat històric. Construcció de volta apuntada, amb contraforts exteriors, porta d'accés dovellada i desproveïda d'absis. Fa pensar que podria ésser una construcció del segle XIII o principis del XIV. L'edifici és senzill i com a únic ornament s'hi pot veure l'escut de la cartoixa d'Escaladei, del 1742, procedent d'una reforma, fruit d'una trobada entre l'abat de Poblet i el prior d'Escaladei, en què quedà al servei de l'ermita un monjo de la cartoixa.

No fa molts anys que l'ermita havia estat precedida d'una porxada, a falta d'atri, que era un excel·lent soplug, també posterior a l'edifici. Com que estava molt malmesa, van decidir aterrar-la totalment. Encara avui s'hi poden veure els senyals del lloc que ocupava el porxo.

L'interior guarda l'actual imatge d'alabastre de la Verge, segons una versió moderna, i un retaule de sant Jordi. L'any 1981 s'hi va restaurar la capelleta de damunt la porta, es restituí la campana i es reféu el campanaret.

L'antiga imatge de la Mare de Déu, segle XIV, era una figura de pedra de 85 cm d'una expressió simpàtica. Se'n guarden alguns fragments i podria reconstruir-se. Com la majoria de les imatges, aquesta

també té la seva història o llegenda, que explica Narcís Camós al *Jardín de María*.

L'actual ermita sembla que no és la primera que s'hi va edificar. A la part posterior s'observen les ruïnes d'un edifici adossat a la paret de la roca que podria ser la primitiva capella a la Mare de Déu, i no parlem de la casa dels ermitants, que és una construcció ben localitzada.

L'indret és extraordinàriament solitari, solament s'hi pot trobar algun pastor, algun excursionista, els caps de setmana, o boletaires a la tardor.

La història antiga

El 12 de setembre de 1164, Albert de Castellvell, senyor de Siurana, va atorgar a Ramon de Vallbona i a Pere de Montsant aquest lloc de la

Mare de Déu a fi que s'hi edificués un estatge religiós, concessió que fou feta amb la vènia del rei Alfons I. En el moment de construir-se l'ermita o la primitiva capella, entre la balma i la cinglera, aquestes terres no pertanyien als seguidors de sant Bru i és fàcil de trobar-hi un aclariment si fem un petit examen dels límits que assenyalen el territori atorgat per Albert de Castellvell, o sigui, «al locum in Monte Sancto» que limita a orient amb les roques de damunt d'Albarca i punta Corbatera, a occident amb la font de la Mare de Déu i pineda de darrere l'ermita al sud, amb el camí actual a la Morera i Cova Santa i, al nord, amb Fontalba i la vall d'Ulldemolins.

Els primers anacoretes provinents de Cèrvoles, abans del 1170, romangueren en aquest lloc fins que Albert de Castellvell autoritzà a Arnau de Seifores la repoblació d'allò que Pere de Montsant i els seus companys havien renunciat. Anys després l'adquisició del «locus», l'obtingué fra Guerau Miquel a les darreries del segle XII i a la seva mort passà a la cartoixa d'Escaladei, començant aleshores els primers passos per aixecar-hi un cenobi cistercenc. Interessats en aquesta construcció d'envergadura hi trobem un matrimoni lleidatà, Pere Balb, la seva muller Guilleuma i filla, els que van decidir establir-s'hi. Amb el temps van veure que el

La façana de l'ermita de la Mare de Déu de Montsant.

lloc no reunia les condicions desitjades i en descobrir un indret idoni prop de la Morera, van anar a la petita vall arrecerada i fèrtil amb abundància d'aigua i millor clima. Allí traslladaren l'asceteri, que convertiren en una granja ermita anomenada de Bonrepòs (avui Mas de Sant Blai). Aquest traspass devia tenir lloc entre els anys 1202 i 1203. La comunitat de Bonrepòs va perdurar fins al 1473.

L'ermita de la Mare de Déu va seguir el camí de les altres que es troben a l'entorn del Montsant i que els monjos d'Escaladei procuraren arranjar. La veneració a la Verge va augmentar notablement i la trobem estesa més enllà de les rodalies i comarques veïnes: són remarcables els aplecs del segle XVIII.

El passat més recent

Al segle passat, en desaparèixer la cartoixa d'Escaladei, va minvar la devoció i com tantes altres ermites del nostre país, va quedar abandonada del tot i servia solament com a soplug de pastors amb els seus ramats.

Tot aquell territori fou comprat per una família benestant de Cornudella, i Ramona Ballestar, vídua d'Antoni Rodés, a requeriment del rector d'Albarca, va cedir l'ermita i la imatge que tenia guardada. El dia que s'entronitzà de bell nou la Mare de Déu fou un jorn de gran festa i després cada any tenia lloc un aplec molt concorregut i era visitada a les dues Pasqües, per centenars de prioratins devots. Un dels aplecs que sempre s'ha anat celebrant amb més o menys participació, és el que té lloc el dia de sant Jordi. Actualment i malgrat el despoblament d'Albarca, mossèn Joan Roig, rector d'Ulldemolins i d'Albarca, explica que la devoció al patró de Catalunya té uns orígens històrics, encara que no s'hagi trobat documentació escrita, però sembla que la parròquia d'Albarca des de temps immemorial instituí un vot i culte a sant Jordi, contra les picades de la feram i l'escorpi que encara perdura. L'altre aplec és el de la diada de la Mare de Déu, el 17 d'agost. El 1910, essent rector Evarist Bonet, va iniciar aquest

aplec, que actualment és vigent cada any. A les dotze del migdia té lloc una missa que acaba amb el cant dels goigs de la Mare de Déu, i una part de la gent es queda a dinar a la vora de la font, ben a prop de l'ermita. L'any 1992 va tenir lloc la commemoració del cinquantenari de la reposició de la imatge.

El mestre Elisard Sala, director i fundador dels cantaires de la Unió Excursionista de Catalunya de Barcelona, va voler cloure el curset de Cançons de Muntanya de l'any 1967, davant l'ermita de la Mare de Déu. Hi oficià una missa el rector d'Ulldemolins d'aquell temps, mossèn Isidre Torremadò.

Dintre del mateix any, amb motiu de la primera diada dels Amics d'Ulldemolins, l'editor Torrell de Reus va fer reviu l'antiquíssima devoció a la Verge, mitjançant una exposició de goigs a Ulldemolins, entre els quals hi havia el primer que es coneix, de l'any 1764. Durant dos-cents anys se n'han fet 17 edicions, una d'elles amb il·lustracions de xilografies d'Antoni Gelabert. Els goigs de sant Jordi, també els va il·lustrar el nostre conserge desaparegut Antoni Gelabert.

Els camins que hi duen

Finalment direm que l'ermita fou, fins a la meitat dels anys setanta, només accessible a peu o amb animal. Avui hi ha malauradament una pista forestal que surt d'Albarca, sovint en mal estat, però que no priva que al pla del Grau puguem veure alguna vegada algun vehicle tot terreny o un tractor. Els excursionistes considerem negativa aquesta pista que ha destruït una part del paisatge i ha fet proliferar el motorisme. L'extraordinari lloc i la seva història reclamen una piadosa visita que de fet serà una aportació a la seva glòria espiritual, i també per què no, una comunió entre el romeu i la Verge, que agrairà com plaguda.

Diversos camins menen a l'ermita. Des d'Albarca el camí de sempre, ben senyalitzat a partir dels antics hostals de traginers, avui aterrats. Des d'Ulldemolins, agafant l'antic camí veïnal fins a deixar els conreus, en direcció a Albarca. En

trobar el bosc, cal endinsar-s'hi i ascendir pel grau del Belart i l'Espasat. Una altra opció passa per la cadolleta de Fontalba, plana del Navarro, cova del Corb, punta del Peret i continua per la ruta carenera fins a l'ermita, sempre damunt la vall d'Ulldemolins. I la tercera via és la de Cornudella pel camí vell a l'ermita de Sant Joan del Codolar i d'allí, seguint el repeu dit camí dels Cartoixans i que enllaça amb el camí antic de Cornudella a Albarca, continuar com l'itinerari primer.

Bibliografia

Josep IGLÉSIES i Joaquim SANTASUSAGNA: *Les muntanyes de Prades, el Montsant i serra la Llena*. Associació Excursionista de Reus. Ed. Rafael Dalmau. Barcelona 1960.

Joan ASENS: *Guia del Priorat*, Llibreria La Rambla, Tarragona 1981.

Francesc BLASI VALLESPINOSA: *Santuaris marians de la diòcesi de Tarragona*. Centre de Lectura. Reus 1933.

Narcís CAMÓS: *Jardín de María plantado en el Principado de Cataluña*. Girona 1772 (Primera edició 1657) Ed. Orbis. Barcelona 1949.

Antoni CASAS i FERRER: *De l'Alt Camp al Priorat*. Col·lecció «Llibre de Motxilla». 1981.

Eufemià FORT i COGUL: *El eremitismo en la archidiócesis tarracense*. VI Semana de estudios monásticos, Leyre 1963. Pamplona 1970.

Francesc GRAS i ELIAS: *Historia de las ermitas del arzobispado de Tarragona*. Impremta germans Sanjuan. Reus 1909.

Josep LLADONOSA: *El Montsant i els ermitants*. Abadia de Montserrat 1962. Del mateix autor: *Ulldemolins, història, costums i tradició*. Ed. Fundació Roger de Belfort. Santes Creus 1981.

Modest MONTLLIÓ i ESPASA: *La vall d'Ulldemolins*. Ed. Torrell de Reus Imp. Altés. Barcelona 1980 (segona edició augmentada).

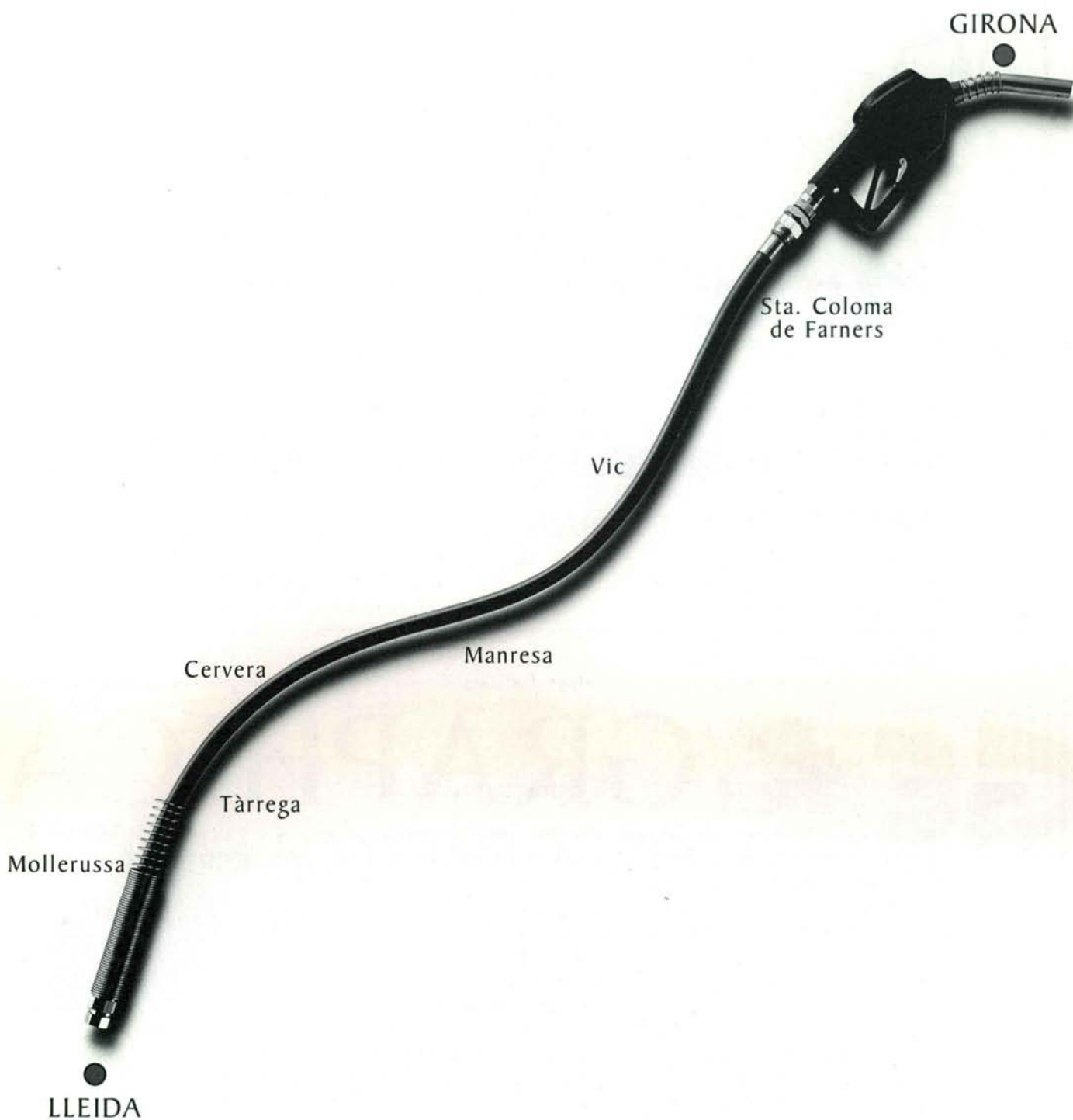
Josep PERELLÓ: *D'aquest racó de món*. Poemes i sonets. Ed. Llamp. 1987.

Salvador PALOMAR i ABADIA i Montsant FONTS i PALLACH: *Santa Maria de Montsant*. Quaderns d'Ulldemolins, núm. 7, 1993.

Eix Transversal.

Reduïm distàncies per fer Catalunya més gran.

Estalvi's combustible.

Avui ja és una realitat. L'Eix Transversal, la columna vertebral de la Catalunya interior, entra a formar part de la nostra xarxa viària. Neix com una de les carreteres més modernes, ràpides, segures i ecològiques, com una decisiva millora de qualitat en les comunicacions del país a través de les seves comarques interiors. Ha calgut creuar rius, pobles, ciutats, muntanyes..., sense canviar el seu aspecte. Reduir l'impacte ambiental ha estat en tot moment una de les màximes preocupacions. La integració d'aquesta via en el seu entorn natural ha estat el resultat d'un ampli conjunt de mesures correctores preses al llarg de la seva construcció. Des del principi a la fi. Així doncs, d'ara endavant ens estalviarem temps, quilòmetres, combustible i ensurts a la carretera, però el més important és que en la infraestructura del nostre país disposem d'un instrument cabdal d'equilibri territorial perquè junts continuem fent gran Catalunya. *Reduïm distàncies per fer Catalunya més gran.*

Generalitat de Catalunya

Gràcies a: Constructores ACS • Agroman E.C. • CGS • Comapa • Comsa • Construcciones Rubau • Copisa • Dragados • Elsan • FCC Construcción • Ferrovial • Guinovart • Osha Sorigué. **Impacte ambiental** Acycsa • Agrotecsa • Anthos • Comersa • D.S.P. • Floret • Stachys • Talher • Wanner y Vinyas. **Comunicació i senyalització** Indra • Sainco • Sice Diez y Cia • Givasa • Grupo Postigo. **D. d'obres i control de qualitat** Cicsa • ECA • Eurogeotécnica • Inema • Intecasa • Payma • Saem • Taller d'Enginyeries • TEC-Cuadr

Joc de 10 cintes exprés **12.995** PTES

Boudrier + Ballarina **11.995** PTES

Boudrier + Corda d'escalada **15.995** PTES

Bastó 3 segments **2.795** PTES

abans de comprar
visita'ns

CAMPANA
ESPORTS

Urgell, 95 bis - Tel. 453 50 01 - BARCELONA-11

LLOGUER DE:

BOTES - PIOLETS - GRAMPONS - ARVA - ESQUÍ DE MUNTANYA

GRAPHICA

GEOGRAPHICA LLIBRERIA
ESPECIALITZADA

Diputació nº 321, 08009 Barcelona Tel. 487.46.24

GEOGRAFIA MUNTANYA

VIATGES CARTOGRAFIA

SERVEI DE CARTOGRAFIA INFORMATICA
(Fem el teu mapa amb la informació que vulguis)

DESCOMPTE ALS SOCIS DEL C.E.C.
(5 %, màxim autoritzat per la Llei)

El tour de la Fenolleda, 1: Cauders de Fenollet - Marcèvol

Martí Puras i Rexach
Joan Puras i Rexach

Una volta allunyada de les multituds, per camins difícils de seguir, mig perduts i esborrats, absolutament solitaris i fora de les grans rutes.

Aquest títol us pot semblar una mica estrany. No us penseu pas que es tracti d'una volta ciclista, encara que dit en francès ho pugui semblar. Aquest *tour* no es pot fer en bicicleta perquè és per camins de muntanya de vegades força complicats. Es tracta d'una gran volta a peu d'una durada de set dies per la comarca de la Fenolleda. Una volta circular (no perfectament circular, però) que té l'al·licient de passar pels indrets més bonics d'aquesta comarca. És un gran recorregut, una gran *randonnée* força dura (el cansament acumulat de set dies es fa notar) i que pot fer-se per etapes més o menys llargues.

Una comarca poc coneguda

La comarca de la Fenolleda està situada a l'Estat francès, al departament dels Pirineus Orientals, i limita al nord amb el departament de l'Aude. No és de parla catalana, a diferència de les comarques veïnes del Conflent i el Rosselló. S'hi accedeix fàcilment per l'autopista de la Jonquera i fins a Perpinyà. Després cap a l'oest per carretera general.

Les altituds màximes sobrepassen per poc els mil metres, així que és una travessa per muntanya baixa i, a més, passa per nuclis habitats. Algú pot pensar que no pot tenir cap interès, però nosaltres us

assegurem que sí, i molt, si sou apassionats excursionistes i us interesseu per tot i us sentiu admirats per qualsevol cosa que enriqueixi el paisatge. S'ha escrit que la Fenolleda és «la terra on no hi ha res», que no té atractiu per al públic: no hi ha ni hi haurà mai estacions d'esquí perquè la seva modesta altitud no rep mai la neu, i la platja és massa lluny perquè s'hi estiguin els banyistes delerosos de fregir-se al sol. Què té, doncs, d'atractiu?

Un tour interessant

Us ho anirem explicant de mica en mica. Però per començar, sapigueu una cosa molt interessant: és una volta allunyada de les multituds, va per camins difícils de se-

guir, mig perduts i esborrats, absolutament solitaris i fora de les grans rutes. Cada etapa fa nit en un refugi diferent (nosaltres no vam coincidir amb ningú cap nit, i era la primera quinzena de setembre). Cada etapa és una nova aventura on cal espavilar-se per a comprar menjar als petits poblets per on es passa; cal proveir-se d'aigua i racionar-la convenientment perquè en manca a molts indrets; cal posar en joc la nostra intuïció de muntanyencs per a trobar el camí o la drecera adequada ja mig esborrada pels anys, o per a no passar per alt alguna marca de pintura que ens avisa d'alguna desviació poc clara o d'un canvi sobtat de direcció. Els rierols i les barrancades, els espessos i atapeïts boscos d'alzines, roures i pins, els cims modestos però d'excel·lent perspectiva, les vinyes extensíssimes, les móres abundoses, les cireres de bosc, el romaní i la farigola, i un llarg etcètera d'elements que la natura ens presenta al nostre pas fan que puguem fruit d'una travessa d'allò més encisadora. Només cal tenir ganes de caminar i estar obert a tot allò que vagi sorgint al nostre davant. Us ben assegurem que el *tour* de la Fenolleda no us defraudarà gens ni mica, ben al contrari, sabreu trobar-hi, i hi trobareu, un ventall amplíssim de matisos que us impactaran. Poseu-vos a caminar, endinseu-vos-hi i hi descobrireu racons meravellosos. I això que és el país «on no hi ha res»!

La idea d'anar a fer aquest *tour* va sorgir quan vam observar que

El petit poble de les Bordes i la gîte d'etapa de Fenollet.

Consultant el mapa al coll de l'Espinàs. Al fons veiem la silueta altiva del Puèg de Bugarac.

en determinats mapes francesos hi havia marcats diversos camins en color vermell molt vistós anomenats «tour de...» (segons la comarca o zona). Investigant-ho més a fons ens adonàrem que quasi tots passaven per zones de muntanya conegudes o més habituals (Canigó, Carlit...). Però el de la Fenolleda era diferent: era molt més llarg, feia una volta més extensa i coincidí pràcticament amb els límits de la comarca. La solcava de nord a sud i d'est a oest. Semblava especialment fet a mida. No buscava el cim alterós, ni la vall coneguda, ni el parc natural. Circulava per una comarca aparentment sense atractiu, fora dels trajectes habituals dels excursionistes, per llocs de noms inusuals. Això ens va copsar l'atenció. Per què molestar-se a fer un itinerari tan llarg per una zona aparentment sense interès excursionista? La nostra intuïció d'excursionistes empedreïts ens deia que alguna cosa nova i diferent teníem al davant. Calia buscar més informació.

La informació que calia

La proximitat del Canigó i el poderós atractiu que aquest massís desperta feia que totes les guies i revistes s'hi concentrassin gairebé en exclusiva, tot bandejant els territoris adjacents. Però vet aquí que una mica més al nord existia una comarca, la Fenolleda, que d'alguna manera també havia merescut l'atenció, encara que reduïda, d'al-

gú. I devia ser prou important, ja que el nom del *tour* figurava imprès en els fantàstics mapes francesos de l'IGN. No ens va costar gaire trobar un petit llibre que en parlava: *5 Grandes randonnées en Pyrénées Orientales. Série Detours Pyrénéens*. Co-éditeurs: Randonnées Pyrénéennes et Fédération Française de la randonnée pédestre-CNSGR. Edició 1988 (Randonnées Pyrénéennes. Lorp-Sentaraille. BP 88.09200 Saint-Girons. Tél. 61 66 40 10). Aquest ha estat el llibre-guia decisiu. L'hem seguit fil per randa i ens ha proporcionat tota la informació necessària. L'anàvem seguint a cada pas i podem dir que està francament bé, llevat d'alguns trams on el terreny ha sofert variacions que el llibre encara no recull. Imprescindible si voleu fer el *tour*.

I amb aquest ja en vam tenir prou (ara, després de l'experiència viscuda mirarem d'informar-nos millor per a cercar noves rutes per a fer-hi noves incursions). Però en aquell moment aquell llibret ens va semblar meravellós i definitiu. Es tracta d'un llibret que explicava cinc travessies pel Pirineu oriental. I una d'aquestes travessies (la més llarga) era la nostra. Aquest llibre descriu amb detall i pas per pas tota la volta. És increïble la fidelitat al terreny i com ens va anar de bé per a seguir pam a pam la gran volta (malgrat l'obertura d'algunes pistes que desfiguraven alguns trams). Amb aquest llibret i el mapa fran-

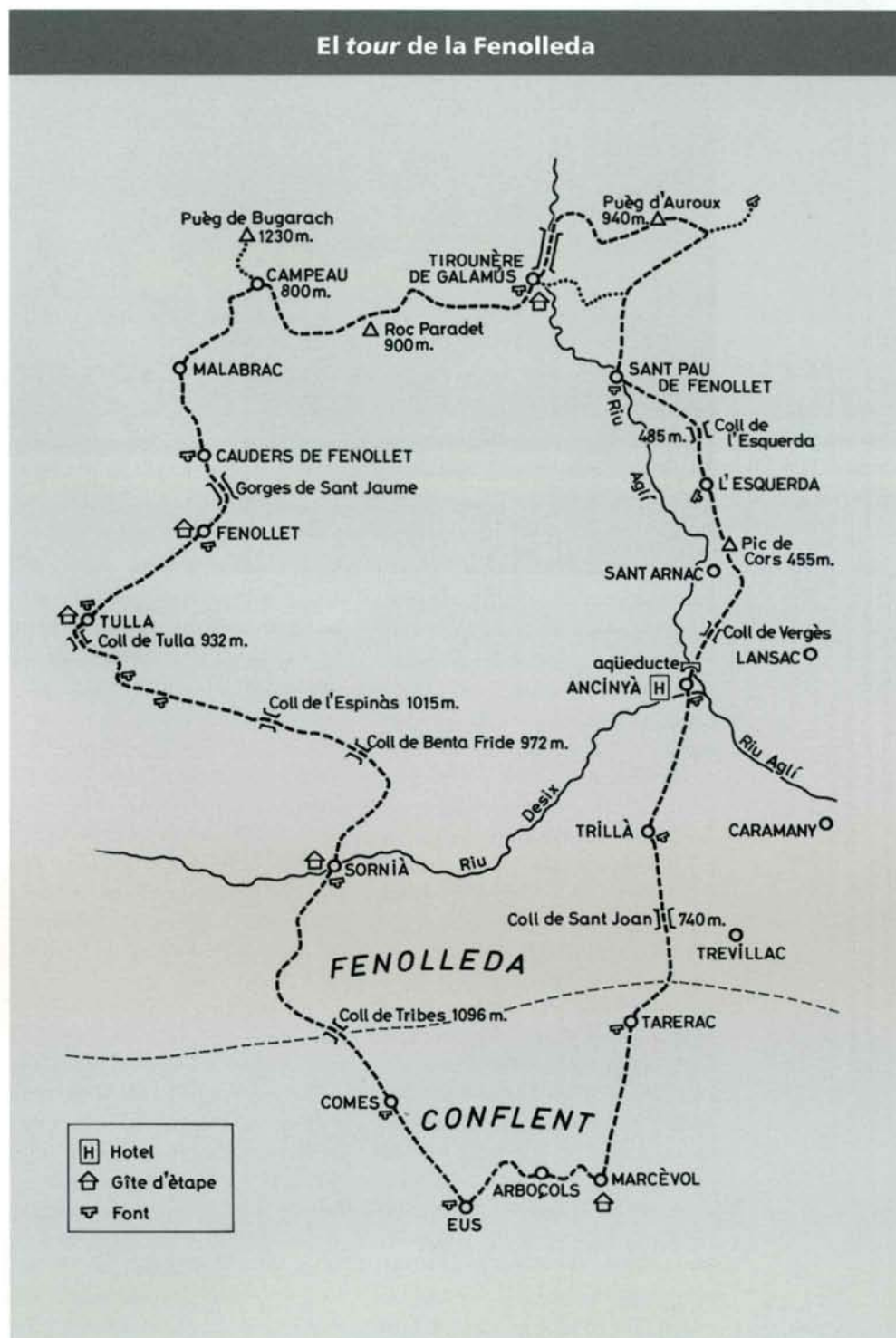
cès de l'IGN a escala 1:25.000 en vam tenir ben bé prou. Tot i així, el nostre olfacte muntanyenc va haver-nos de treure d'alguns embolics difícils d'aclarir per escrit. Realment, seguir l'itinerari sobre el terreny no va ser fàcil. El llibre era l'edició de 1988 (no ens en consta cap de posterior) i moltes coses han canviat des de llavors: noves carreteres, pistes, tallafocs, creació de GR, i sobretot, el pas del temps que ha anat esborrant les marques que amb tanta cura algú havia pintat ja feia anys d'un color característic i exclusiu (vermell/groc). L'últim repàs de pintura del recorregut s'havia fet el 1984. Això, unit al fet que ben poca gent el coneix i el segueix, feia que se'ns presentés com una engrescadora aventura, no tan sols per la duresa del recorregut, sinó també per l'atractiu afegit d'haver-lo de «reconstruir» constantment sobre la marxa, en un permanent exercici d'orientació a cada pas. Si hagués estat perfectament marcat, repintat i senyalitzat hauria perdut, sens dubte, una part importantíssima del seu atractiu. O sigui que, a més de cansar-nos força, ens podíem perdre en qualsevol moment i anar a parar vés a saber on (fantàstic, això és el que ens agrada!).

Era la nostra petita aventura en terreny desconegut, encara que, com aquell qui diu, al costat de casa. A tres hores de cotxe havíem de viure una magnífica travessa inimaginable pocs dies abans. Quants racons meravellosos, que devem tenir ben a prop, ens deuen passar desapercibuts mentre somiem terres llunyanes! Aquest cop, però, estàvem ben decidits a submergir-nos en el nostre gran itinerari i a explorar-lo amb el delit de qui ho fa en altres continents. Volíem que l'aventura fos completa i total. Bé, amb certes «comoditats», però.

La preparació del tour

Per gaudir d'una volta de set dies a peu és molt important dur a sobre el mínim pes possible. Si podíem estalviar-nos de dur el sac de dormir, la tenda, menjar, roba, etc., millor. Així, doncs, vam tra-

çar un calendari de ruta i vam decidir el lloc exacte on volíem passar la nit al final de cada etapa. En tots els casos ho vam fer coincidir amb gîtes d'etapa (refugis per a muntanyencs situats en nuclis poblats o llocs accessibles en cotxe, escampats arreu de França). Vam trucar per telèfon quinze dies abans a tots els gîtes on havíem decidit pernoctar per reservar-hi lloc. Vam deixar dit el nostre nom i la nit exacta que hi dormiríem, si el temps no ens jugava una mala passada. L'aventura és l'aventura, però nosaltres volíem dormir confortablement! Aquesta precaució va demostrar-se innecessària perquè el reglament dels gîtes obliga a tenir sempre places buides per a la gent que hi arribi inesperadament en l'últim moment. Concretament, diu que només es poden reservar per avançat la meitat de les places disponibles del refugi. L'altra meitat ha de quedar sempre lliure per als caminadors que hi puguin arribar sobtadament tot fent travessa. Si el nombre de places que es volen reservar és superior a la meitat de les places disponibles, l'encarregat del gîte podrà autoritzar-ho d'una manera provisional, en el benentès que si després es presenten *randonneurs* que hi volen pernoctar, caldrà cedir-los tantes places com necessitin fins a la meitat del total, i aquells que les ocupaven provisionalment hauran de cedir-los-les. Això és el que diu el reglament. A l'hora de la veritat, però, ja se sap... Teòricament podíem anar tranquils i era innecessari fer cap reserva per avançat. Per altra banda, però, no vam trobar ningú cap nit a cap refugi. Arreu vam estar sempre ben sols, de nit i de dia. Era la primera quinzena de setembre, potser al mes d'agost no hauria estat pas així pel que respecta als refugis, però ben segur que el recorregut hauria estat igual de solitari: arreu on vam preguntar no sabien de ningú que hagués fet el *tour*, i ho consideraven quelcom insòlit. Als llibres de registre dels diferents gîtes no hi constava ni la més mínima referència en cap pàgina des de la inauguració del registre. Per telèfon vam parlar amb un dels «creadors» del *tour*, un dels

qui el van idear i marcar originalment, i es va mostrar molt estranyat de la nostra idea tot advertint-nos de la dificultat de seguir el camí en algun indret a causa de la deixadesa, abandonament i manca de conservació i millora. Ens ho va posar difícil, però això, lluny de dissuadir-nos de la idea, encara ens va engrescar més. Serem els primers a fer aquest *tour* des de l'última repintada de l'any 1984? Serem els primers catalans? No en teníem cap dada i seguim sense te-

nir-ne cap. Només sabem que és una travessa molt poc freqüentada. Sí que ho són alguns dels camins GR que la toquen o tallen tangencialment en alguns punts, però ben segur que el recorregut del *tour* pròpiament dit resta en l'oblit més rotund. Ens ho va confirmar l'absència de marques o senyalitzacions dels colors propis del *tour* en aquells trams (de molta durada) que no coincidien amb cap altre camí important. Amb aquestes premisses tan excitants ens vam

El petit poblet de Sornia, situat en un clot de la vall.

disposar a fer el «nostre» particular *tour* i a fruitar-ne al màxim.

Un altre aspecte de vital importància era el de l'alimentació. Per a evitar anar carregats de menjar, vam haver d'anar-lo comprant pel camí als petits poblets per on passàvem i dur a coll només el just fins al pròxim avituallament. Més d'un cop vam passar gana perquè quan passàvem per un poble totes les botigues eren tancades i no podíem esperar tres o quatre hores fins que tornessin a obrir. Però al cap i a la fi, no va malament de tant en tant fer una mica de dejuni. L'important era fer via aprofitant el bon temps de què gaudíem. Si no menjàvem avui ja menjaríem demà. A més, a tot arreu vam trobar infinitat de móres i, sobretot, de raïm. Era boníssim. Estava al seu punt. Els pagesos es trobaven en plena verema. Sense que ens veiés ningú anàvem picant un gotim de tant en tant. No teníem problemes de subsistència!

L'aigua era potser el problema més seriós. Aquelles terres són extremadament seques, les fonts hi són comptades i les roques calcàries, predominants en bona part del recorregut, absorbeixen àvidament tota circulació d'aigua. Vam haver d'anar molt amb compte amb el consum d'aigua. Abans d'iniciar el *tour* ja teníem molt clars els pocs punts on ens en podíem proveir.

I per acabar de «facilitar-nos» les coses i dur a sobre encara menys pes, vam decidir fer un «niu de

material» en un dels refugis del recorregut, més o menys a la meitat (cap al quart dia). Abans de començar el *tour* vam acostar-nos-hi amb el cotxe i hi vam deixar dues bosses ben carregades: roba, farmaciola, rodets de fotos, fotocòpies de la resta de l'itinerari, menjar, estris de neteja, etc. Hi faríem un intercanvi de material i prosseguiríem la segona meitat del *tour* amb tot nou, net i polit. Realment va ser una bona idea que ens va facilitar molt les coses. I encara que semblés estrany, tot i així anàvem força carregats i la motxilla pesava massa! (vam carregar la capelina i un paraigua durant tot l'itinerari i només ens vam posar la capelina les darreres hores del setè i últim dia, quan la boira ploranera i un fort vent ens ho van recomanar).

Però no ens podem queixar gens ni mica. Tot va sortir molt bé. Realment va ser una travessa d'allò més original i bonica. Vam combinar la comoditat dels *gîtes* al vespre i la relativa proximitat a casa nostra amb la solitud i l'aspror dels feréstecs camins mig esborrats pel temps. Tot això en el cor d'una preciosa comarca, oblidada perquè algú va dir, un bon dia, que allà no hi havia res de res.

Us encoratgem vivament a fer-hi un tomb i, si podeu, no us estigueu de fer-hi el *tour* que la solca apassionadament. La viureu d'una manera diferent i genuïna. De debò.

I per si hi ha algú a qui les nostres paraules han convençut pro-

fundament i hi vol anar sense més dilació, permeteu-nos de fer-li cinc cèntims d'allò més rellevant de cada etapa per acabar d'engrescar-lo encara més.

Nota prèvia

Com que es tracta d'un recorregut circular, és evident que es pot realitzar en els dos sentits. Nosaltres el vam fer en el sentit contrari a les agulles del rellotge perquè així venia dissenyat i explicat en el llibre guia. Sempre és més còmode seguir les explicacions del llibre d'una manera lineal que haver-les de reinterpretar a l'inrevés. Les possibilitats d'errar el camí ja eren prou elevades. Era millor ajustar-nos fil per randa a les explicacions. Ara que ja l'hem fet, però, ens veiem perfectament capaços de seguir l'itinerari en sentit contrari (no descartem fer-ho algun dia...). Però el primer cop és més recomanable seguir la «guia».

Una altra qüestió important és el punt d'inici de la volta. Teòricament, qualsevol punt de la circumferència hauria de ser possible. I així és, però hi ha certs criteris que fan preferibles alguns punts sobre d'altres. En primer lloc cal deixar el cotxe ben aparcats i en lloc segur. Per altra banda, si el mateix dia que sortim de casa, fem el viatge, anem a deixar material en algun punt del recorregut, etc., volem ja iniciar la primera etapa, caldrà que aquesta sigui més curta que les altres, com un «aperitiu», ja que disposarem de menys hores i enxamparem tota la solellada de les hores centrals del dia.

Ara bé, això no són res més que consideracions nostres molt personals i no necessàriament han de servir per a tothom. Una cosa és ben clara: el *tour* de la Fenolleda és una volta molt llarga que cadascú pot fer-se a mida. Pot començar-la on vulgui, allargar o escurçar les etapes al seu gust (condicionat, però, per la ubicació dels *gîtes* si és que se'n vol fer ús), seguir-la íntegrament o fer-hi drecera en molts punts, i córrer molt o poc abreujant o allargant el total de dies a esmerçar-hi. La llibertat de cadascú farà del *tour* de la Fenolleda

una vivència íntima, particular i intransferible.

Etales

Etapa 1: Cauders de Fenollet - gîte d'etapa del coll de Tulla (desnivell acumulat + 600 m / temps 3 h 30 min).

Nosaltres vam iniciar el *tour* al poble de Cauders perquè era l'única manera d'evitar un bivac que la guia ens indicava. Totes les etapes acaben en un gîte excepte una, en què cal fer un bivac o dur tenda. Volíem evitar-ho. I només hi havia dues maneres: o saltar-nos el bivac i fer dues etapes en una (massa hores!) o bé partir una etapa en dues meitats i afegir una meitat a l'anterior i una altra a la posterior. Per a això ens anava molt bé començar al poble de Cauders. A més, podíem aparcar el cotxe en un lloc segur.

Aquesta etapa havia de ser curta, ja que de bon matí havíem de sortir de casa i fer el viatge fins allà. Aquesta etapa passa per la bonica ermita de la Mare de Déu de la Vall i per les petites però *coquetones* gorges de Sant Jaume (accessibles en cotxe per ambdues sortides). Més amunt, dins de la petita vila de Fenollet (lloc de residència dels vescomtes de Fenollet, i abillat per tres castells) es troba el gîte d'etapa de Fenollet, petit però molt ben conservat. Vam passar de llarg perquè dues hores més amunt se'n troba un altre que ens convenia més, ja que escurçava l'etapa de l'endemà en temps i, sobretot, en desnivell. Així, doncs, a 500 metres de desnivell més amunt, després d'una dura pujada per un bosc esplèndid, es troba el gîte del Coll de Tulla, regentat per un home amable i acollidor que viu a la casa adossada. És un paratge verd i humit situat en una clariana de l'atapeït bosc. Unes taules i cadires sobre la gespa el fan d'allò més confortable. S'hi pot arribar per una llarga pista, però tot i així és un lloc força solitari i amagat. Al llibre de registre del refugi hi ha comentaris de la poca gent que hi ha pernoctat, i tots coincideixen en la bellesa del lloc i en el caràcter

amable, acollidor i hospitalari de l'Alain, l'home que hi viu permanentment.

Etapa 2: Gîte del Coll de Tulla - poble i gîte de Sornià (desnivell acumulat + 150 m - 580 m / temps 5 h)

El més remarcable d'aquesta etapa és, sens dubte, el magnífic bosc de Boissavila per on transcorre la primera meitat de la caminada (vessant nord). És un bosc esplèndid d'avets i faigs, molt humit i fresc, ple de falgueres i de bolets. Un bosc atlàntic realment rar en aquestes contrades caracteritzades per la sequedat i els boscos mediterranis d'alzines i carrasques. Val la pena submergir-s'hi i gaudir de la seva frescor. Malgrat la calor que feia, dins del bosc vam passar fred. Hi ha diverses fonts en el seu recorregut.

Impressionant vista del massís del Canigó emergint de sobte quan ens aboquem al coll de l'Espinàs (a l'hivern, amb neu, encara ha de ser més impressionant). La segona meitat de la jornada ja passa a la cara sud i el paisatge esdevé més sec i calorós. Monòtona i llarga caminada per diversos tallafocs que segueixen la línia de cresta i suau baixada fins a Sornià. El camí es perd un xic; cal vigilar. Infinitat de mōres durant tot el descens. Ens vam posar «morats»!

Un petit corriol ens aboca bruscament a Sournia, important nus de carreteres de la comarca i d'encreuament de línies d'autobús.

Botigues i comerços. Però el millor de tot és la situació del seu gîte d'etapa: al costat d'un estanyet poblat de peixos i d'una bona colla de simpàtics ànecs. Dins del recinte d'una àrea de vacances amb diversos equipaments (no hi havia ningú). Molta gespa i frondosos salzes que acaronaven l'aigua de l'estany amb les seves branques desmaiades. El gîte pròpiament dit aprofita un antic molí arranjat per a acollir excursionistes, però que conserva intacta la seva fesomia externa. Vam viure uns deliciosos moments asseguts en un banc a la vora de l'aigua donant pa als ànecs allà congregats. Un capvespre inoblidable.

Etapa 3: Sornià - Comes - Eus - monestir i gîte de Marcèvol (desnivell acumulat + 942 m - 877 m / temps 9 h)

Aquesta va ser l'etapa més llarga de totes i amb diferència.

El principi d'aquesta etapa és el tram més perdedor de tot el *tour*. A la guia està ben explicat, però el terreny no es deixa reduir a uns paràgrafs de lletra. Podria simplificar-se molt la primera mitja hora de l'etapa dient només «cal seguir l'únic caminet amb marques de pintura», en comptes d'intentar discernir amb difícils explicacions entre tots els viaranys que s'insinuen de bon començament. Més amunt, passat el turó de Pomeins, l'obertura d'una nova pista crea confusió perquè un gros bloc de pedra, amb les marques característiques

El gîte d'etapa de Sornià al costat d'un estanyet poblat de peixos i d'una bona colla de simpàtics ànecs.

El poble abandonat i derruït de Comes. Només l'església resta precàriament dempeus.

del *tour*, ha anat a parar daltabaix d'un marge i ha quedat encarat a la pista. Costa de veure'l, però si te n'adones no dubtes a abandonar la pista i seguir el pretès camí. De seguida et veus esgarrinxat per plantes espinoses que fan que t'ho remiris bé. Calia continuar per la pista i no deixar-la durant força estona. El tros més perdedor, però, ve tot seguit, en intentar vorejar per l'oest el pic de Garrabet (prominència insignificant arrebossada de punxes i d'altres herbotes malèvoles que ens van destrossar els pantalons). Un cop dalt veus clarament el camí de pujada (rètol i tot) però des de baix és molt difícil seguir-lo. Travessa uns camps conreats on han desaparegut les marques. Va ser l'unic tram de tot el *tour* on ens vam «embolicar» i vam tirar pel dret com vam poder, seguint una tanca de filferro espinós que pujava directament al cim sense pietat. No serveix de res la descripció de la guia. Cal destriar quin és el cim de Garrabet i pujar-hi dreturerament sense perdre l'orientació. Un cop dalt la resta del camí de tota l'etapa és extraordinàriament clar i senzill de seguir. No es presenta cap entrebanc.

Diverses granges abandonades, testimonis d'una no gaire llunyana activitat pastoral intensa, van quedar enrere fins al pronunciat coll de Tribes. Som a la frontera natural entre la Fenolleda (Occitània) i el Conflent (Països Catalans). Som dalt d'una serralada que els separa orogràficament, però també és una frontera lingüística. A partir d'aquí sentirem parlar català. El *tour* de la

Fenolleda, doncs, fa una petita incursió en terra catalana i assoleix així el seu punt més meridional (poble d'Eus), per a tornar a encarar-se de seguida cap al nord. El Canigó se'ns presenta des d'aquí més imponent que mai. Ja no hi ha cap serralada que se'ns interposi. El podem contemplar en la seva totalitat, fins a la base, emergint alterós sobre el poble de Prada, que brilla al fons de la vall.

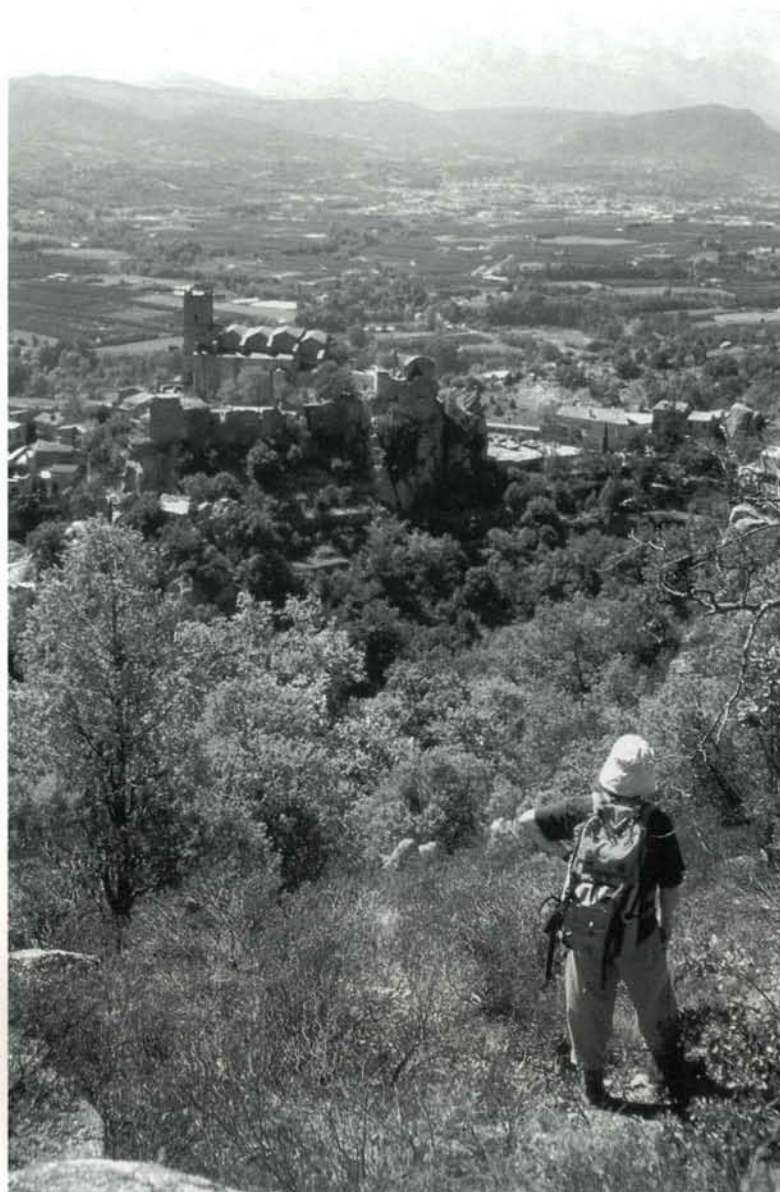
Fora baixada per un camí reliscós però clar fins al poble abandonat de Comes. No hi habita ningú des de l'any 1924, quan una terrible sequera va fer decidir els últims resistents. Hi ha una font, però a causa dels actes vandàlics d'alguns desaprensus, els pastors que hi fan cap tot sovint l'han canalitzat i desviat d'amagat fins a fer arribar l'aigua dins d'una finca tancada on reuneixen el bestiar. Per sort entaulem conversa amb un d'aquests pastors, un xicot jove i molt rialler, que molt amablement ens omple les cantimplors tot fent-nos explícit, en un català molt especial (per a nosaltres), que hem deixat enrere «el país dels gavatxos». Agraïts deixem enrere el poble enrunat (només la petita ermita queda dempeus) i davallem cap a Eus. No es veu fins que no s'hi és a sobre. Apareix de sobte. Destaca l'església enfilada dalt del turó, com la cirereta del pastís.

Hauria estat ideal finalitzar l'etapa a Eus i visitar amb calma el preciós poblet disposat piramidalment i coronat per l'esvelta església. Però a Eus no hi ha cap *gîte* ni refugi de cap mena. Amb prou feines hi ha

només una sola font (al capdamunt del poble, a tocar de l'església). Ni tan sols s'hi pot comprar pa. El porten en camió des de Prada un cop el dia (matí) i es ven directament entre els veïns que l'esperen a la plaça (no cal dir que vam fer tard...). Tampoc no hi ha botigues de queviures (sort d'una veïna molt amable que es va compadir de nosaltres i ens va donar una ampolla de llet perquè poguéssim esmorzar l'endemà!). Així, doncs, el poblet pot ser molt bonic, amb els seus carrers costeruts i arrestrats al voltant de l'omnipresent església, però no convida gens a quedar-s'hi. Ja el visitarem amb calma un altre dia. De manera que, un cop acceptada la llet i omplertes les cantimplors, vam prosseguir per una forta i llarga pujada fins al *gîte* de Marcèvol (encara 2 h 40 min de marxa). Des de Sornia podríem haver tallat tot seguint el GR 36 que ens hauria conduït igualment a Marcèvol, i ens hauríem estalviat tres hores ben bones de marxa. Però aquesta possibilitat no la vam ni considerar perquè no hauríem seguit íntegrament el genuí *tour* de la Fenolleda! No ens n'havíem de distanciar ni un pam!

Es passa per Arboçols abans d'assolir el llogaret de Marcèvol en forta pujada. Marcèvol és un grapat de cases, amb la seva ermiteta al capdamunt (Santa Maria de les Grades, s. XI) i separades del monestir, que resta plantat en un camp erm tenint com a horitzó l'esplèndida silueta del Canigó. La senyora encarregada del *gîte* d'etapa ens esperava. No hi ha cap més hoste. Tot per a nosaltres! Avui ens hem guanyat aquesta comoditat, l'etapa ha estat realment dura i llarga. Una bona dutxa reparadora i encara tenim temps de visitar el monestir (romànic del s. XI-XII, encara que restaurat amb uns carreus de marbre rosa que destaquen molt de la pedra original; pintures bizantines). Ens assabentem que també s'hi pot dormir en unes dependències annexes. Al poble no hi ha cap botiga de res. Impossibile comprar res. Només hi ha un restaurant molt elegant nascut a recer de la construcció d'un camp de golf, el qual s'ha aconseguit

crear i eixamplar a base de comprar terres a famílies que no les conreen a causa de la despoblació contínua dels seus habitants. Fa ben pocs mesos tot allò que ara és gespa ben conservada eren vinyes esplèndides. Ens ho explica una senyora, l'única habitant del poble des de sempre, que va tenir vacil·lacions i mal de consciència a l'hora de la venda. Però els diners que li donaven superaven amb escreix el rendiment de les vinyes durant molts anys de dura feina. Desitja bona sort als promotors, tot i que no creu pas que el negoci qualli, donada la manca total d'infraestructures i serveis que demanen els habituals del golf. Mentre ens permet penjar la nostra roba als estenedors del porxo de casa seva, ens fa tota una dissertació de la història del poble en les darreres dècades. L'escoltem embadalits per la facilitat de paraula que conserva a la seva edat i pel català tan eixerit i viu amb què s'expressa. Això ens fa recordar que l'etapa de demà deixa ja el Conflent i torna a penetrar a la Fenolleda, on caldrà altre cop espavilar-se en francès. Constatem, una vegada més, com uneix ser de la mateixa parla. En les etapes que hem fet per terra de parla francesa no hem mantingut cap conversa amb ningú, només hem creuat les paraules justes per a sortir del pas. Però des que som a terra catalana no parem de mantenir animades converses amb tothom que parla català. Finalment, ja al capvespre, anem a sopar com uns senyors al restaurant. Estem ben sols. El preu del menú més barat és de 150 francs (aprox. 3.750 ptes.), però fan un menú especial per a *randonneurs* a 75 francs (aprox. 1.900 ptes). Aquest és el nostre! És un únic plat i postres. Però ens canvien les postres per una amanida. Tot era boníssim i molt ben presentat. A més, era el primer àpat que menjàvem asseguts a taula i calent en tres dies. Ja no en tornàrem a fer cap més fins a concloure el *tour*. Malgrat que va ser l'etapa més llarga de totes també va ser el dia que tot va succeir més tranquil·lament i que vam poder fruit més d'un capvespre plàcid i

El poble d'Eus a primer terme. Al fons, la vall de la Tet i Prada.

serè. La silueta gegantina del Canigó encara era perceptible en el cel estrellat quan vam sortir del restaurant caminant tot xino-xano cap al nostre gite.

Informacions útils

Cauders de Fenollet. Mairie. Tel. 68 59 92 25.

Gite d'etapa de Fenollet. 15 places. Tel. 68 59 93 58 / 68 59 93 40. Mairie de Fenollet. Tel. 68 59 90 39.

Gite d'etapa del Coll de Tulla. Tel. 68 20 59 39. Pernoctació 50 ff.

Gite d'etapa de Sornia. Tel. 68 97 72 44 / 68 97 73 79. Pernoctació 40 ff. 15 places.

Gite d'etapa de Marcèvol. Tel. 68 96 21 85. Pernoctació 60 ff.

Antic Gite d'etapa d'Ancinyà. Tel. 68 59 18 61 / 68 59 08 79. El

fem constar perquè no seria estrany que tornés a funcionar si se solucionen les dificultats que ara ho impedeixen. Nosaltres ens vam allotjar a l'únic hotel del poble: «L'aqüeducte», del qual lamentem no haver pres el telèfon.

Cartografia

És el mapa de la col·lecció TOP 25, el mapa 2348 ET (Prades/St-Paul-de-Fenouillet). Aquest mapa comprèn quasi tot el *tour* de la Fenolleda. Només li falten uns petits bocinets que trobareu en els mapes contigus de la mateixa col·lecció: 2347 OT (Quillan) i 2447 OT. També pot ser útil per a tenir una visió general (però no pas per a orientar-nos durant el *tour*) el mapa núm. 10 (Canigó) de l'IGN, de la col·lecció Rando éditions, d'escala 1:50.000.

El Puigpedrós amb esquís: un clàssic amb classe

Francesc Xavier Gregori

Una mostra del que es pot fer en un temps de risc d'allaus. El Puigpedrós, un cim important, sense que la nostra integritat física estigui sotmesa en cap moment a la pressió anímica d'una perillositat de nivell 5è.

Des de sempre hem sentit a dir, i fins i tot ens ho han fet creure, allò de «*año de nieves, año de bienes*», i si no, que els ho preguntin als de les estacions d'esquí, que aquesta darrera dècada d'escasseja nival —excepcions a part— quan queia un floc de neu era una pesseta al calaix.

Però «sortosament» les nevades d'aquests darrers hiverns han estat d'aquelles que es comparen amb les d'abans; fent un paral·lelisme es podria dir allò que en temps d'en Franco nevava més, i naturalment el resultat ha estat nefast: carreteres tallades, la xarxa elèctrica malmesa, pobles sencers incomunicats, boscos arrasats per les allaus, ha-

bitacles buidats, normalment edificats on no haurien de ser, etc., etc.; i fins i tot alguna estació d'esquí tancada per por de les esllavissades. Tot plegat un vertader enrenou.

Ara bé, amb tot aquest enrenou neix la pregunta: què fan els que d'una manera fidel practiquen l'excursionisme amb esquís? Doncs poc més que quedar-se a casa com els cargols. Aquesta suposada actitud és el reflex d'uns mitjans de comunicació que, a la primera nevada copiosa, esbomben als quatre vents les terribles desgràcies a què es veuran abocats tots aquells irresponsables que gosin enfrontar-se a un índex de perillositat 5è —molt

fort—, en una escala europea de perill d'allau, que recorre els conceptes de feble, moderat, marcat, fort i l'esmentat molt fort. Conscients, però, que el perill hi és sempre en moltes zones localitzades de la nostra montuosa serralada pirinenca, decidírem d'anar a fer una ullada a la comarca cerdana del Puigpedrós, intuïnt la possibilitat d'assolir un cim important sense que la nostra integritat física estigui sotmesa en cap moment a la pressió anímica d'una perillositat de nivell 5è. És, doncs, el relat fitxa que segueix, la prova que quan els pronòstics són tan alarmistes, el millor és pal·liar-los cercant opcions que defugin tant com es pugui aquestes suposades i massa generalitzades perillositats que donen fe que un estol qualificat d'entesos en el tema hi treballen a cor què vols.

Estic fent memòria escrita del cap de setmana de la diada de Reis d'enguany, quan extenses zones del Pirineu oriental restaven impotents davant les generoses nevades.

Els arguments

Excursió ben factible amb esquís al tercer cim dels Pirineus Orientals en altitud —amb un desnivell de 1.375 metres—; el Puigpedrós, de 2.914 metres, segons el mapa comarcal, Cerdanya de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, gaudeix d'una gran volta d'horitzó que abasta fins al Montseny, Sant Llorenç del Munt i la inconfusible muntanya de Montserrat. Val a dir que, per on discorre l'itinerari que es descriu, la morfologia afable li treu caràcter d'alta muntanya, però no per això se li ha de perdre el respecte, i encara menys a l'hivern, quan les torbonades i la boira es fan seu el planell de Campcardós, convertint una ascensió plaent en un parany esverador per als poc experimentats o els desprevinguts.

La història

La primera ascensió amb esquís per aquests verals fou duta a terme el desembre de 1918 per Carles Feliu i Pau Badia, acomboiats per

El poble de Meranges sota una generosa nevada.

Lluís Estasen, tots del Centre Excursionista de Catalunya.

L'accés

Des de la N 260 venint de Puigcerdà. A la sortida de Ger, preneu el trencall a Meranges. Aparqueu a l'entrada de la població. Davant la impossibilitat de predir la conveniència o no d'utilitzar la carretera que assoleix l'indret del refugi de Malniu, per a guanyar en l'horari total, oferim les dades per a iniciar en el mateix Meranges aquest recorregut a 1.540 m.

Descripció

Per darrere de l'església aneu per un ample camí de bast que remunta la coma i va a cercar el proper torrent a uns 1.750 m, on el mateix terreny us manarà de creuar-lo. Augmenta un xic el pendent, sense deixar de ser moderat, i entreu en una pinosa emmatollada de ginebró i bàlec, que cal travessar en sentit ascendent. Arribeu a unes

L'extens panorama que es veu des del rocam del cim cap a les muntanyes d'Andorra, a l'horitzó, curulles de neu.

El refugi de Malniu.

clarianes on el pendent s'accentua sota la pista propera, provinent del pla de Campllong tot fent un llarg recorregut. La pista (1.960 m) continua amb una altra marrada ben llarga a la dreta, però vosaltres la deixareu seguint la pujada pel vessant, on coincidim altre cop amb la pista forestal (2.080 m); la qual se segueix d'ara endavant cap al NW; passat un tombant baixa

lleument a cercar el pla on hi ha el refugi de Malniu. Tot plegat amb un temps parcial d'entre 1 h 45 min i 2 h 15 min.

El refugi

El refugi de Malniu o de Tarterès està situat a uns 2.130 metres. Obra sòlida de bella factura, amb planta baixa fornida de llar

**El Puigpedrós
des del replà
de les
Molleres.**

de foc, taula i seients. Al pis hi té dues cambres agençades amb pres tatges on caben dormint unes vint persones, sense cap tipus de confort. Hi ha una part tancada per a ús del servei forestal de Girona, que n'és el propietari. Aigua i lle nya a mà. Endueu-vos les deixalles i tanqueu fermament portes, fines tres i porticons.

Això segueix

Abandoneu l'indret del refugi en direcció a la planura ocupada per

l'estany Sec, que cal travessar en direcció NW.

Pugeu primer per un terreny poc inclinat amb blocs de granit escampats, fins a un bosquet clar que creuareu ascendint en una còmoda marxa de flanc. En amunt, l'itinerari s'enlaira per la comella del torrent d'Envalls per un pendent accentuat que s'ajeu promptament a l'àmplia carena que davalla del pic de les Molleres de Puigpedrós en l'indret conegut com a coll de les Molleres (2.470 m). Bona perspectiva local del circ de la coma Pregona a l'altre costat, i per la finestra de la vall, contem plareu el circ dels Engorgs on apreciareu el pic de Calm Colomer al capdamunt de la serra de l'Esquella. A continuació cal en lairar-se a la dreta, N (tant és si no es vol arribar a l'esmentat coll), pel dilatat vessant del serrat de les Perdius Blanques.

A 2.738 metres, assoliu el pic de les Molleres de Puigpedrós, eleva ció rocallosa sense caràcter de cim al caire inferior d'un extens replà (les Molleres). Contrasta aquesta extensió relativament plana en una altitud tan gran. Negligiu la dita eminència i aneu cap al NW, en direcció a la part culminant del vast

territori de Campcardós. Ascensió al con final, únics metres que tenen cert caràcter de cim. Des del refugi i amb una visibilitat bona, es pot tardar unes dues hores sense a penes parar. Vosaltres mateixos.

El cim

El Puigpedrós, de 2.914 metres. Un xic més al N s'ensopega amb el vèrtex francès (2.909 metres), que domina, sobretot cap a la banda d'Andorra, i a les pregoneses im mediates de la vall de Campcardós, que ens mostra la cresteria Roc Colom - Peiraforca (el Marfaing), les seves aspreses es fan mereixe dores d'una ben llarga contempla ció, si la temperatura del cim està per damunt de set graus sota zero com era el nostre cas.

No oblideu pas que, a munta nya, saber renunciar a temps és sovint la millor seguretat.

El grup

Aquest grup d'entossudits prac ticants de l'excursionisme amb es quís era format per: Arnau Blanc, Ricard Godia, Francesc Xavier Gregori, Marc Jordà, Jordi Matias, Manel Orbai i Laura Prieto.

**Neix un nou
dia creuant
l'estany Sec en
direcció al cim.**

El volcà de Santa Margarida, 1: mapa de vegetació

Joan-Bernat Andreu (redactor)

Aquest és el primer article de tres que presenten els resultats d'una recerca botànica al volcà de Santa Margarida, feta per un grup de socis que participen en les activitats del Grup d'estudis botànics Ramon Pujol i Alsina.

UN PROJECTE DE RECERCA A L'ABAST DE TOTHOM

A finals de l'any 1996 vam proposar un projecte de recerca senzill per a tots els participants a les activitats del Grup d'estudis botànics Ramon Pujol i Alsina, que estiguessin interessats a aprendre botànica a partir de fer un treball de camp.

Vam preparar un petit projecte de tot el treball a fer i de l'organització que es podria seguir i un guió bàsic de la feina que calia fer a cada indret concret, a fi que tots els participants en el projecte el tinguessin sempre a mà.

L'objectiu fonamental d'aquesta activitat de recerca era promoure l'observació de la vegetació i el recull de dades directament sobre el camp. Tanmateix, es va insistir des del primer moment que en aquesta activitat hi cabia tothom, de manera que cadascú hi ha aportat el que sabia fer i ha volgut fer. Hi ha qui ha fet cartografia i inventaris de vegetació, qui ha fet fotografies o vídeo o qui ha estudiat la geologia del volcà. L'estudi i la participació eren totalment oberts. El més important era participar amb un mínim de voluntat en un projecte col·lectiu fet des de l'interès per aprendre a conèixer.

Com que els participants eren nombrosos es va dividir el volcà en cinc sectors i es va formar un grup per a cada sector. Tothom va triar el sector on volia treba-

llar. Els sectors corresponien als quatre punts cardinals i un altre a l'interior del cràter del volcà.

Per a unificar criteris i per a presentar el treball es va fer una reunió prèvia en el Centre i després una sortida conjunta per a practicar el mètode que havíem triat i per a veure les dificultats que es presentaven a la pràctica. A partir d'aleshores cada grup va anar treballant autònomament. Al final, abans de l'estiu de 1997, es va fer una altra reunió en el Centre per a veure l'estat del treball i presentar els resultats parcials. A partir d'aquell moment van quedar alguns aspectes a resoldre que es van acabar per Tots Sants de

1997 i en alguna sortida posterior. En aquella reunió també es van oferir voluntaris per a redactar tres articles que recollissin el treball fet per tot el grup. Els articles tractaran sobre el mapa de vegetació del volcà de Santa Margarida, les comunitats vegetals més importants i la dinàmica de la vegetació al llarg del darrer segle.

Materials

A continuació transcrivim els dos textos que vam donar a cada participant, el dels objectius, sistema de treball i programa bàsic, i el guió bàsic per al treball de cada indret concret.

Objectius, sistema de treball i programa bàsic

Objectiu de l'estudi:

- Fer una activitat de recerca, senzilla, per a aprendre a observar i adquirir coneixements botànics (de metodologia i de continguts).

Resultats que esperem obtenir:

- La descripció, amb un cert detall, de la vegetació que cobreix el volcà.

- L'elaboració d'una informació, literària i gràfica, de prou nivell perquè pugui ser comunicada a través de la revista MUNTANYA.

Sistema de treball:

L'estudi es farà per equips de

Un equip treballant en la cartografia de la vegetació a l'interior del cràter del volcà de Santa Margarida.

Una vista general del volcà de Santa Margarida, feta des del castell de Colltort. El con del volcà és totalment cobert de boscos caducifolis al cantó esquerre i d'alzinars al cantó dret. Al fons veiem el Bassegoda i Sant Miquel del Mont.

dues o tres persones, que treballin autònomament en el camp, d'acord amb un programa preestablert.

- Tots els equips tindran l'assistència de Josep Nuet i de Josep M. Panareda, indistintament, que actuaran de monitors del treball.

Programa:

- Una primera sessió de treball de camp, conjunta amb tots els components de tots els equips, per a fer un recorregut general, practicar les principals tècniques que es faran servir al llarg del treball i avaluar-ne la pràctica. Repartiment de feines concretes. Aquesta sessió es farà el 2 de febrer de 1997.

- Altres sessions de treball de camp, que cada grup portarà a terme autònomament, segons les seves possibilitats. És aconsellable fer-ne un mínim de dues, una a l'abril i una al juny.

- Caldrà fer alguna sessió a l'aula del Centre, d'avaluació i de seguiment del treball, i per a resoldre problemes que puguin sorgir. Seran convocades oportunament pel coordinador.

- Al final del treball, caldrà formar un equip per a redactar el treball final i preparar l'exposició pública, destinada a tothom.

Coordinació:

- Com que és una experiència nova en la qual participen moltes persones, és aconsellable el següent:

- Cadascú s'agruparà com vulgui (2-3 persones).

- Cada grup mantindrà informat de les seves sortides el coordinador a fi de poder contactar amb els monitors.

- Tothom cal que tingui la llista amb els telèfons de tots els participants.

- Procurar preveure les dates de les sortides amb un cert temps a fi de reservar les dates.

- El coordinador és Enric Ventura.

- Si teniu qualsevol dubte, consulteu-ho amb el coordinador.

Guió bàsic per al treball de cada indret concret

Es tracta d'observar i recollir literàriament i gràficament el que veiem.

Per començar, una visió global:

1. Observar, a distància, les diferències en la vegetació (vegeu O. de BOLÒS, J. NUET i J. M. PANAREDA, 1994. *L'estudi de la vegetació de Catalunya, passat, present i futur*, pàg. 76, *Un recorregut previ*, pàg. 81, *Mètodes fisiognòmics*).

2. Representar-les (dibuixar-les) en el paper i donar-los un nom.

3. Situar els grans conjunts en el mapa (vegeu *op. cit.*, pàgs. 93-95).

4. Un cop coneguem i tinguem situats sobre el mapa els grans con-

junts, podrem individualitzar les diferents unitats que, després, estudiarem amb més detall.

La descripció de detall de cada unitat

Cada unitat de la vegetació que hem definit a distància:

1. Està formada per un conjunt de plantes particular (composició florística) que es repeteix amb una marcada homogeneïtat en l'espai.

Cal anotar en una llista:

- Quines plantes hi ha (començant pels arbres, els arbustos, les herbes).

- L'abundància de cada una de les plantes (són abundants, són rares, ho dominen tot, etc.).

- En quin moment vital es troba cada planta (en flor, granada, etc.). *Per a fer la descripció es pot utilitzar, els que en sàpiguen, el mètode de J. Braun-Blanquet (op. cit. pàgs. 86-89). És fonamental que les plantes que s'anotin siguin ben identificades. El mètode que s'usi no té gaire importància.*

2. Aquest conjunt de plantes té una estructura vertical concreta. Aquesta estructura s'ha de dibuixar. (Vegeu exemple *op. cit.*, pàg. 83).

3. Cobreix un espai concret. Dibuixar sobre el mapa topogràfic quin espai ocupa aquesta unitat formada per un conjunt de plantes semblants.

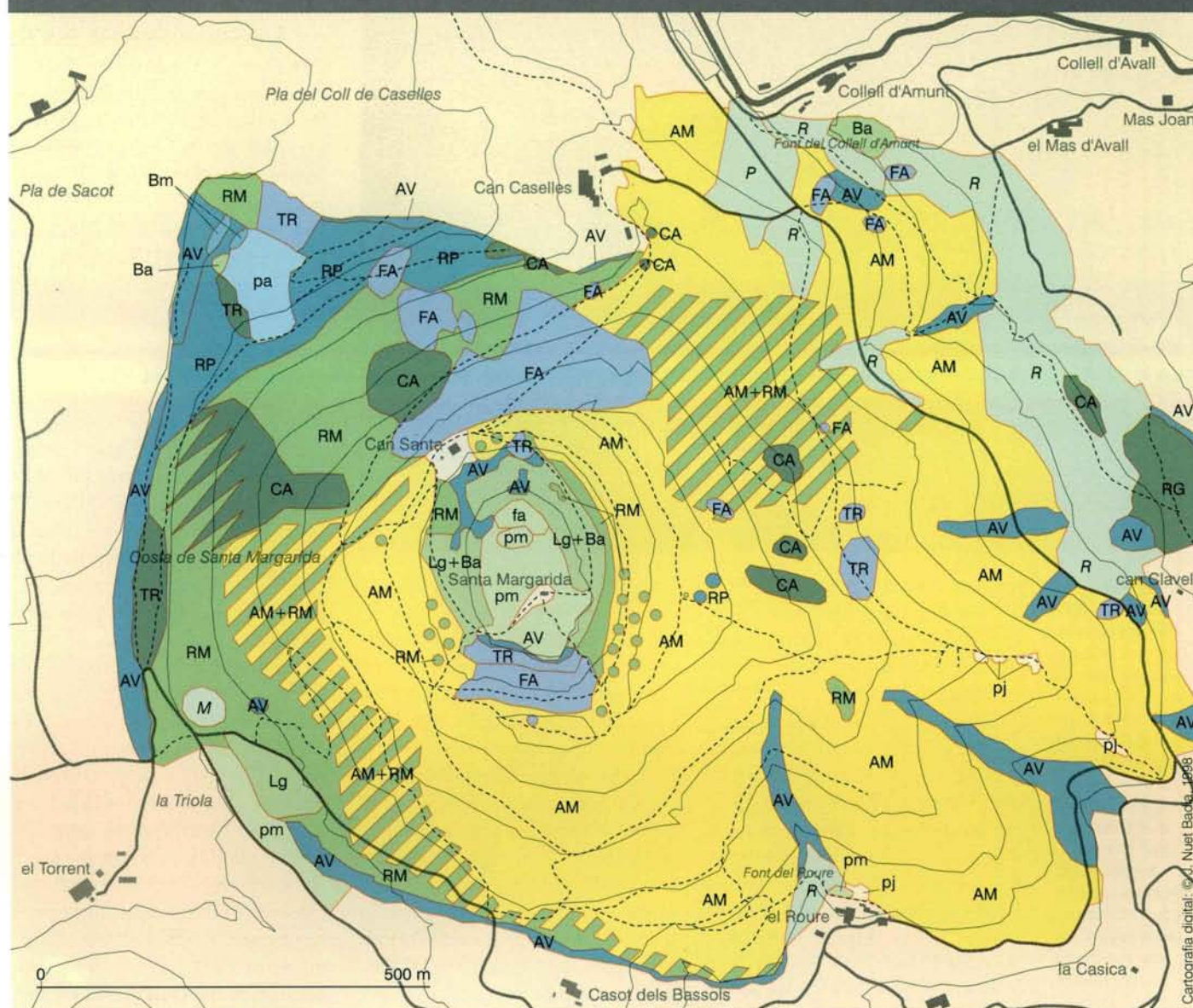
Relació de participants

Van participar en aquest treball de recerca: Núria Arnan, Joan Bernat Andreu, Jordi Canosa, Carme Coll, Marta Dalmau, Rafael del Hoyo, Hermínia Escolà, Joaquim Ferrándiz, Isabel Giménez, Valentí González, Robert Híjar, Joaquim Isant, Montserrat Llorens, Carles Macias, Jordi Martínez, Àngels Morell, Josep Nuet, Josep M. Panareda, M. Pilar Rabat, M. Teresa Riera, Romà Rigol, Narcís Rucabado, Hilari Sanz, Mireia Teixidó, Francesc Vallhonrat, Enric Ventura.

Un balanç positiu

La valoració final que hem fet de tota aquesta experiència és molt

Mapa de vegetació del volcà de Santa Margarida (Garrotxa)

LLEENDA

Vegetació eurosiberiana

FA	Fageda	RG	Roureda de roure de fulla gran i altres roures híbrids
TR	Tremoleda	CA	Castanyeda
RP	Roureda de roure pèrol	Lg	Landa de gòdua
AV	Avellanosa	fa	Falguerar
Bm	Bardissa montana	RM	Roureda amb boix i altres caducifolis
pa	Prats humits	Ba	Bardissa
		pm	Prats poc o molt humits

Vegetació mediterrània

AM	Alzinar muntanyenc
Ba	Bardisses
pj	Prats secs

Vegetació configurada per l'home

M	Restes de pomerars
R	Plantació de robínies, plàtans, bardisses i saucars
P	Plantació de <i>Pinus insignis</i>
	Espai no cartografiat, conreat o sense vegetació

Un aspecte del vessant NW del volcà vist des del pla de Sacot. Arran dels camps del pla veiem un rengle de pi roig al davant d'un atapeït bosc caducifoli mixt format per trèmols, avellaners, freixes. Sobre el prat voltat de bosc hi ha una roureda de roure pèrol, castanyedes i fagedes.

positiva. Per una banda s'ha fet un pas endavant a aprendre a observar directament la natura, amb totes les dificultats que això suposa i que s'han posat de manifest en molts casos. També s'ha recuperat el gust per estudiar la natura d'una manera relaxada i estimul·lant. I, a més, s'ha animat a ordenar les dades que s'han recollit, a reflexionar sobre el significat d'aquestes dades i a comunicar-les als altres a partir del text o de la imatge.

JOSEP NUET
JOSEP M. PANAREDA

LA CARTOGRAFIA DE LA VEGETACIÓ DEL VOLCÀ DE SANTA MARGARIDA

Abans de començar el treball sobre el terreny es va seleccionar el mapa sobre el qual treballaríem. Vam trobar que l'escala més adequada de les que hi havia disponibles, era la d'1:5.000. És a dir, un mapa en què cada centímetre representa 50 m a la realitat.

Les corbes de nivell eren cada cinc metres.

Abans de passar el mapa a tots els participants, els monitors dirigien la recerca van fer una exploració a fons de tot el volcà i van cartografiar molts camins que es

trobaven sobre el terreny però que no constaven en el mapa. Així els participants en la recerca van tenir un mapa tan aproximat com era possible a la realitat, en l'aspecte dels camins, que, per altra banda, ajuden molt a situar les unitats vegetals que cal cartografiar.

Juntament amb el mapa corregit es va donar als participants en la recerca una imatge del terreny a 1:50.000, perquè es poguessin fer el càrrec del paisatge general d'aquella contrada garrotxina i un ortofotomapa a escala 1:5.000, que no va servir de gran cosa perquè la seva qualitat era molt deficient.

Cartografiar al camp

En primer lloc els participants en cada grup de la recerca es van haver de familiaritzar amb l'indret del volcà que estudiaven i amb la seva vegetació majoritàriament forestal.

Tota la cartografia ha estat feta al camp. No s'ha treballat cap mena de fotointerpretació. Només en alguns casos s'han dut a terme observacions a una certa distància per a distingir masses forestals que des de l'interior del bosc costaven de situar. La resta s'ha treballat amb brúixola i altímetre on es feia difícil de situar-se i cartografiar amb un mínim de precisió.

Com hem representat la vegetació en el mapa

Com a norma general hem fet servir les convencions de colors i de representació fisiognòmica de la vegetació que Henri Gaussen va establir en la seva *Carte de Végétation de la France*, escala 1:200.000.

Els avantatges d'aquestes convencions eren molt evidents.

1. Permet una visió general dels grans dominis de vegetació que es representen.

2. És possible la representació de petites unitats conservant la visió clara dels grans conjunts.

3. Visualment, el mapa reflecteix d'una manera clara la fisiognòmia de la vegetació.

4. Tot l'esquema dels colors ja està definit, i aplicat en molts altres mapes, i ens permet comparar la cartografia que fem amb altra cartografia dels Pirineus.

Bàsicament l'esquema de Gaussen es basa en una sèrie de colors ben estructurats per a representar els grans dominis de vegetació. Així, la vegetació mediterrània està representada pels colors grocs i taronges, la vegetació medieuropea pels colors verds clars —la més xeròfila—, verds més intensos i virant cap a blaus per a la vegetació més humida. L'alta muntanya està representada pels colors blau marí —les avetoses— i colors morats i violacis per a les pinedes de pi negre i els prats alpins.

A més, l'esquema de Gaussen utilitza tres intensitats de cada color. Amb el color més intens es representen les masses forestals, amb la intensitat mitjana de cada color es representa la vegetació arbustiva i amb la intensitat més baixa de cada color es representa la vegetació herbàcia.

Altres convencions gràfiques que hem utilitzat

En el mapa hem utilitzat algunes convencions gràfiques per a representar les zones on es barregen dos tipus de vegetació diferents (barres obliqües paral·leles),

les zones de transició més o menys gradual d'un tipus de vegetació a un altre (indentacions) i els petits grups d'un tipus de vegetació dins d'un altre de dominant o els arbres singulars (punts).

Conjunts i unitats que hem representat en el mapa

En el mapa hi ha representats dos grans conjunts de vegetació que són els que es troben en contacte en tota aquesta contrada de la Garrotxa.

La vegetació mediterrània

La vegetació mediterrània representada pels colors grocs està formada per les unitats següents:

Vegetació forestal

AM. Masses d'alzinar no gaire alt i dens. Però es poden distingir un tipus d'alzinar pobre de vegetació que es fa als vessants més meridionals i un altre més humit on es barregen roures i el sòl és encatit d'heura, sobretot als vessants més occidentals.

Vegetació herbàcia

pj. Prats relativament secs amb moltes plantes de les joncades que arrenen a les clarianes i en llocs rocosos sobre terrenys margosos.

La vegetació eurosiberiana

La vegetació eurosiberiana representada pels colors verds i blaus està formada per les unitats següents:

Vegetació forestal

FA. Boscos de faigs, alts i força densos i pobres de plantes herbàcies al seu interior.

TR. Bosquets de trèmols força alts i densos, en els indrets bastants plans, sovint amb un sotabosc relacionat amb les bardisses.

RP. Boscos no gaire densos de roure pèrol, dins dels quals veiem força plantes de les bardisses atlàntiques i submediterrànies.

AV. Masses denses d'avellaners, al sotabosc de les quals, a la primavera, s'hi fan unes quantes plantes nemorals. Tant cobreixen els còrrecs sense aigua corrent del fons de les barrancades com les

vores dels camps i antigues feixes abandonades.

RG. Bosc de grans roures de fulla gran i altres roures híbrids, de la base del volcà sobre sòls profunds, amb un sotabosc més aviat pobre i no gaire característic.

CA. Masses de castanyers, alts i que poc o molt s'escampen per tot arreu. Foren plantats antigament i ara estan perfectament integrats en la vegetació.

RM. Boscos de roure martinenc i altres roures poc o molt híbrids, que formen generalment un bosc caducifoli mixt amb castanyers, blades, cirerers, etc.

Vegetació arbustiva

Bm. Bardissa montana, impenetrable de tan densa i punxosa com és, que es troba al sector de la roureda de roure pèrol. Algunes plantes com la fràngula i l'espina cervina li donen el caràcter montà.

Lg. Landa de gòdua i falguera, que cobreix les feixes i els marges dels antics conreus, sobretot a l'interior del cràter i a la base del volcà.

Ba. Bardissa punxosa d'aranyoner i arç blanc, especialment ben representada a l'interior del cràter.

Vegetació herbàcia

La vegetació herbàcia no ha

estat estudiada amb detall, per exemple, no s'ha estudiat la vora de bosc herbàcia, només hem distingit alguns tipus d'una manera forma molt poc precisa.

pa. Prats humits dins del territori de la roureda de roure pèrol. No fa gaires anys estaven conreats i ara es repoblen de plantes arvenses banals, de plàntules de trèmols i de plantes de les bardisses circumdants.

pm. Prats humits de l'interior del cràter del volcà, on el sòl sovint és entollat.

Vegetació configurada per l'home

A més dels camps de conreu que pràcticament encerclen el volcà, també trobem una sèrie de masses forestals que han estat plantades per l'home.

M. Restes d'antics pomerars actualment envaïts per la vegetació forestal circumdant.

R. Plantacions de robínies, plàtans, molt alts i força densos, que estan acompanyats, generalment, per un sotabosc on predominen les bardisses d'esbarzers i els saüc, a més de plantes de ribera i altres de nitròfiles, com les ortigues.

P. Plantacions de pi insigne, amb el sotabosc ben buit i cobert de pinassa.

Una vista de l'interior del cràter del volcà, amb l'ermita de Santa Margarida. Veiem al voltant del prat retalls de landes de gòdua i falgueres. El vessant, on encara són visibles les feixes, és cobert d'estensos falguers amb bardisses. Més amunt l'alzinar amb roures.

Ascensió al Taga en BTT

Joan M. Vives i Teixidó

Una excursió en BTT fins al cim d'una de les muntanyes més clàssiques de la vall de Ribes: el Taga, un recorregut dur per als qui tinguin les cames i els pulmons preparats.

Arribant a sota el cim del Taga; al fons de la vall es veu Pardines.

«...Travessem la ubaga de Pardines, on no creix ni un sol arbre petit ni gros, sols una herba curta i rellisquenta... No seguim cap camí ni molt menys cap carretera: caminem vers on veiem el pic... Per fi, determinen baixar del matxo...».

Una excursió al Taga, Sant Joan de les Abadesses i Ripoll. Santiago Rusiñol, any 1880.

Sortint de la cometa al peu de la portella d'Ogassa; al fons veiem el cim del Taga.

Més de cent anys després de Santiago Rusiñol, també podem pujar al Taga amb l'ajut, no d'un matxo, sinó d'una altra mena de cavall modern anomenat BTT. Com ell, pujarem (i baixarem) per la baga de Pardines, on, si bé hi ha «l'herba curta i rellisquenta»,

també trobarem una bona pineda, a més de bedolls, roures, avellners, faigs i boixos. Però no farem

com ell, ja que per arribar al nostre objectiu no pedalarem vers on veiem el cim, sinó que ens caldrà anar a trobar una pistota que s'hi enfila fins a pocs metres, indret on haurem de baixar del nostre «cavall» per a fer a peu els darrers 140 metres de desnivell que ens en separen.

L'ascensió al Taga en BTT s'inicia a Pardines anant en direcció a Ribes, però deixant la carretera per seguir el camí vell (esquerra). El camí és estret, amb algun tram difícil, i ens fa sortir a una pista de formigó que ens durà a la carretera. Seguirem la carretera en direc-

ció a Ribes durant gairebé un quilòmetre i mig i la deixarem en trobar la casa de les Vinyes, per girar a l'esquerra. Més endavant passarem un pont sobre la riera de Segadell. A l'altre costat comença la pujada forta (hi ha algun tram de formigó). Deixem a l'esquerra la casa de l'Orri i continuem pujant per un sector de bosc. Al quilòmetre 5,8 sortim a un sector de pastures i, al final del prat, la pista es decanta cap a l'esquerra. Enllacem amb el camí que puja de can Barrafort (esquerra) i més endavant trobem una font i un abeurador (esquerra). Haurem de fer un tros a peu en uns pendents molt forts i tornarem a entrar en un sector de prats (abeurador a l'esquerra); de nou haurem d'empènyer uns quants metres. Arribarem a la carena, on la pista fa un revolt i des d'on dominem un bon panorama: Planoles, collada de

ESPORTS ENTENÇA

ENS HEM TRASLLADAT A

ARIBAU, 95

entre Mallorca i Provença

Tel. **454 78 66**

BARCELONA

GRAN EXPOSICIÓ

TENDES, SACS,

MOTXILLES, BOTES,

ROBA DE MUNTANYA,

MATERIAL D'ESCALADA,

ALPINISME,

ESPELEOLOGIA

MIRALLS DEL CEL

Exposició d'imatges de l'Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya

Itinerari de l'exposició al Principat durant l'any 1998

Versió A

Sant Celoni, 13 de gener - 8 de febrer. Rectoria Vella
Vic, 12 de febrer - 15 de març. Centre Cultural de la Fundació «la Caixa»
Balaguer, 25 de març - 19 d'abril. Museu Municipal
Moià, 23 d'abril - 24 de maig. Centre Cultural Rafael Casanova
Torelló, 3 de juny - 28 de juny. Sala d'exposicions Cirvianum
La Pobla de Segur, 1 de juliol - 26 de juliol. Sala Ribera de Segur
L'Escala, 31 de juliol - 30 d'agost. Espai a determinar
Sant Cugat del Vallès, 4 de setembre - 27 de setembre. Centre Cívic
Montblanc, 30 de setembre - 25 d'octubre. Espai a determinar
Esparreguera, 29 d'octubre - 29 de novembre. Sala Municipal
Móra d'Ebre, 3 de desembre - 6 de gener de 1999. Espai a determinar

Versió B

Tàrraga, 15 de gener - 1 de febrer. Museu Comarcal
Pineda de Mar, 5 de febrer - 1 de març. Sala Municipal d'Exposicions
Riudoms, 5 de març - 29 de març. Espai a determinar
Tivissa, 2 d'abril - 3 de maig. Espai a determinar
Berga, 14 de maig - 31 de maig. Sala d'exposicions del Centre Cívic
Santa Cristina d'Aro, 4 de juny - 28 de juny. Espai a determinar
Creixell, 2 de juliol - 26 de juliol. Espai a determinar
Ribes de Freser, 30 de juliol - 30 d'agost. Espai a determinar
Solsona, 3 de setembre - 27 de setembre. Sala Municipal
Tordera, 1 d'octubre - 25 d'octubre. Teatre Ateneu Clavé
Olot, 5 de novembre - 29 de novembre. Espai a determinar
El Morell, 4 de desembre - 6 de gener de 1999. Espai a determinar

«Banys» de Carles Fargas
núm. 1375 (1916/1920),
Arxiu Fotogràfic del
Centre Excursionista de Catalunya

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Arxiu Fotogràfic

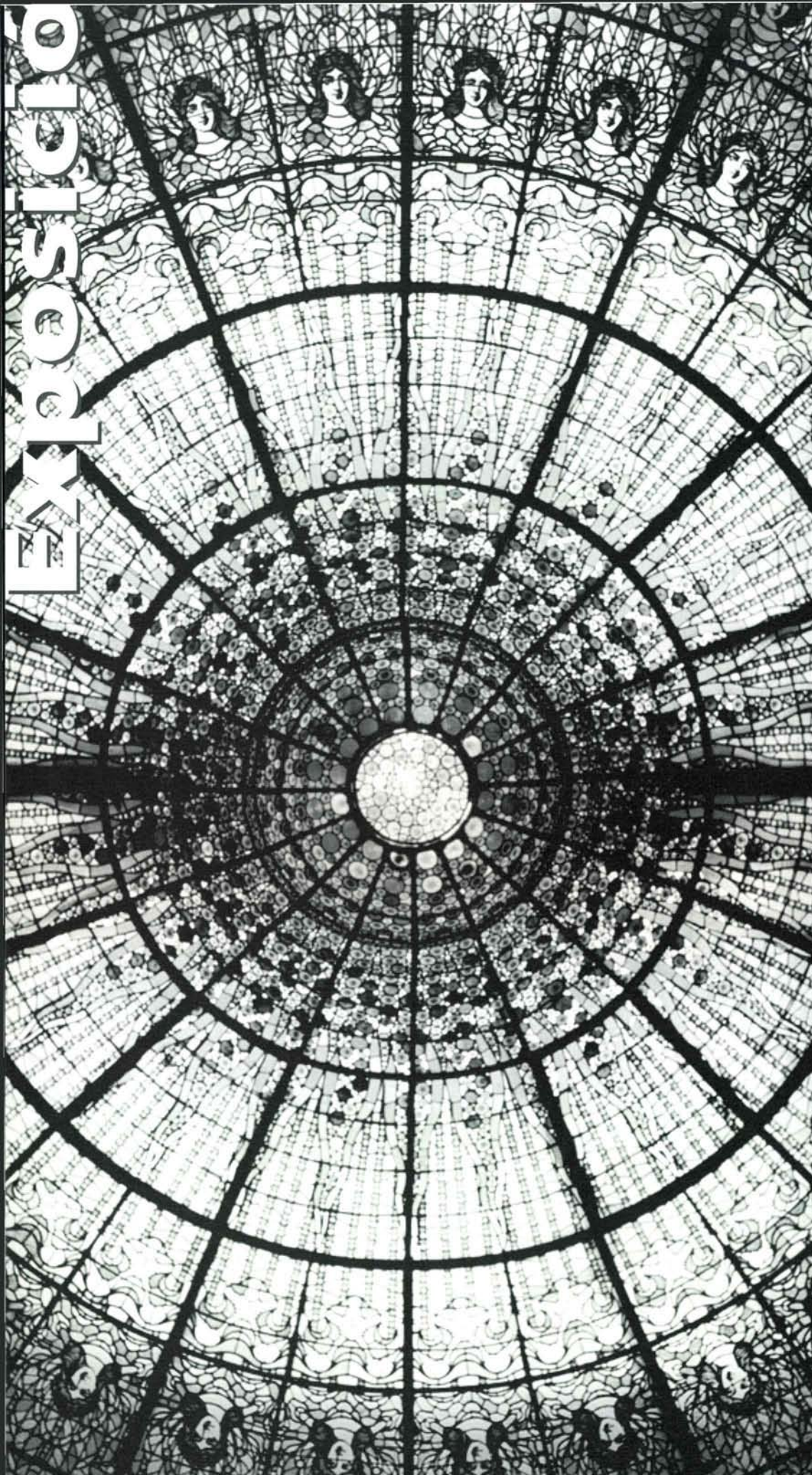
Carrer del Paradís, 12. 08002 Barcelona

Tel. 93-315 23 11, fax 93-315 14 08

adreça electrònica: cec.centre@mx3.redestb.es

Horari d'atenció al públic:

de dilluns a divendres de 10 a 14 h i dimarts
i dijous de 18,30 a 21 h

Exposició

Ara fa cent anys, Catalunya enlluernava amb el Modernisme

L'any 1898 ha passat a la història com un moment de crisi. Amb la derrota a Cuba i Filipines, desapareixien les últimes restes de l'imperi espanyol. La pèrdua de les colònies va provocar un daltabaix econòmic, polític i moral, recordat més tard com el desastre del 98. Però fa un segle, la societat catalana vivia també l'impuls del Modernisme; una efervescència d'iniciatives culturals, associatives, esportives, polítiques i sindicals; l'esclat del catalanisme. Enmig de la crisi, Catalunya demanava la paraula per fer una proposta renovadora i europea.

Escolta, Espanya. L'exposició d'un dels moments més dinàmics de la nostra història.

"Escolta, Espanya"
Catalunya i la crisi del 98

L'empenta dels catalans

Museu d'Història de Catalunya
del 19 de març al 13 de setembre

Amb la col·laboració de:

Fundació "la Caixa"

Amb el patrocini de:

GEC ALSTHOM

TV 3

CATALUNYA
RÀDIO

Generalitat de Catalunya

Toses, Pardines, collada Verda, Cerverís. La pista flanqueja els vessants herbats anant cap a l'esquerra; hi ha algun tram molt dolent. Trobem una bassa i un abeurador, i una mica més enllà hi ha un filat i un roc on podem dir que s'acaba la pista. Hi ha unes roderes que arriben a un pla herbat des d'on pujarem al cim del Taga.

En retrobar la bicicleta continuarem per les roderes que planejen (en molt mal estat), baixen i s'acaben en una clotada. Seguim un corriol i baixem pel pendís herbat fins a la clotada, àmplia i planera, que hi ha al peu de la portella d'Ogassa. Seguirem les roderes en lleu pujada fins a sortir d'aquesta clotada; després la pista va cap a l'esquerra (molt pedregosa). Al cap de 500 metres, deixem les roderes que van cap a la dreta (prats) i tirem a l'esquerra pel camí; a l'altra banda veiem una barraca nova (superior) i una de vella (inferior).

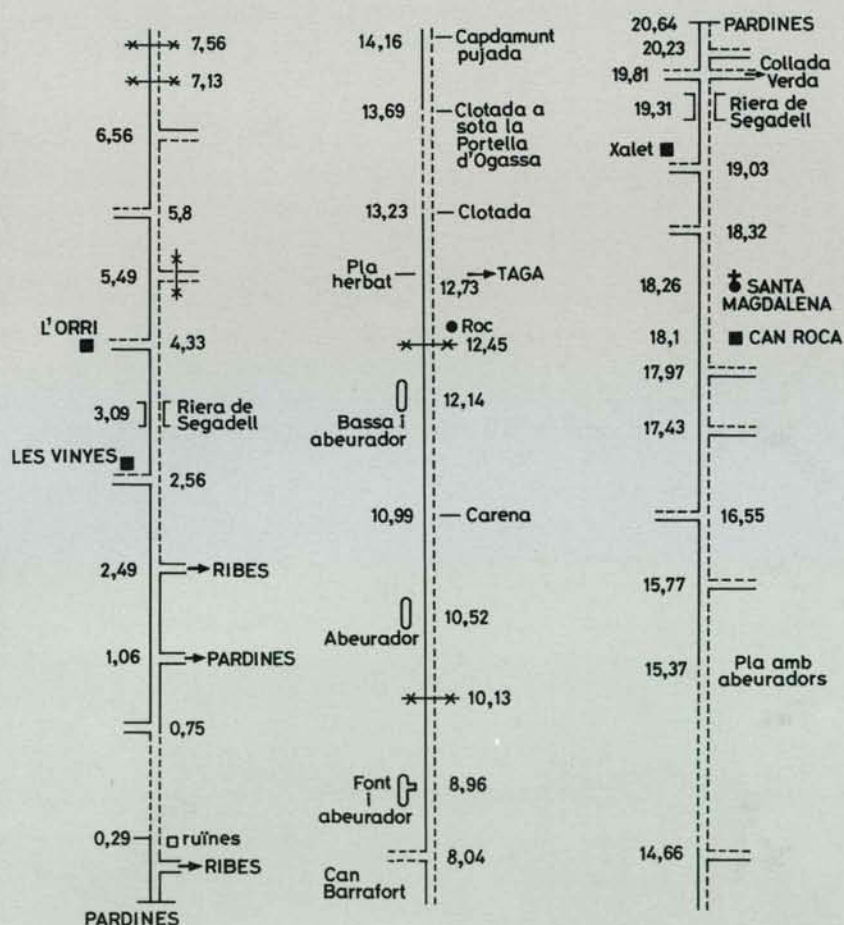
Arribem a un pla amb dos abeuradors i tirem cap a l'esquerra, enllaçant amb la pista que ve de les barraques; baixem per una pista molt pedregosa fins a sortir a prop de can Roca. Girem a l'esquerra i, en arribar a la casa, comença el formigó. Passem per Santa Magdalena i girem a la dreta, tot baixant a creuar la riera de Segadell. Pugem i arribem al camí que va cap a la collada Verda, i tot seguit som a Pardines.

En resum, un itinerari un xic dur per al qual haureu necessitat tres hores de bicicleta i mitja hora a peu, però que us haurà permès gaudir d'aquest cim, un dels primers que puja molta gent que comença a anar a muntanya, des d'una perspectiva ben diferent.

La restaurada ermita romànica de Santa Magdalena de Puigsac.

Itinerari Pardines - Taga - Pardines

Esquiament per l'Albera

Joan Budó i Ricard

Un itinerari inèdit amb esquís per una muntanya no gaire alta a la vora del mar. El podreu repetir només si neva molt.

El massís de l'Albera és el tram més oriental del Pirineu, comprès entre el coll del Portús i el mar. Forma part de l'eix axial, amb una altitud màxima de 1.256 m al cim del puig Neulós, i separa les grans planes de l'Empordà i el Rosselló.

És un sector força conegut pels excursionistes, ja sigui gràcies al GR 10 i el GR 11 que segueixen longitudinalment aquest massís per cada vessant, o pel fet de contenir uns vestigis històrics i arqueològics molt interessants, o també per la seva excepcional riquesa natural, fruit de la qual una part del vessant sud va ser declarada l'any 1986 parc natural.

A la zona culminant de l'Albera, amb una altitud sempre superior a mil metres, amb un paisatge vegetal dominat pel prat acidòfil i extensos boscos de fagedes, hi neva una mitjana de vuit dies i mig durant l'hivern, nevades de les quals només quatre o cinc acumulen un gruix de neu que ens serà vàlid per a practicar-hi l'esquí de muntanya, comptant, però, que a causa de la poca altitud, la neu «en condicions» només s'hi aguantarà un parell o tres de dies. Això vol dir que tan sols podrem practicar aquesta modalitat d'esquí entre quinze i vint dies l'any. Aquest privilegi, si em permeteu

d'anomenar-lo així, de fer esquí de muntanya a l'Albera només és patrimoni, de moment, de la gent que vivim a l'Alt Empordà i al Rosselló i Vallespir, que d'una manera visual podem controlar dia a dia durant l'hivern si hi ha neu en aquesta zona més culminant del massís.

L'itinerari

Per a accedir amb cotxe fins a l'inici de l'itinerari, haurem d'agafar, des del Portús, la petita carretera asfaltada que porta fins al cim del puig Neulós. Després de 12 km i de passar prop dels veïnats de Sant Joan i Sant Martí d'Albera, arribarem al coll de l'Ullat, on deixarem el cotxe i ens posarem els esquís (caldrà potser arribar fins aquí amb cadenes).

En aquest coll hi ha el xalet refugi de l'Albera (s'hi pot menjar i dormir), una bonica construcció de fusta que combina molt bé amb els pins de més de vint metres d'alçada que hi ha a l'indret.

Un cop equipats caldrà prendre el GR 10, que passa per darrere el xalet, i enfilarnos pel mig del bosc de pins fins al roc dels Tres Termes (1.110 m), turó de roques que separa els termes dels municipis de

la Jonquera, l'Albera i la Roca. Aquí haurem sortit del bosc i seguint la carena pujarem fins al puig Neulós (1.256 m), tot anant paral·lels a la carretera que accedeix al cim, on hi ha una gegantesca instal·lació de telecomunicacions.

Des d'aquí, el cim més alt de l'Albera i amb un descens molt pronunciat, arribarem al coll de la Tanyareda, seguirem la carena en direcció est i a uns dos-cents metres trobarem el refugi lliure del mateix nom, propietat del Club Alpí Francès. A partir d'aquí, l'itinerari transcorrerà sense deixar mai la carena i envoltats d'uns magnífics boscos de faigs. Si la tramuntana manté net l'horitzó, gaudirem d'una vista molt bona, dominant des de les Corberes, al nord, fins a les Guillerries i el Montseny; al sud.

Haurem passat pel coll Pregon, coll de l'Orri i pic de l'Orri, i el ras de la Menta fins a arribar just al peu del pic dels Pastors (1.167 m), des d'on l'itinerari canviarà de sentit (retornarem cap a l'inici).

Per si trobem un dia amb boira, encara que des del roc dels Tres Termes fins aquí haurem seguit sempre la carena, ens serà una bona referència el filat metàl·lic que segueix tota la carena amb la utilitat de privar que les vaques d'un vessant passin a l'altre.

Tal com hem dit, canviarem de sentit al peu del pic dels Pastors, on hi ha la pista forestal que porta del coll de l'Ullat (inici de l'itinerari) al coll dels Tres Faigs, on queda tallada.

Liscant per aquesta pista de pendents molt suaus, iniciarem la tornada. Travessant fagedes, passarem per la font de l'Orri, on hi ha un petit refugi de pastors i des d'on davalla una pista forestal que mena al poble de Sureda.

En poca estona més arribarem altra vegada al coll de la Tanyareda, passant vora la font i les taules de fusta. Sense deixar la pista, voltarem el puig Neulós pel nord, passant pel que anomenen «balcó del Rosselló» fins que trobem la carretera asfaltada (la neu no ens permetrà veure-ho) que puja al puig Neulós. Baixant per aquesta carretera arribarem, després de poc més d'un quilòmetre, al coll de l'Ullat, inici i final de l'itinerari.

Esquiament dins la pista forestal, entre la font de la Tanyareda i la font de l'Orri.

Mont Blanc , el somni

Lluís Roca

Descripció de l'ascensió al Mont Blanc, el sostre d'Europa, el somni per a molts excursionistes

El Mont Blanc.

El cim del Mont Blanc sempre ha estat un somni. Ja els nostres avantpassats somiaven arribar-hi i va ser el 8 d'agost de 1786 quan Jacques Balmat i Michel-Gabriel Paccard feien realitat el seu somni, el Mont Blanc. Ja abans hi havia hagut altres intents sense èxit. L'itinerari escollit ha estat el mateix que fa justament dos-cents anys van escollir els esmentats alpinistes: Chamonix - la Jonction - les Petites i Grandes Montées - coll de Dôme - aresta de les Bosses - Mont Blanc.

Els somnis no sempre es compleixen. De vegades surten un grapat d'inconvenients que es poden interposar en allò en què hem dipositat tot l'entusiasme i la nostra il·lusió. Altres cops els inconvenients sorgeixen, però lluitem amb totes les nostres forces per aconseguir el nostre fi, el nostre somni, el Mont Blanc. Això és el que ens ha passat a nosaltres.

Falten dues setmanes per a anar als Alps quan en Quim té una caiguda amb la BTT i es fa un trau a la cuixa, on li han de cosir amb un grapat de punts el múscul interior i la pell exterior. Renoi, quina mala sort! Hem estat tot l'any esperant aquestes vacances per intentar assolir el Mont Blanc i prop de les dates se'ns en va en orris. En un sopar de preparació de les vacances decidim de mantenir el mateix propòsit d'anar als Alps, però sense comptar de fer el Mont Blanc. En Quim va coix, però ja va a treballar.

Falten dos dies per al 8 d'agost. Aquesta era la data prevista per a pujar al Mont Blanc, si no s'hagués produït l'accident. Som en un

càmping prop de Saint Gervais, Sallanches. En Quim cada dia es troba millor de la cuixa i ja no coixeja tant, i com aquell que ja es veu les orelles, em convida a fer una hora de *footing* pels voltants. Les contrades són precioses, tot és verd i al fons el massís del Mont Blanc, amb aquell blanc intens, sembla que ens crida a pujar-hi. Portem trenta minuts corrent quan en Quim, en adonar-se de la progressió de la ferida, em fa la proposta que pensava que no arribaria mai.

-Lluís, si vols, podem intentar de pujar al Mont Blanc.

-Què?, com?, vols dir...?, vaig respondre, mig atordit en veure'l tan animat.

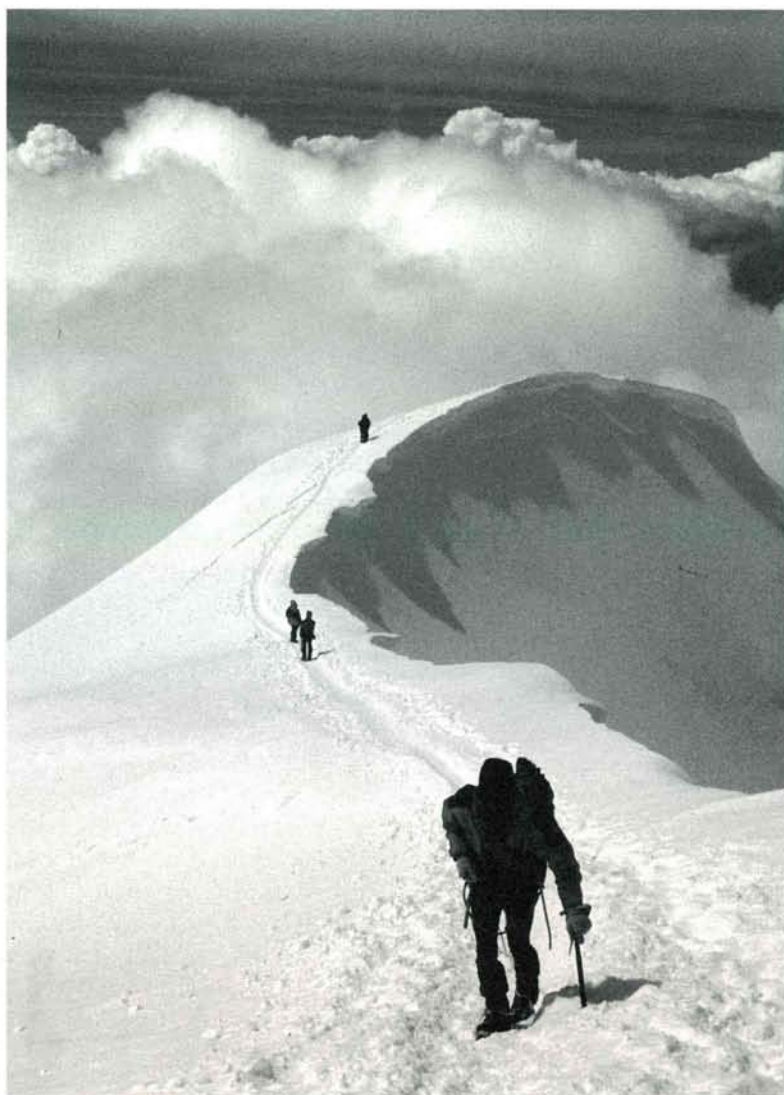
Decidits a pujar-hi se'ns plantegen altres possibles dificultats, la primera és el temps. Fa dos dies que plou i hi ha boires per les muntanyes, les prediccions són que els

dies 8 i 9 farà bon temps, però que canviarà ràpidament amb un *orage* procedent de l'Atlàntic. Decidim arriscar-nos i anem a l'altra dificultat, el refugi. La nostra primera idea era fer la ruta dels quatre mil, sortint del refugi de Les Còsmiques i baixar pel de Mulets. Trucades per telèfon a tots els refugis possibles. Negatives en el de Les Còsmiques i el de Gouter; en canvi, trobem lloc en el de Grands Mulets, situat en la *jonction* de les geleres de Bossons i Taconnaz. Sense estudiar l'itinerari escollit fem la reserva de dues places per a la nit del dia 8, no tenim altra elecció si volem fer el Mont Blanc, el nostre somni que sembla que cada cop és més a prop.

A les tres de la tarda del 8 d'agost deixem l'estació intermèdia del telefèric de l'Aiguille du Midi, a 2.233 m, anomenada Plan de l'Aiguille. L'altímetre marca la

Massís del Mont Blanc des de Sallanches.

**Camí al cim del
Mont Blanc.**

mateixa altitud: bon senyal. Seguim un sender força marcat, passem la gelera dels Pèlerins sense dificultats; hi ha moltes fites. Arribem a l'antiga estació del desaparegut primer telefèric de l'Aiguille du Midi. Des d'aquest punt es veu el colossal cim del Mont Blanc i s'endevina la situació del refugi de Grands Mulets en un esperó situat a la *jonction* de les geleres de Bossons i Taconnaz, lloc on hem d'arribar al capvespre.

A l'entrada de la gelera de Bossons ens posem els grampons i anem pujant en direcció a un replà superior, deixant a la dreta les esquerdes. Al principi és un laberint, però en arribar al replà trobem unes bones traces que van al refugi. En aquest punt, fem un senyal a tres nois hongaresos que hem deixat enrere i que anaven com nosaltres buscant el camí. Pensem que aquestes traces ens portaran al refugi sense dificultats...

i que equivocats estàvem! Seguidament a pocs metres ens trobem un altre grup de quatre nois que havien desistit per la dificultat que comportava una esquerra molt oberta i que no es podia flanquejar. De sobte ens envaeix la indecisió: què fem?

Nosaltres som dos i no portem més material que aquests nois. El somni ens trontolla novament. Decidim fer mitja volta sense rancúnies i després de cinc minuts, ens trobem novament els hongaresos. Els expliquem el motiu de la nostra tornada i ens ofereixen que ens unim a la seva cordada i intentem tots plegats arribar al refugi. Ens fem una mirada de complicitat amb en Quim i assentim de prosseguir l'aventura en direcció a unes esquerdes increïbles.

En arribar a l'esquerda que ens barra el camí, seguim unes traces a la dreta i al cap de poca estona

arribem a una cruïlla on unes continuen en la mateixa direcció i unes altres pugen al dret, fent un gir de 90°. Escollim el canvi de direcció i ens enfilem per uns contraforts on el gel aflorava i costava de clavar-hi les puntes dels grampons. De sobte estem envoltats de seracs, blocs de gel penjats, trencats impressionants en un laberint de gel al clot d'una esquerra il·luminat per un sol vermellós que cada cop s'amaga més. Són dos quarts de vuit de la tarda.

En aquest punt les traces havien desaparegut i les possibilitats de trobar el bon camí que ens portés al refugi semblaven molt llunyanes. Els hongaresos, aturats, feia estona que parlaven entre ells amb el seu llenguatge i semblava que no ho tenien gaire clar; per tant, nosaltres que anàvem a la cua de la cordada encara ho teníem pitjor. L'hongarès que anava en el tercer lloc de la cordada es va deslligar i, amunt i avall buscant una sortida, va pujar l'esquerda per l'esquerra fins a l'aresta i... premi!, va trobar novament unes traces que eren les que al cap d'una hora ens portaven directament al refugi de Grands Mulets.

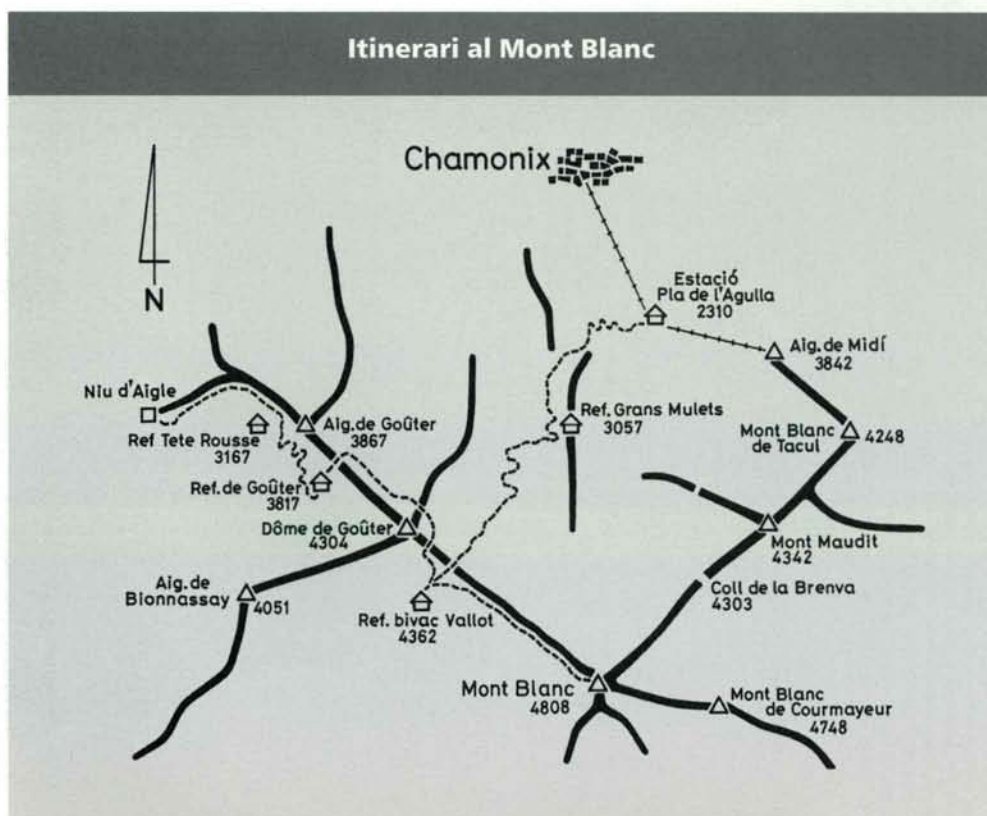
Són dos quarts de deu de la nit. Hem trigat sis hores i mitja per arribar al refugi i les dificultats han estat la tònica de la tarda, però ja estem aquí a 3.100 metres i més a prop del Mont Blanc, més a prop del nostre somni. En el refugi hi havia un absolut silenci, tothom dormia, i sols la guarda ens va donar la benvinguda. Descansar, sopar i a dormir. Són les onze de la nit quan ens posem dintre del sac llençol.

Diana!, és la una de la matinalda. Tot el refugi sembla que torna a reviure, el menjador té aquell caliu muntanyenc que tots coneixem. Un esmorzar sense gana, ric en calories. Quan decidim començar a caminar, a dos quarts de tres, tothom ja ha marxat fa estona, sols els llums dels frontals fan intuir el camí al cim. Els hongaresos es queden dormint en un cobert apartat del refugi. És negra nit. Baixem de l'esperó rocós que està assegurat amb cordes fixes, seguim unes bones traces que pugen per

un fort pendent camí de les Petites i Grandes Montées. El camí de vegades fa uns flanquejos en pendents força drets, salvem esquerdes i passem per uns llocs on la neu sembla enfonsar-se i en d'altres amb prou feina podem clavar les puntes dels grampons per a aguantar el nostre pes en un mirall de gel.

Comença a clarejar, el paisatge és encisador amb els primers raigs de sol que il·luminen les puntes més altes. El cel d'un blau intens i sense núvols i l'estabilitat de l'altímetre ens garanteixen una jornada agradable i segura, molt important en les travesses realitzades en aquests indrets, on el temps pot tenir esdeveniments molt desagradables. Som al gran replà, ja hem superat totes les esquerdes i seracs, el camí és més suau i les vistes més boniques. Les nou del matí. Veiem una llarga filera de gent passant per l'aresta de les Bosses, procedents de l'itinerari clàssic, refugi de Goûter. A l'esquerra veiem les primeres cordades per la ruta dels quatre mil: Mont Blanc de Tacul, Mont Maudit, coll de la Brenva. A partir dels quatre mil metres la progressió cada cop es fa més penosa i ens hem d'aturar més sovint; de vegades ens deixem caure sobre la neu ja escalfada pel sol i amb els ulls tancats somiem que ja hem arribat al cim. Sols ens falten uns quants metres per a arribar al coll de Dôme i, més amunt, al refugi de Vallot. Sembla que no hi arribarem mai.

A les onze, per fi, fem entrada al refugi de Vallot, brut, però ple de gent d'arreu del món: uns dormint, altres fent viatges al lavabo per vomitar, d'altres esperant que el seu company es recuperi per a prosseguir fins al cim, cinc-cents metres més amunt. La imatge era d'un centre de rehabilitació en temps de guerra, com a les pel·lícules. En Quim i jo estem en les mateixes condicions: esgotats. Decidim estirar-nos en els matalassos una hora. En aquest curt espai tenim temps de dormir profundament, somiar i recuperar forces. Mengem una mica, prenem el material necessari i seguim les traces amunt amb un pas curt, però continuat,

Les arestes del Mont Blanc.

en primer lloc per unes rampes força dretes, a continuació per l'aresta de les Bosses, per a seguir després unes altres rampes i una segona aresta més ampla que ens porta directe al somni de tots els alpinistes, arribar al sostre dels Alps amb bon temps i unes vistes increïbles per tots els voltants.

-Quim, ho hem aconseguit!

-És veritat!

I això que hem tingut molts entrebancs que podien haver frustrat el nostre somni, però que han estat superats: la recuperació de la ferida, el temps favorable, la plaça en el refugi de Grands Mulets, la cordada amb els hongaresos per a superar tots plegats el laberint de les esquerdes obertes en la gelera de Bossons i, per fi, la recuperació de la «pàjara» en el refugi de Vallot.

Són les dues de la tarda. Des de fa dos-cents anys molts alpinistes com nosaltres han complert el mateix somni de conquerir el Mont Blanc. Nosaltres ho hem tingut molt més fàcil: el material, la via oberta, els refugis, etcètera; però de qualsevol manera, de dificultats també n'hem tingut i, per sort, les hem superades.

La baixada la fem per la clàssica: refugi de Vallot i refugi de Gôûter, on arribem a les cinc de la tarda i decidim fer nit. Truquem al càmping per parlar amb la família, sopem el menú del refugi, flux i car, i a dormir en un llit i mig; això sí, paguem per dos. En la nostra terra d'això en diem tenir molta barra. Per cert, us recomano no anar als lavabos: són d'allò més «cutre».

L'endemà baixem els set-cents metres vertiginosos que separen el refugi de Gôûter del Tête Rousse. La baixada va ser un calvari perquè essent com era a primera hora, dos quarts de set, el terra estava glaçat, a més que el trajecte és un continu llençar pedres avall. Seguidament arribada a Niu d'Aigle. Aquí hi ha l'estació del Tramway du Mont Blanc, direcció Sant Gervais, on ens esperava la família amb un cartell que deia: «Benvinguts els herois del Mont Blanc».

S'han acabat les vacances. Tornem a la vida quotidiana, però el

Mont Blanc ja no és un somni, sinó una experiència, una realitat difícil d'oblidar.

Desnivells i temps

Primer dia:

Chamonix - Plan de L'Aiguille (2.310 m) amb el telefèric de l'Aiguille du Midi 20'

Plan de L'Aiguille - Refugi Grands Mulets 6 h 30'

Desnivell de pujada: 747 metres.

Segon dia:

Refugi Grands Mulets - Refugi Vallot - Mont Blanc 11 h

Mont Blanc - Refugi Vallot - Refugi Gôûter 3 h

Desnivell de pujada: 1.751 metres.

Desnivell de baixada: 991 metres.

Tercer dia:

Refugi Gôûter - Refugi Tête Rousse - Niu d'Aigle 3 h 30'

Desnivell de baixada: 1.445 metres.

Desnivell i temps total de puja-

da: 2.498 metres en 17 hores i mitja.

Desnivell i temps total de baixada: 2.436 metres en sis hores i mitja.

Refugis:

Grands Mulets (3.057 m) - Tel. 50 53 16 98. Guardat. Pertany al CAF.

Aig. du Gôûter (3.817 m) - Tel. 50 54 40 93. Guardat. Pertany al CAF.

Refugi d'emergència Vallot (4.362 m). Lliure. Pertany al CAF.

En els dos refugis cal fer-hi la reserva per telèfon.

Material:

Piolet, grampons i corda. No hi sobraria un clau de gel.

Cartografia:

Carta IGN - Top 25 - 3531-ET St. Gervais. Escala 1:25.000.

Travessa realitzada per Quim Alonso i l'autor els dies 8, 9 i 10 d'agost de 1996.

L'agulla de Bionnassay. Arribant al refugi de Gôûter.

Modest Montlleó i Espasa

**Joan Roig i Montserrat
Hilari Sanz i Gonet**

Una glossa de la figura, la vida i l'obra de Modest Montlleó, el nostre consoci traspasat fa poc.

Ha mort en Modest Montlleó i Espasa i hem perdut un bon amic i fervent patriota. La terra l'enyora, el Montsant s'estremeix, tots l'evocarem amb amor i servarem el bell record de la seva amistat.

En Modest era un home pràctic amb molts recursos humans, tocava molt de peus a terra i s'estimava molt aquesta terra on vivia. Fou un patriota en actiu, sense contemplacions, i sempre va sentir el goig i l'honor de la seva catalanitat. Com a conseqüència d'aquesta pertinença al país, promogué el culte a sant Galderic, patró dels pagesos i la celebració festiva de la seva diada.

Per tot això mai no va perdre ni oblidà les seves arrels ulldemolinenques. Donà a conèixer el nostre poble i s'escarrassà per promocionar-lo culturalment; ell fou l'autor i l'ànima de *La vall d'Ulldemolins*, antologia de textos literaris sobre la vila, el seu entorn i la seva història. Feia llargues estades al poble i sempre es preocupava dels esdeveniments que vivíem.

Tenia un gran sentit de l'amistat, virtut que conreà i fomentà de moltes maneres. S'honorà amb una llarga colla d'amics que l'estimàrem i el recordem. Amb la seva esposa, excel·lí a regalar dolcíssima hospitalitat. Sempre tenien amics a casa, sempre casa oberta, sempre el cor obert a tothom! Generós, fruïa de compartir el que tenia.

En Modest Montlleó i Espasa deixa una bella empremta i un bon

exemple. Mereix que el seu record no s'esvaeixi.

Que reposi en la pau del Crist!

JOAN ROIG I MONTSERRAT,
rector d'Ulldemolins

Morí sobtadament a Barcelona, el 31 d'octubre de 1997, a sentantacinc anys. Les seves despulles descansen a l'humil cementiri d'Ulldemolins, a les envistes del Montsant, la muntanya de la qual tan enamorat estava.

Modest Montlleó nasqué a Poboleda (Priorat) el març de 1922, en el si d'una família menestral natural d'Ulldemolins, però a l'edat de sis mesos els pares s'establiren a Reus, població on transcorregué la seva joventut. Allí estudià i alhora aprengué l'ofici de flequer i de pastisser sota el guiatge del seu pare.

Durant la guerra civil i en el decurs d'un bombardeig a Reus conegué la Carme Font, que amb el temps seria la seva muller. Fa el servei militar a Ceuta com a auxiliar sanitari. En acabar-lo, s'estableix definitivament a Barcelona, ja que entra a treballar com a administratiu en la llavors important empresa S.A. Cros. L'any 1946 es maridà amb Carme Font, en la qual trobà l'esposa perfecta i una col·laboradora activa i eficient.

Les finques que heretà dels seus pares al terme d'Ulldemolins conreus d'ametllers, d'oliverars, vinyes i algun immoble al poble requerien la seva atenció, per això les anades a Ulldemolins sovintegen. En una de les finques, dins el poble, però encarada a la impres-

Un retrat de Modest Montlleó, amb una expressió ben característica d'ell.

sionant serralada del Montsant, hi basteix una nova casa amb perspectives de futura llar.

Quan els pares de la Carme, la seva esposa, es jubilen, el matrimoni es fa càrrec de la peixateria que aquells tenien al mercat de la Boqueria. En Modest deixa la feina a la S. A. Cros i s'integra al mercat de la Boqueria. Pren part activament en la Mútua de Peixaters fins a tenir un càrrec a la junta directiva, des d'on organitza excursions, viatges, actes culturals i algun festival.

Ara gaudeix de més temps lliure, cosa que li permet conrear a plen les seves dues grans aficions: l'excursionisme i la cultura. Recorre el Montsant de cap a peus. La muntanya, que ja l'havia atret de jove, li revela les seves belleses més ocultes. Coneix tots els viarans i racons. Les ermites de Santa Magdalena, Sant Antoni, les Cadolles i la joia amagada de Sant Bartomeu el captiven i l'atrapen per sempre més. Així creix la seva afició per l'excursionisme pur i, alhora, la seva sensibilitat per la bellesa dels paisatges, pels espais oberts, per la blancor dels ametllers en flor, per les sentors de les farigoles, dels espígols i de la infinitat d'herbes «remeieres» que entapissen el Montsant i de les quals es deleix de conèixer les virtuts.

L'altre vessant, el cultural, el fa interessar per la història i pels costums del poble; es relaciona intensament amb la seva gent, coneix tothom i tothom el coneix i el respecta. Estudia la genealogia de les principals famílies i comença per cercar els seus propis orígens. La tasca és fàcil, ja que els cognoms Montlleó i Espasa són dos dels llinatges més antics i arrelats d'Ulldemolins. Dóna a conèixer la contrada a tothom recuperant festes i tradicions mig oblidades, i participa en actes culturals i en promou. Apassionat per la geografia de Catalunya, ben pocs llocs escaparen a la seva recerca. Les postals i documentació dels llocs que visità i que pacientment anà recollint, constitueixen una veritable col·lecció.

Modest Montlleó fou el tipus d'intel·lectual autodidacta, típic

del tarannà català, sempre inquiet per ampliar els seus coneixements i, encara més important, amb la delera de donar-los a conèixer perquè tothom en gaudeixi. És un clar exemple d'entrega desinteressada.

Troba un aliat inestimable en mossèn Joan Roig, rector d'Ulldemolins, poeta i artista consagrat, aficionat als goigs i dotat d'un dinamisme i d'un entusiasme encomanadissos. Amb Modest Montlleó, formen un «tandem» perfecte que posa el llistó cultural d'Ulldemolins a una altura mai somiada. Cal destacar, entre moltes altres, la labor realitzada per a la instauració de sant Galderic com a patró de la pagesia catalana, que intenta fer extensiva a tots els Països Catalans. Prepara un recull de proses, poesies i llegendes de diversos autors referents a Ulldemolins, que titula *La vall d'Ulldemolins*. Col·laboracions, escrits i descripcions donen a conèixer el poble, les seves tradicions, llegendes i les festes populars en moltes publicacions. Estimula l'afició a l'excursionisme, molt especialment entre el jovent del poble fins a promoure la creació de l'Agrupació Excursionista Montsant d'Ulldemolins.

Tota aquesta dedicació al poble i a la comarca el féu mereixedor de ser nomenat fill adoptiu d'Ulldemolins per la Corporació Municipal el 29 de març de 1995.

Però, retrocedint en el temps, hem de dir que Modest Montlleó ingressà al Centre Excursionista de Catalunya l'any 1953 on trobà el clima que desitjava, on trobà l'ambient de la cultura i de l'excursionisme formant un tot harmònic, tal com ell ho havia entès sempre. No tardà gaire a prendre part activa en les tasques culturals de l'entitat, en especial dins la Secció de Ciències i Arts, des de la qual organitzà tot un ventall d'activitats, entre les quals cal destacar, per la seva importància i per la popularitat que adquiriren, les excursions matinals que tenien com a rerefons donar a conèixer paratges, pobles i monuments, sovint inèdits, de les rodalies de Barcelona.

Fou bibliotecari de 1968 a 1986, divuit anys en total, durant els

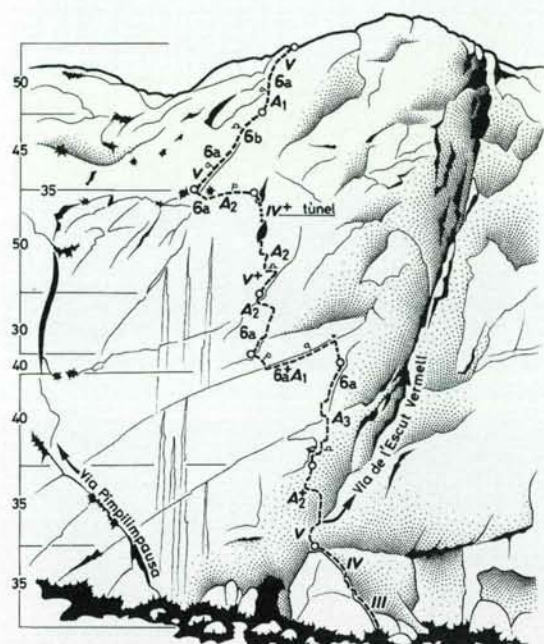
quals enriquí el fons bibliogràfic amb importants aportacions, entre les quals remarcuem la interessant i valuosa col·lecció de goigs, especialitat aquesta en què era un reconegut expert; aplegà estampes, gràfics, auques, cartells, impresos curiosos dels segles XVII al XX, revistes nacionals i estrangeres de temes culturals i científics. Escrigué la història de la Biblioteca destinada al llibre *Centre Excursionista de Catalunya. 120 anys d'història*. Alhora sobresortí com a cronista oficial de l'entitat, tasca que portà a terme amb l'exactitud, la meticulositat i la constància pròpies del seu tarannà. La seva contribució a la revista *Muntanya* ha estat extraordinària: 564 escrits, entre articles i cròniques, omplen les seves pàgines de 1960 a 1993.

La seva especialització en els tradicionals goigs el porta a visitar esglésies, ermites i parròquies d'arreu de Catalunya, a establir correspondència i bescanvis amb altres aficionats, fins a aconseguir reunir una valuosa i importantíssima col·lecció. Aquesta dedicació el portà a fer-se càrrec de la vicepresidència de la prestigiosa Associació dels Amics dels Goigs.

Home de pro, de paraula mesurada i conversa enriquidora, enemic nat de qualsevol manifestació de violència, català de soca-rel, imbuït d'una gran modèstia, com si fes honor al seu nom, era, però, un home enèrgic que sabia on anava i què volia, i que podia aconseguir els seus propòsits amb perseverança, paciència i humilitat. Féu de l'amistat un culte i estimà Ulldemolins, que ell considerà sempre el seu poble, i la seva gent, i amb la mateixa mesura rebé la seva amistat i el seu respecte. Així mateix estimà el Centre i tot allò que representa; estimà la muntanya i s'enamorà intensament del «seu» Montsant, i volia que tothom el conegués i l'estimés com ell ho feia. La Muntanya Santa ha volgut correspondre a l'amor que li dedicà tota la vida, i des d'ara vetlla amatent, dolçament, el seu son etern.

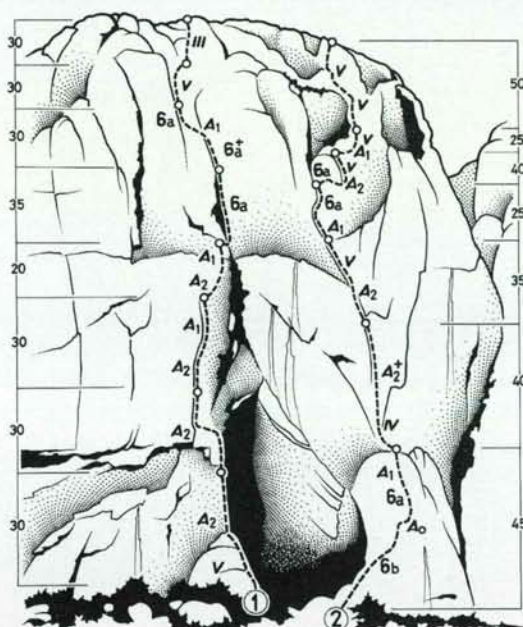
HILARI SANZ I GONEL

Ribagorça: serra de Sant Gervàs

Via «Banlieue rouge» (325 m, ED/A³), 1a. asc. III-1996, per Christian Ravier i Rémi Thivel. Material: 20 pitons, ganxos, tascons, friends i algun plom.

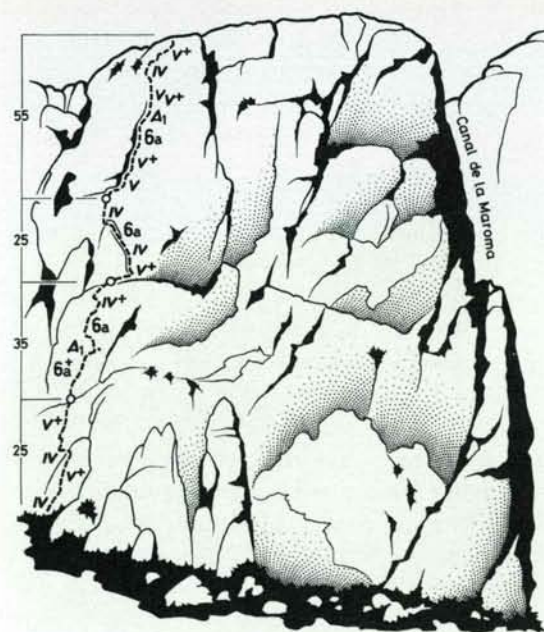
Ribagorça: serra de Sant Gervàs

1. Via «Jean Baysset» (235 m, ED/A²), 1a. asc. 9-VI-1996, per Régis Baysset (sil).

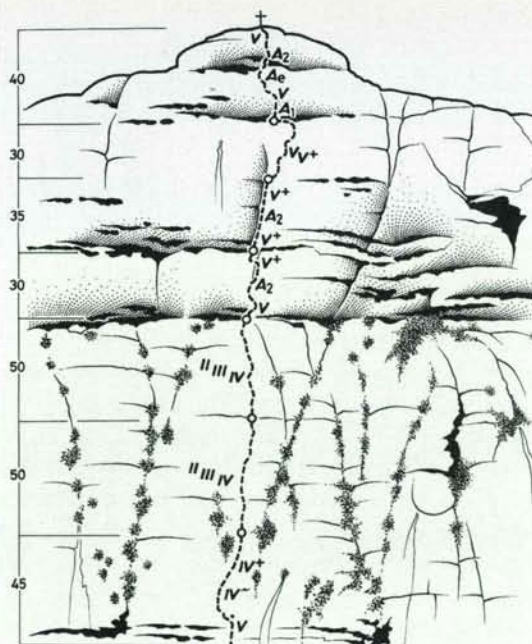
2. Via «Pieds nus sur la terre sacrée» (260 m, ED/A²⁺), 1a. asc. 17-IV-1995, per Régis Baysset i Lionel Fils. Material: 15 pitons, tascons, friends per a les dues vies.

Ribagorça: serra de Sant Gervàs

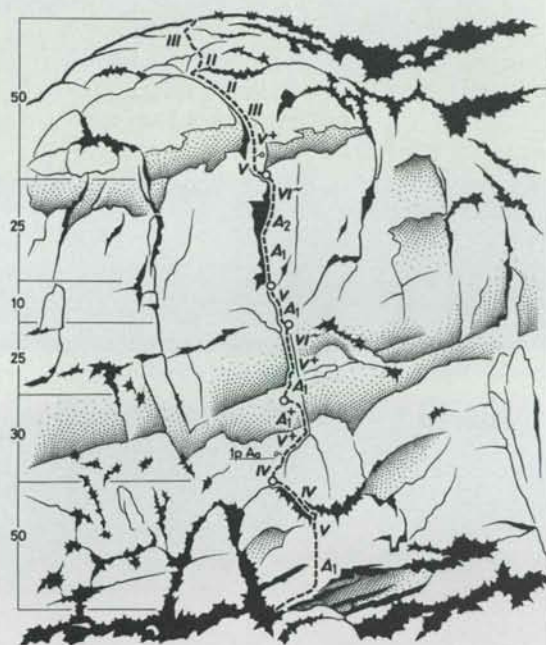
Via de l'Ali (140 m, MD sup.), 1a. asc. 7-IX-1997, per Antoni Aragón i Jordi Vidal. Material: 5 pitons variats, tascons i friends.

Oliana: serra de les Canals

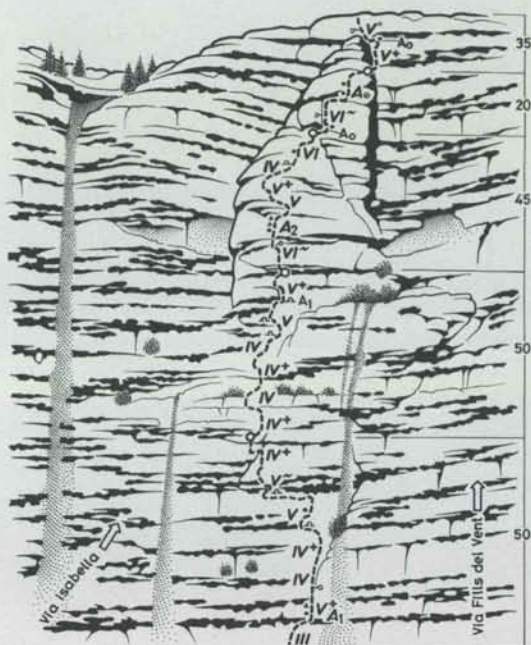
Via «Karakorum» (280 m, MD/A²), 1a. asc. 15-XI-1997, per Remi Brescó i Ernest Noguera. Material: 15 pitons, falques, tascons i friends.

Serrat d'Odèn: paret del Llop Blanc

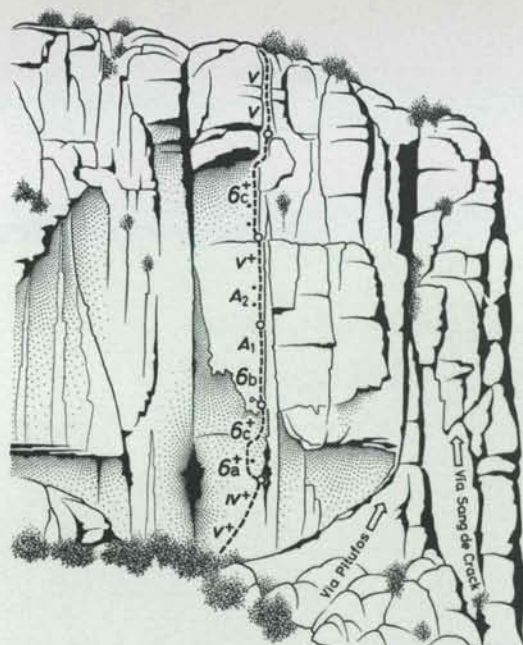
Via «Acción mutante» (190 m, MD⁺/A²), 1a. asc. 26-IV-1997, per Joan Ribalta i Josep M. Cases. Material: 7 pitons, tascons i friends mitjans.

Serrat d'Odèn: paret de Canalda

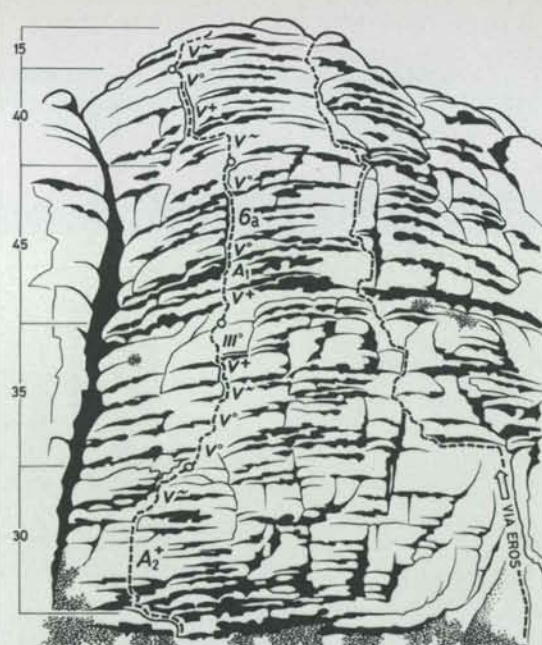
Via «Tabú» (200 m, ED⁺ expo.), 1a. asc. 8-II-1998, per Ricard Darder, Armand Ballart i Ernest Noguera. Material: 9 cintes llargues, cordinos i tascons.

Congost de Collegats: paret del Pessó

Via «Tupac amaru» (200 m, ED/A²), 1a. asc. X-1997, per Christian Ravier i Benoît Dandonneau. Material: 12 pitons, tascons i friends grans.

Congost de Collegats: moles del Pessó

Via «Eskalarre» (165 m, MD⁺/A²⁺), 1a. asc. 13-VII-1996, per Lluc i Jordi Jaimejuan. Material: friends, microfrends, tascons i ganxos.

NOTÍCIES

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

L'Arxiu fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya a la Primavera Fotogràfica

A partir del mes d'abril se celebrarà a Catalunya la IX mostra de la Primavera Fotogràfica, organitzada biennalment pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Un dels temes proposats per dita institució en la convocatòria d'enguany és el de «Patrimoni i homenatge», que fa referència a la necessitat de preservar el patrimoni fotogràfic donant a conèixer autors o aspectes de la fotografia que representin la seva recuperació i difusió.

Aprofintat aquest esdeveniment l'Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya hi participa amb una exposició titulada «Marines».

Aquesta exposició formada per 30 imatges seleccionades entre el material de cinc autors diferents del fons fotogràfic de l'Arxiu, reflecteix diferents aspectes relacionats amb el mar, la geografia, el paisatge i les diferents activitats humanes que es desenvolupen en aquest medi.

Aquesta selecció s'ha realitzat pensant en el valor icònic dels documents dins la història i, també, en el seu valor com a exposició artística, centrant-nos especialment a Catalunya.

Els negatius originals d'aquestes imatges són principalment plaques de vidre estereoscòpiques de 6x13 cm i també algunes plaques de 13x18 cm.

Amb aquesta exposició, l'Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya vol donar a conèixer algunes imatges que per la seva temàtica no es relacionen directament amb l'activitat de muntanya que es realitza principalment en l'entitat, però que, això no obstant, tenen una qualitat gràfica i documental molt important i són part del nostre fons fotogràfic.

L'exposició «Marines» s'exposarà del 22 d'abril al 25 de maig en una de les

sales del Centre (horari de visita de dilluns a divendres de 18 a 21 h).

Andreu Garcia
Responsable de l'Arxiu Fotogràfic

4.500 persones en el XV Festival de cinema de muntanya i aventura

Exposicions de fotografies, llibres, homenatges i tertúlies han omplert els deu dies de festival a Torelló. El jurat d'aquesta quinzena edició, format per Miguel Pérez, Eliseu T. Climent, Ignasi Barjau, J. M. López Llaví i Òscar Cadiach, ha decidit atorgar els següents premis:

El Gran Premi del Festival i Flor de Neu d'Or ha estat atorgat a la pel·lícula *L'echo du Tien-shan*, de Gregory Martin (Suïssa).

El Premi Borel al millor guió ha recaigut en el mateix film *L'echo du Tien-shan*, de Gregory Martin (Suïssa).

El Millor Film Espanyol (plaça de la Federación de Deportes de Montaña y Escalada) ha estat per a *Kailas*, en el *Centro del Universo*, de Xavier Atance.

El Millor Film Ecològic i Flor de Neu de Plata al film *Maurice et Katia Krafft, au rythme de la terre*, de Maryse Bergonzat (França).

El Premi al Millor Film d'Esports de Muntanya i Flor de Neu de Plata al film *Wild south: windborn-a-journey into flight*, de John Hyde i Gavin Wills (Nova Zelanda).

El Millor Film de Muntanya i Flor de Neu de Plata al film *Credo*, de Marjetta Kersic-Svele (Eslovènia).

El Premi Mountain Wilderness ha estat per a *Adamello-Brenta, il parco delle meraviglie*, de Roberto dall'Andelo (Itàlia).

El Millor Film Amateur ha estat per a *Impressionen unter tag*, d'Andreas Pscherer (Àustria).

LLIBRES I MAPES

Una nova revista de muntanya: El mundo de los Pirineos

Direcció: Javier Pascual, coordinació: Jesús M. Pérez Azaceta. SUA edizioak, Bilbao. Periodicitat bimestral. Subscripcions, tel. 94-416 94 30, fax 94-416 36 10

L'editorial SUA ha presentat el primer número de la seva nova revista, *El mundo de los Pirineos*. Com el mateix títol ens indica, els temes que es tractaran en aquesta revista voltaran a l'entorn d'un tema únic, el Pirineu. El subtítol d'aquesta nova publicació, «muntanya, cultura i natura», dona una idea molt clara dels àmbits sota els quals aquesta muntanya serà estudiada: la seva geografia, les seves tradicions i els aspectes referents a la seva flora i fauna.

En la documentació que s'ha preparat per a presentar la revista queda clara la voluntat d'oferir una imatge integrada del Pirineu: «Sin fronteras para acometer nuestros artículos, reportajes y entrevistas atendiendo a las dos vertientes naturales: sin fronteras entre los pueblos y sin fronteras entre los temas».

Entre els membres del consell de redacció podem trobar Miguel Angulo, Luis Alejos o Xavier Campillo, tots prou coneguts en els seus respectius àmbits de treball per a garantir una bona qualitat en els treballs que es presentin.

El primer número s'enceta amb uns amplis articles dedicats als ritus populars dels pobles pirinencs amb motiu del solstici d'hivern: foc, bruixes i neu.

«Banyes» de Carles Fargas, núm. 1375 (1916/1920), una de les imatges de la col·lecció «Marines», que el Centre Excursionista de Catalunya presenta a la Primavera Fotogràfica.

L'hivern és també el protagonista d'un dels altres reportatges on se'n explica la vida durant aquests dies de fred de pastors, metges rurals i guardes de refugi. Després d'aquests escrits més antropològics, trobarem els dedicats a descripcions i rutes i itineraris pel Pirineu, com per exemple: Alòs d'Isil, excursions al port de Salau, la vall d'Asp, o una ascensió al Carlit. Els articles van sempre acompanyats d'excel·lents fotografies, esquemes i de referències bibliogràfiques i cartogràfiques sobre els destins visitats.

En aquest primer número podreu trobar també un petit article dedicat al nostre Centre dins d'una de les seccions fixes de la revista, «Identidades».

En definitiva, ens trobem davant una nova revista disposada a copsar les mil i una cares que el Pirineu ens pot oferir.

Jospe Vives

Los dosmiles de Guadarrama. Excursiones i ascensiones por 103 alturas de más de 2.000 metros

Domingo Pliego Vega, Edic. Desnivell. Madrid, 1997. 149 pàgs. il·l.

El Guadarrama, amb cims que oscil·len dels 900 m fins als 2.430 m del Peñalara, és per la seva proximitat a Madrid una de les muntanyes més visitades durant tot l'any, tant a l'estiu com a l'hivern, per infinitat d'excursionistes d'aquella ciutat. Malgrat tot, segons ens informa aquesta guia, la majoria d'excursionistes no s'aparten gaire de mitja dotzena de zones típiques com són l'Escorial, Fuenfría, Navacerrada, la Pedriza, Miraflores i Patones.

L'autor ens proposa catorze itineraris d'un dia de durada, que permeten visitar tots els dos mil del massís, situats entre el port de Guadarrama i la Cebollera Vieja.

Les excursions poden fer-se a l'època en què no hi ha neu a la muntanya. La guia proporciona abundant informació documental i cartogràfica, que ens facilita poder recórrer les cotes més elevades del massís, passant per boscos frondosos, crestes de roca i cims des d'on es gaudeix de magnífics panorames. Encara que, com és natural, la guia va destinada especialment als excursionistes madrilenys, és un bon instrument, de gran qualitat, com totes les guies publicades per Ediciones Desnivel de Madrid, que ens pot ser molt útil per a programar excursions aprofitant alguna estada en aquella ciutat.

Francesc Olivé

Grazalema y otras sierras de Cádiz

Juan Clavero. Anaya Touring Club. Madrid 1997. 183 pàgs., il·l.

El grup Anaya va publicant, en la col·lecció d'Ecoguies, uns bonics i complets llibres dedicats a un turisme respectuós amb l'entorn natural i cultural. Per tal d'aconseguir-ho han anat escollint destacats indrets de la Península coneguts pels seus valors ecològics i paisatgístics que els han convertit en espais naturals protegits.

Aquest és el cas de la serra de Cadis i el parc natural de la serra de Grazalema, per a recórrer les quals s'han confeccionat set itineraris en cotxe o bicicleta combinats amb setze excursions a peu, discorrent pels llocs més representatius, per a descobrir-nos la natura i el patrimoni cultural i artístic que contenen. Prèviament, per a interpretar millor el paisatge i el país, es fan unes breus explicacions de geografia i geologia, clima i hidrologia, flora i fauna, història i de les mesures adoptades sobre els espais protegits.

Hem de destacar també els set mapes de carretera i els setze de detall per a anar a peu, d'excel·lent factura, així com les vistoses fotografies en color i l'abundant informació pràctica que acompanya cada itinerari. El llibre inclou també unes pàgines de bibliografia i cartografia consultable i un índex dels indrets que es poden visitar.

J. Bordons

Vores de riu

Tria de Jep Colomé i Albert Roig. Columna Editors. Barcelona 1997. 186 pàgs., il·l.

Es tracta d'un recorregut per l'Ebre, de Mequinensa a la Cava, a través d'escrits extrets d'algunes obres de 24 coneguts narradors i poetes que ofereixen distints miratges del riu; il·lustrats amb fotografies antigues, recuperades de diversos arxius.

És un florilegi d'escrits sobre l'Ebre que van «des de la Mequinensa desapareguda de Jesús Moncada al delta atàvic d'Arbó; des del riu mític i sensorial de la poesia de Gerard Vergés a la memòria humanitzada de Bladé Desumvila. Amb nous poetes i nous narradors i escriptors com Josep Pla, Joan Peruchó, Baltasar Porcel o Carlos Barral», com diuen els autors de la tria. Al mateix temps, és una obra plena d'amenitat que es llegeix amb veritable interès.

J. Bordons

Praga

Col·lecció «Guia Viva». Rob Humphreys. Traducció: Mario Conde. Anaya Touring Club. Madrid 1997. 207 pàgs., il·l.

Aquesta és una guia eminentment pràctica, dirigida a la planificació d'un viatge a la capital de la República Txeca.

Està dividida en quatre parts, com prenent la primera els coneixements bàsics, la segona la guia pròpiament dita dels diferents barris de la ciutat, la tercera les adreces d'utilitat per al viatger i la quarta el context històric, la cultura, les personalitats cèlebres i un índex alfabètic de llocs. La part gràfica del llibre queda reduïda exclusivament als mapes i plànols que acompanyen el text.

Traduït de la corresponent guia de Rough Guides Ltd., que mantenen els seus llibres en constant actualització, creiem que el llibre pot ser una bona ajuda per a conèixer aquesta bella ciutat.

J. Bordons

Guía del naturalista de los Pirineos

Editorial Planeta. Barcelona 1997. 496 pàgs., il·l.

Elaborada per un equip de científics del CSIC i de diferents universitats, aquesta guia tracta de divulgar la geologia, el clima, la flora i la fauna del Pirineu, des del Cantàbric a la Mediterrània. Com el seu títol indica, l'objectiu de l'obra és ben diferent del que acostumen a tenir la majoria de publicacions sobre el Pirineu.

En aquest cas concret s'ha procurat sintetitzar el contingut per a encabir-lo en un sol volum i en uns pocs capítols sense que deixés d'abastar els principals temes. Després d'una introducció on s'exposen les generalitats de la serralada, s'ha dividit el Pirineu en vuit sectors geogràfics, tenint en compte la situació i el clima i, en conseqüència, la diferent flora i fauna. Cada sector va precedit d'un mapa que destaca el relleu, els pobles i els cims. Les abundants i excel·lents fotografies, els dibuixos i gràfics són un imprescindible complement del text.

Al final del llibre un extens índex d'espècies ens informa d'on es pot trobar cada una, i un complet índex de noms de la flora, la fauna i els topònims facilita una ràpida consulta d'aquest volum, editat amb una gran esplendidesa de mitjans.

J. Bordons

Paisajes con memoria

Viaje a los pueblos deshabitados del Alto Aragón. José Luis Acín. Prames, S.A. Saragossa 1997. 263 pàgs., il·l.

En el pròleg es diu que aquest llibre ve a ser un catàleg inventari descriptiu de pobles abandonats i semideshabitats de la província d'Osca. Per completar la seva llarga llista l'autor ha anat recorrent pacientment durant anys tots els camins i racons de la província.

Es tracta d'una estimable aportació al coneixement d'uns llocs oblidats que val la pena de recordar, valorant el patrimoni cultural i històric que conté cada un d'aquests pobles aragonesos, com tants d'altres d'alta muntanya, i és també una important eina de treball per a investigadors i per a involucrar-hi d'alguna manera les institucions. Els vuit capítols del llibre, que comprenen les diverses zones geogràfiques, van precedits de vistosos mapes on se situen tots els nuclis del sector, distingint entre els actuals i els deshabitats. Al final, un complet índex toponímic permet la ràpida trobada de cada indret.

És un llibre molt ben presentat i interessant, il·lustrat amb belles fotografies en color que creiem que ha de trobar una bona acollida entre els excursionistes.

J. Bordons

Montseny de Ponent

Guia Alpina BTT (1). Teresa Bruguera i Joan López. Editorial Alpina. Granollers 1995, il·l.

En plena expansió de la bicicleta de muntanya, l'editorial Alpina ha decidit unir-se a l'abundant oferta d'itineraris presentant un nou model de guia.

Amb aquesta finalitat han publicat aquesta guia del Montseny de Ponent, de disseny pràctic i funcional, de poques pàgines i escaient i completa cartografia i algunes fotografies en color; donant preferència a l'aspecte cultural, sense deixar al marge l'esportiu. L'oferta és de set atractius itineraris en els quals es destaquen els punts de més interès de cada ruta. La guia es completa amb abundant informació pràctica, informació general dels pobles, bibliografia i cartografia.

J. Bordons

Àustria

Guia turística. Edicions Michelin. Poitiers 1998. 396 pàgs., il·l.

Ampliant l'oferta de les seves famoses Guies Verdes, Michelin acaba de publicar un nou títol, dedicat a Àustria. Aquest era un títol que quedava pendent per tractar-se d'un dels països amb més atractius turístics d'Europa, en el qual s'ajunten bellíssimes poblacions, encisadors paisatges de muntanya, art i monuments i, per tant, la guia ha acabat fent-li justícia.

Tots coneixem aquestes guies verdes i sabem que s'obren amb una introducció que ofereix un valuós resum de la geografia, història, art, literatura, etc., del país tractat. En el text es descriuen més de mil curiositats, classificades pel conegut sistema d'estrelles, amb mapes generals i d'itineraris turístics, planells de poblacions i nombroses fotografies en color i dibuixos. Són també de gran utilitat les pàgines d'informacions pràctiques i les de condicions de visita particulars de museus, castells, monuments, telefèrics, festivals, etc., etc. Al final, un complet índex de llocs permet a l'usuari de la guia de trobar ràpidament el que li pot interessar a cada moment.

J. Bordons

Llista de novetats

Guies itineràries

Catllaràs-la Quar. David Aloy i M. Mercè Lleonart. Col·lecció «Guies del Centre Excursionista de Catalunya». Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona 1997. 142 pàgs., il·l.

70 fonts de Sant Llorenç del Munt i l'Obac. Edmon Grau i Frederic Vancells. Ed. El Cau ple de lletres. Terrassa 1997. 176 pàgs., il·l.

Guía espacios naturales del País Vasco. Enea Itxina i Mikel Tellagorri. Ed. Elkarlanean. Donostia 1997. 323 pàgs., il·l.

El Parque Nacional de Ordesa y Monte Perdido. Enric Balasch i Yolanda Ruiz. Col·lecció «Geo Planeta». Ed. Planeta. Barcelona 1998. 268 pàgs., il·l.

El Parque Nacional de Aigüestortes i Estany de Sant Maurici. Enric Balasch i Yolanda Ruiz. Col·lecció «Geo Planeta». Ed. Planeta. Barcelona 1998. 263 pàgs., il·l.

La Garganta del Cares. Otros caminos y las cumbres. Francisco Ballesteros. Ed. Nobel. Oviedo 1997. 270 pàgs., il·l.

La Puebla de Castro. P. R. Ed. Prames S.A. Saragossa 1997.

Recorrido de Goya. P. R. Zaragoza - Fuendetodos. Zaragoza - Cartuja de Aula Dei. Ed. Prames S.A. Saragossa 1997.

Parajes naturales de Aragón. 29 parajes. 116 itinerarios. Fernando Lampre i José Miguel Vicente. Ed. Prames S.A. Saragossa 1997. 192 pàgs., il·l.

Andar por los montes de Toledo.

Peñafile - Corral de Cantos - Rocigalco - Tren de la Jara - Sierra de Altamira. Diversos autors. Ed. Libros La Tienda. Toledo 1997. 266 pàgs., il·l.

Por el Valle del Río Ara. José Luis Acín, Ramon Acín i Carmen Lachén. Ed. Prames S.A. Saragossa 1997. 224 pàgs., il·l.

Parque de la Sierra y los Cañones de Guara. 22 itinerarios a pie. Enrique Salameiro. Ed. Prames S.A. Saragossa 1996.

Escalada

Cómo escalar vías de varios largos. Una visión práctica y realista. Ignacio Luján i Tino Núñez. «Manuales Desnivel». Desnivel ediciones. Madrid 1997. 168 pàgs., il·l.

Escalar, actitud y aventura (Introducción a los componentes psicológicos de la escalada). Dr. Walter Schadie i Schardt. Ed. Paidotriho. Barcelona 1997. 203 pàgs., il·l.

El libro de los nudos. Geoffrey Budworth. Ed. Oniro S.A. Barcelona 1997. 160 pàgs., il·l.

Muntanyisme

Alpinisme. Des premiers pas aux grandes courses. Gérard Decorps, Jean-François Hagenmuller i Cristophe Moulin. Editions Glénat. Grenoble 1997. 159 pàgs., il·l.

Esquí

Itineraris d'esquí de muntanya. Del Canigó al Puigmal (3). Oriol Guasch. Ed. Pòrtic. Barcelona 1997. 127 pàgs., il·l.

Esquiar en los Pirinos. 1997-1998. Diversos autors. Editorial Planeta. Barcelona 1997. 239 pàgs., il·l.

Espeleologia

Cuevas y simas de la zona centro. Cuenca, Guadalajara, Soria, Madrid y Segovia. Isidoro Ortiz. Ed. l'autor. Madrid 1997. 280 pàgs., il·l.

Manual de espeleología. José Martínez. Ediciones Desnivel. Madrid 1997. 175 pàgs., il·l.

Bicicleta de muntanya

De la muntanya al mar. 28 itineraris per fer en BTT a peu o a cavall. Conca de Barberà - Alt Camp - Tarragonès. Josep Insa. Col·lecció «Azimut», 1. Cossetània edicions. Valls 1997. 142 pàgs., il·l.

BTT por la Litera y Cinca Medio. Ernesto Baringo. Ed. Prames S.A. Saragossa 1997. 215 pàgs., il·l.

A pedal por los caminos de Ibiza. Antonio Roselló i José Luis Roselló. Ed. Mediterrània. Eivissa 1996. 159 pàgs., il·l.

El macizo del Caroig. Rutas en bicicleta de montaña. José Manuel Almerich. Col·lecció «Papers de Muntanya». Edició Centre Excursionista de València. València 1998. 95 pàgs., il·l.

Descens de barrancs

Guía de barrancos y cañones de la sierra de Guara. Pirineo de Huesca. Ed. Pirineo. Osca 1997. 68 pàgs., il·l.

Geografia

Parcs naturals de Catalunya. Francesc Gurri. Fotografies: Francesc Tur. Col·lecció «Som i Serem», 10. Edicions 62. Generalitat de Catalunya. Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca. Direcció General del Medi Natural. Barcelona 1997. 355 pàgs., il·l.

La Selva. Delimitació geogràfica - Llegendes - Relats excursionistes. Ricard Serra. Volum 6.5 de Comarques i subcomarques de Catalunya. Agrupació Catalana Colldejou de Promoció Excursionista. Mollerussa 1997.

La vall de Merlès. Josep Gordi. Col·lecció «Llibre de Motxilla», 59. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona 1998. 105 pàgs., il·l.

Catalunya: rius i poblament. Marc Aureli Vila. Col·lecció «Cavall Bernat», 30. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona 1998. 223 pàgs., il·l.

Geologia

Diccionari de geologia. Direcció: Oriol Riba i Arderiu. Institut d'Estudis Catalans - Enciclopèdia Catalana. Barcelona 1997. 24.000 entrades. Vocabulari invers anglès-català. 1.407 pàgs., il·l.

Itinerari geològic pel camí de ronda de s'Agaró. Lluís Pallí i Carles Roqué. Col·lecció «Dialogant amb les pedres». Ed. Àrea de Geodinàmica de la Universitat de Girona. Girona 1996.

Botànica

Les plantes medicinals dels Països Catalans. Àngel M. Romo. Col·lecció «Pòrtic Natura». Ed. Pòrtic. Barcelona 1997. 183 pàgs., il·l.

Fauna

Els vertebrats de l'Albera: vessant meridional. Joan Budó, Igor Grabulosa i Jenar Félix. Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos. Vol. 30. La Jonquera 1997.

Història i arqueologia

Història política, societat i cultura dels Països Catalans. Crisi institucional i canvi social. Segles XVI i XVII (volum 4). Diversos autors. Ed. Enciclopè-

dia Catalana S.A. Barcelona 1997. 428 pàgs., il·l.

L'Islam a Catalunya (segles VIII-XII). Pere Balaña. Col·lecció «Nissaga», 13. Rafael Dalmau, Editor. Barcelona 1997. 160 pàgs., il·l.

Atles dels comtats de la Catalunya carolíngia. Comtat de Besalú (785-988). Jordi Bolòs i Víctor Hurtado. Rafael Dalmau, Editor. Barcelona 1998.

Castells de la Catalunya Central. Jordi Bolòs. Fotografies: Lluís Casals. Ed. Fundació Caixa de Manresa. Manresa 1997. 175 pàgs., il·l.

Sant Boi de Lluçanès. Un poble de l'altiplà. Manuel Montaña i Josep Albert Planes. Ed. Cossetània. Valls 1997. 201 pàgs., il·l.

Catàleg dels monestirs catalans. Ernest Zaragoza. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona 1997. 261 pàgs., il·l.

Maçanet de Cabrenys. Pere Roure. «Quaderns de la Revista de Girona», 71. Ed. Diputació de Girona - Caixa de Girona. Girona 1997. 96 pàgs., il·l.

Els aprofitaments agrícoles i naturals de les muntanyes d'Olesa. Àngel Manuel Hernández. Fundació Agrícola Olesana. Olesa 1997. 112 pàgs., il·l.

Escarxols i paparotes. Àngel Manuel Hernández. Amics de Sant Salvador de les Espases. Olesa 1997. 229 pàgs., il·l.

Art

Catalunya romànica. Tortosa i les terres de l'Ebre. La Llitera i el Baix Cinca. Obra no arquitectònica, dispersa i restaurada. Volum XXVI. Diversos autors. Ed. Enciclopèdia Catalana. Barcelona 1997. 469 pàgs., il·l.

El arte románico en el Alto Aragón. Manuel García. Ed. Instituto de Estudios Altoaragoneses. Osca 1997. 145 pàgs., il·l.

Etnografia i folklore

El Pirineo. Cuéntamelo, yayo. Rafael Andolz. Ed. Pirineo. Saragossa 1997. 172 pàgs.

Dances de la Terra. Música i dansa tradicional de les comarques de Barcelona. (Volum I). Joan Amades. Edició a cura de Jan Grau i Lluís Puig. «Biblioteca Joan Amades». Associació Joan Amades - Edicions El Mèdol. Tarragona 1997. 204 pàgs., il·l.

Devocions marianes populars. L'Alta Ribagorça. Joan Bellmunt. Ed. Pagès editors. Lleida 1997. 145 pàgs., il·l.

El Pirineo español. Ramon Violant i Simorra. Ed. Alta Fulla. Barcelona 1997 (nova reedició).

Los altos Pirineos. Manufacturas caseras, indumentaria, industrias. Fritz

Krüger (volum IV). Gobierno de Aragón - Diputación de Huesca - Garsineu Edicions. Trempt 1997. 202 pàgs., il·l.

Toponímia

Sant Fost, els noms tradicionals (recull onomàstic). Enric Garcia-Pey. Ed. Centre d'Estudis Santfostencs - Amics de Cabanyes. Sant Fost de Campsentelles 1997. 185 pàgs., il·l.

Arquitectura popular

Masies i cases senyoriales del Bages. Ed. Angle Editorial - Fundació Caixa de Manresa. Manresa 1996. 153 pàgs., il·l.

Paisajes con memoria. Viaje a los pueblos deshabitados del Alto Aragón. José Luis Acín. Ed. Prames S.A. Saragossa 1997. 263 pàgs., il·l.

Filologia

La franja de la franja. Antoni Badia. Ed. Empúries. Barcelona 1997. 387 pàgs.

Fotografia de muntanya

Fotografiar la naturaleza. Una guía para hacer las mejores fotografías. Oriol Alamany. Editorial Planeta S.A. Barcelona 1997. 248 pàgs., il·l.

Literatura

El món al Ripollès. Visions i experiències de viatgers al llarg del temps. Jordi Mascarella i Miquel Sitjar. Ed. Consell Comarcal del Ripollès - Centre d'Estudis Comarcals de Ripoll. 497 pàgs., il·l.

Montalba. Carles Bosch de la Trinxeria. Brau edicions. Figueres 1997. 221 pàgs., il·l.

Tan alto el silencio. Ricardo Martínez. Col·laboració de David Martínez. Col·lecció «Punto de Partida». Ed. Debate. Madrid 1997. 174 pàgs., il·l.

Itinerarios mágicos por el Montseny. Francis de Paula. Iubentis Sensos. Edició limitada. Barcelona 1997. 314 pàgs., il·l.

Manuals

Guía del naturalista de los Pirineos. Manual ilustrado para conocer la ecología de la cordillera desde el Cantábrico al Mediterráneo. Direcció: César Pedrocchi. Ed. Planeta. Barcelona 1997. 495 pàgs., il·l.

Diccionari d'esports de muntanya. Carles Albesa i Jordi Mir. Edicions 62 - El Cangur / Diccionaris. Barcelona 1998. 232 pàgs.

Entrenamiento para deportes de montaña. Jordi Canals, Maite Hernández i Jacques Soulié. «Manuales Desnivel». Ed. Desnivel. Madrid 1998. 165 pàgs., il·l.

OT ALLÒ QUE US INTERESSA

Més de 70 revistes d'abast nacional estan associades a l'APPEC.

Per a més informació: APPEC Rambla de Catalunya, 10, 1 er.

08007 Barcelona Tel. 412 76 28 Fax: 317 83 86

Ho trobareu a les revistes en català

A.P.P.E.C
ASSOCIACIÓ
DE PUBLICACIONS
PERIÒDIQUES
EN CATALÀ

INFORMACIÓ GENERAL
INFANTIL I JUVENIL
CULTURA
RELIGIÓ
POLÍTICA
PEDAGOGIA
AGRICULTURA I RAMADERIA
ESPORTS
MÚSICA
ARTS PLÀSTIQUES
TEATRE I CINEMA
CIÈNCIA I TECNOLOGIA
ENTRETENIMENTS
HISTÒRIA
FOLKLORE
SATÍRIQUES
ARTS DECORATIVES

GUIES DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

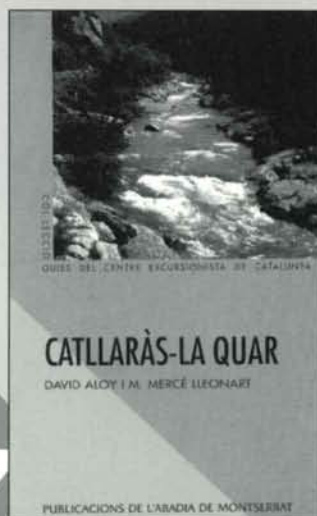
CATLLARÀS-LA QUAR

DAVID ALOY I M. MERCÈ LLEONART

Recull d'itineraris per la franja que va des del Ter fins al Llobregat i que comprèn muntanyes tan característiques com són els Munts, Picancel, Tubau o Estiula. Recorreguts per aquesta atractiva regió del Prepirineu, accessibles a tothom a qui agradi la muntanya.

ELS ALTRES TÍTOLS DE LA COL·LECCIÓ SÓN:

- 1 Refugi d'Amitges. Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici. Núria García i Quera
- 2 Mont-Roig - Certascan (Vall de Cardós). Agustí Jolis, M. Antònia Simó i Josep de Tera.
- 3 Itineraris per Collserola. Ignasi Forcada i Salvadó i Victor Gay Rogel
- 4 Pica d'Estats - Monteixo. Vall Ferrera. (Excursions amb esquís). Manuel Broch Guimerà i Eduard Martín Vergara

PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT

Ausiàs Marc, 92-98 Int. - Fax 247 35 94 - 08013 Barcelona - Distribució: L'Arc de Berà, Centre Difusor d'Edicions Catalanes - Comandes i administració: Polígon Montgalà, Bèlgica, 6 i 7 - Tel. 465 30 08 - Fax 465 87 90 - 08917 Badalona

A/s seus peus
**calçat
infantil**

- BALMES
PLAÇA MOLINA
- AVDA.
PAU CASALS, 15
- PASSEIG
SANT JOAN, 139